౧

సూతపురాణము

చతుర్థాశ్వాసము.

వెల రు 1-0-0.

కృతికర్త :

కవిరాజు,

త్రిపురనేని రామస్వామి చౌదరి.

శతావధాని, బారిష్టరు,

సూతాశ్రమము, తెనాలి.

1934.

బెజవాడ వాణీ ముద్రాక్షరశాల

తొలిపలుకులు

రామరావణ యుద్ధకాలము నాఁటికి వింధ్యదక్షిణ దిగ్భాగము మహదరణ్యానులతో నిండియుండెను. ప్రాణసంరక్షణార్థమయి పరాజితులయిన ద్రావిడులు చెట్టుల గుట్టలపాలయి మధ్యదేశమునం దల్లాడుచుండినట్టు పొడఁగట్టును. దక్షిణాపథమునకుఁ జనుదెంచిన రామునకు విరాధునివంటి వారెవ్వరో యొక రిద్దరు దానవు లెదురుపడిరి. కాన నాఁ డుదక్షిణాపథమునందు వానరరాజ్యము దక్క ద్రావిడ రాజ్యములుగాని, ద్రావిడరాజులుగాని యున్నట్టు చూపట్టదు. ఇంతియె కాక దక్షిణాపథము ద్రావిడ జనాకీర్ణముగాఁ గూడ లేదు. నామమాత్ర పట్టణమగు కిష్కింధాపుర మొక్కటియే దృగ్గోచరమైనది.

భారతకాలము నాఁటికి పరిస్థితులు తాఱుమాఱయిపోయినవి. దక్షిణాపథమునఁ బాండ్యరాజ్యము చాల సుప్రసిద్ధముగా నుండెను. దీని ప్రభువు మలయధ్వజుఁడు. ఈ రాజశేఖరుని పుత్రికయగు చిత్రాంగదను నర్జునుఁడు వివాహమయ్యెను. ఈరీతి మలయధ్వజుఁడు పార్థుని నింటియల్లునిఁ జేసికొనియెను. చిత్రాంగదయుఁ దండ్రినిఁ దలఁదన్నఁగల కొడుకును బభ్రువాహనుఁ గాంచెను. మలయధ్వజుఁడు కడు దురభిమానమును, నహంకారమును గల రాజు. కృష్ణార్జునులె తనకు దీటురారని నిక్కినీల్గెడివాఁడు. ఇతఁడతిరథుండు. ఎవరయిన సరిపోల్చి చెప్పుచో బొమముడివెట్టువాఁడు. అల్లునికోసమై కురుక్షేత్ర యుద్ధమున నితఁడశ్వద్ధామచేఁ జచ్చెను.

ఇంకఁ గళింగరాజ్యముకూడ వన్నె వాసికెక్కియున్నది. దీని జనపాలుఁడు చిత్రాంగదుఁడు. దుర్యోధన సార్వభౌమునకుఁ గూతునిచ్చినమామ. కడు వృద్ధుఁడు. కురుక్షేత్ర యుద్ధమున నొడలు దాఁచక కళింగసైన్యములు మహాదారుణముగఁ బోరాడినవి. ఈ కళింగరాజు

యాదవులఁగూర్చి పురాణములేమి చెప్పుచున్నవో మనము పరిశీలింతము. చంద్రవంశపు సార్వభౌముఁడగు యయాతి పెద్దకుమారుఁడు యదువు. ఇతఁడును నితని ముగ్గురు తమ్ములును బిత్రాజ్ఞఁ బాలింపమిచేఁ జక్రవర్తులు కాలేదు. కడగొట్టు తనయుఁడయిన పూరుఁడు తండ్రియానతి జవదాటక పాలించుటచేఁ జక్రవర్తి యయ్యెను. గుప్తముగా నిందొక్క ధర్మసూక్ష్మ మిమిడియున్నది. "యయాతి కిర్వురు భార్యలు. పెద్దభార్య దేవయాని. ఈమె రాక్షసగురువగు శుక్రాచార్యుని తనూజ; యయాతి చంద్రవంశ క్షత్రియుఁడు. శుక్రాచార్యుఁడు బ్రాహ్మణుఁడు. కావున యయాతి దేవయానుల యుద్వాహము ప్రతిలోమ వివాహమగును. ప్రతిలోమ వివాహమున సంకర్ణులు పుట్టుదురని స్మృతికర్తలు ఘంటాపథముగ వచించుచున్నారు. కావున క్షత్రియ పురుషునకును బ్రాహ్మణస్త్రీకిని బుట్టినవాఁ డెవఁడై యుండును? "బ్రాహ్మణ్యామ్ క్షత్రియాత్సూతః" అనఁగా బ్రాహ్మణస్త్రీకిని క్షత్రియునకును బుట్టినవాఁడు సూతుఁడగును. సూతునకు రాజ్యాధికారము లేదు. అందుచేతనే యదువునకు యౌవరాజ్య పట్టాభిషేకముగాని, పట్టాభిషేకముగాని జరిగియుండలేదు.

ఇక యయాతి రెండవభార్యయగు శర్మిష్ఠనుగూర్చి విచారింతము. ఈమె దానవేంద్రుఁడగు వృషపర్వుని కూతురు. ద్రావిడ జనపాలురను భారతకాలమునాఁడు క్షత్రియులుగనే యార్యులు చూడ మొదలిడిరి. అందుచేతనే యయాతి శర్మిష్ఠా వివాహము సవర్ణవివాహమయినది. ఇది కారణముగ శర్మిష్ఠా సుతుండయిన పూరుఁడు యయాతి యనంతరము చక్రవర్తి యయ్యెను. ఈ పూరుఁడే కౌరవ పాండవులకు మూలపురుషుఁడు. యదువు యదువృష్ణి భోజాంధకాది జాతులకు మూలపురుషుఁడు యాదవులఁగూర్చి భాగవత మేమి చెప్పుచున్నదో చూతము. ద్వాదశస్కంధములో భవిష్యన్నరపాల రాజ్యపరిపాలన కాలనిర్ణయాను వర్ణనములో నీ క్రిందివాక్యములు చెప్పఁబడెను. "పురంజయుఁడు, మగధదేశాధిపతియై పుట్టి. అంత నతండు పుళింద యదు మద్రదేశవాసులగు హీనజాతి జనులు బ్రహ్మజ్ఞాన విహీ

నులై హరిభక్తి విరహితులై యుండువారికి" ఈ మాటలను పరిశీలించి చూచినయెడల యాదవులు, పుళిందులతో పాటివారుగాఁగన్పట్టుదురు. పుళిందులెవరు! "భేదాః కిరాత, శబర పుళిందామ్లేచ్ఛజాతయః" అని అమరుఁడు కంఠోక్తిగా వచియించుచున్నాఁడు. కనుక యాదవులు మ్లేచ్ఛజాతివారు ఇఁక మ్లేచ్ఛులన నెవరు? మ్లేచ్ఛంతే అవ్యక్తం భాషంతే ఇతిమ్లేచ్ఛాః; మ్లేచ్ఛ, అవ్యక్తే శబ్దే. అనఁగ నవ్యక్తమగు భాష కలవారు. ఆర్యులకు ద్రావిడభాషలు "అవ్యక్తములే" ద్రావిడ భాషలనుగూర్చి యార్యులయందు వ్యాపించియుండిన యిట్టి యభిప్రాయములే నేఁటికిని మన కర్ణరంధ్రములఁ బడుచుండెను. నన్నయకాలమునాఁడు తెలుఁగుభాష "గాసటబీసట"గా నున్నదని తలంపఁబడెను. తెలుఁగుదేశమునఁ బుట్టి తెలుఁగుభాష నేర్చిన నన్నయాదులకే తెలుఁగు "గాసటబీసట"గాఁ గన్పట్టినప్పుడు తెలుఁగుబాస నుడికారమెఱుంగనియార్యులకుఁదెలుఁగుబాస యవ్యక్తముగా నేల పొడచూపదు? ఈ మ్లేచ్ఛజాతులన్నియు ననార్యులనియుననఁగా ద్రావిడులనియు మా యభిప్రాయము.

వసుదేవుని మూఁడవతమ్ముఁడగు "నాథృష్టి"కి శత్రుఘ్నుండను నామాంతరముగల ఏకలవ్యుఁడు కుమారుఁడు. ఈ యేకలవ్యుఁడు "నైషాది" యని బ్రహ్మపురాణము మోమోటములేక సత్యమును వెలిబుచ్చుచున్నది. కావున యదుజాతి మ్లేచ్ఛజాతి; –నఁగనాటవికులయిన కిరాతాదిజాతులలోనివారు. ఇట్టియదుకులంబున శ్రీకృష్ణుండుజనియించె.

యదువృష్ణి భోజాంధకాది జాతులయందు భోజవంశము రాజవంశము (అనఁగా నీజాతులను బరిపాలించు రాజులు భోజకులమునందే యుండవలయును. వసుదేవుని భార్యయగు దేవకియు, శ్రీకృష్ణునిభార్యయగు రుక్మిణియును నీ భోజాంగనలే! వసుదేవుని చెల్లెలగు పృథ (కుంతి) భోజకులంబునందలి రాజగు కుంతికిఁ బెంపుడువోయి కుంతి యయ్యెను. ఈకుంతిభోజునకు నాగులచుట్టరికం బున్నదందురు. నాగులకుఁ బెండ్లిండ్లు లేవు. అందుచేతనే కాఁబోలుఁ గుంతి సంతుగనిదిసంతుల్తోఁ బెండ్లిఁ జేసికొనినది.

భోజులకుఁ గంసుఁడు ప్రభువయ్యెను. తన్మూలమున యదువృష్ణి భోజాంధకులకెల్లఁ బ్రభువయ్యెను. జరాసంధుఁడు తన కూతుండ్ర నిర్వార హస్తిసి, ప్రాప్తినిఁ గంసునకిచ్చి పెండ్లిఁజేసెను. భోజు లధిక సంఖ్యాకులును, రాజవంశమువారును, సార్వభౌమునితోఁ జుట్టరికంబు కలవారు నగుటచేత యదువృష్ణికులంబులను దమతో సరిసమాన ముగాఁ జూచుకొను నలవాటు లేకపోయినది. అందుచే యదువృష్ణి కులములకును, భోజాంధకులకును దమదమ మనస్సులందు విరిపోట్లు కలిగి నెలకొనెను. ఈ సమయంబునఁ గంసభీతి నవయుచున్న దేవకీ వసుదేవులకుఁ జెఱలోఁ జన్నికృష్ణుఁడు ప్రభవించెను, కంసుఁడు వ్రేలు విడచిన మేనల్లునిఁ జంపునేమోయను భయంబుచేఁ బుట్టిననాఁటి నడి రేయి వసుదేవుఁడు కృష్ణునిఁ గొనిపోయి వ్రేపల్లెలోనున్న నందగోప కుని భార్య యశోదప్రక్కఁ బరుండఁబెట్టి యామెయాడుబిడ్డను దెచ్చి కొనెను కంసుం డీయాడుపాపను జంపివైచెను. కృష్ణుఁడు గోపకుని యింటఁ బెఱిగి గోపాలుఁడయ్యెను. శ్రీకృష్ణుఁడు వ్రేపల్లెలో బాల్యపౌ గండములు గడపెను, శ్రీకృష్ణుని పెంపుడుతండ్రియైన నందుఁడు రాజ పట్టణంబునకు దగ్గరనుండుటకు భయంపడి బృందావనంబునకు లేచి పోయెను.

వ్రేపల్లెలో నుండఁగా వసుదేవుని యింటి పురోహితుండగు గర్గుఁడు వ్రేపల్లెకురాఁగా నందుఁడు రామకృష్ణులకు నామకరణముఁ జేయుమని వేడఁగా గర్గమహాముని చెప్పినమాట లాలింపుఁడు. "తొల్లియీశిశువు ధవళారుణ పీత వర్ణుండై యిప్పుడు నల్లనైన కతంబునఁ గృష్ణుండయ్యె," పరిశీలింపుఁడు. ధవళారుణ పీతవర్ణంబులు క్రమముగా బ్రహ్మ క్షత్రియవైశ్యుల వర్ణంబులు. నల్లనివర్ణంబు శూద్రవర్ణంబు అనఁగాననార్య వర్ణంబు దీనింబట్టి చూచినను యదుకులంబు ద్రావిడ జాతిగనే స్పష్టమగు చున్నది.

శ్రీకృష్ణుండు బృందా వనములోఁ దన యౌవనములోఁ గొంతభాగంబు గడపెను. గోప ప్రభుండయిన నందునకు లేక లేక కన్న సంతానమగుటచే నందుఁడు శ్రీకృష్ణుని నదుపు, నాజ్ఞలలోఁ బెట్టి

పెంపలేదు. శ్రీకృష్ణుఁడు బృందయంతయు విచ్చలవిడి తిరుగనేర్చెను. అకతాయి యయ్యెను, మల్లుఁడయ్యెను, జారుఁడయ్యెను; జోరుఁడయ్యెను. గాయనుఁడయ్యెను, తాంత్రికుండయ్యెను, వేదాంతి యయ్యెను. స్వేచ్ఛా మధుర రసమును, గుత్తకబంటి గ్రోలెను. ప్రాకృతలోకంబునకు నిర్ణయింపఁబడిన మర్యాద లతనికి నచ్చలేదు.

ఈ మర్యాదలకులొంగి ప్రవర్తించుటకు స్వేచ్ఛాజీవన సారముఁ గ్రోలిన యీ మహాతేజశ్శాలి ప్రవృత్తి తిరుగుబాటొనరించెను. దానంజేసి యాటవికుల కట్టుబాట్లను దుత్తుమురు చేసెను.

ఈ స్వేచ్ఛా జీవనమే భవిష్య ద్రాజకీయ రంగమున శ్రీకృష్ణుని నెదురులేనివానినిగాఁ జేసెను. బృందావనమందలి శరద్రాత్రులెన్నియురసము చిప్పిల్లు వీని మధుర వేణుగానముచే నుత్ఫుల్లము లయ్యెను. చంపక సౌగంధికా వాసితములగు సరస్సు లన్నియు వీని జలక్రీడలచే నల్లడి తల్లడి యయ్యెను. వ్యాకోచ వివిధ పుష్ప సౌరభ్య సంవాసితంబులయిన నికుంజ పుంజములు వీని రాసక్రీడలచేఁబరితృప్తములయ్యెను. యూధవీలతా మంటపములు వీనికిఁ బరిష్కృతపుష్ప శయ్యాగారములయ్యెను. గోపగోపికా రసనాగ్రములపై నిరంతరము వీనినామము మంగళ తూర్యారావములతో నాట్యమాడెను. అహో! స్వేచ్ఛా జీవనమునకు మూల్యమేది.?

కన్నులు దెఱువనినాఁడే గోపకునియింటికిం గొంపోఁబడియుండె పెఱిగి పెద్దయయ్యుఁ గృష్ణుండుదనవంశా చారంబులనుఁ సంప్రదాయములను విస్మరింపఁ నేరఁడయ్యె. ఏమియిూచిత్రము? కిరాత జనసామాన్యశిరో లంకారమయిన కేకి పింఛమునెత్తిపై నుయ్యాలో జొంపాలో యనుచుండ యూఁదుఁ గ్రోవినిచేతఁబట్టి కనుబొమ లెగురవైచుచుఁ దద్వంశనాళముపై మునివ్రేళ్ళు తాండవింపఁ జేయుచు గోపికా జనంబును జిందులు ద్రొక్కించెను. ఆమనోజ్ఞ వేణుగానము నాలకించిన యాట వికుఁడెవ్వఁడు పాటకు సరిపడునడుగు వేయక దారఁగలఁడు. నిశాత బాణ పథంపరచేఁ గాని కార్యము, ముట్టినఁ దునుగు వెదురు

బూరచేఁ జేయనేర్చెను. ఆరసికశిఖామణికి బృందావనమంతయుఁ గైవసంబై పోయెను.

శ్రీకృష్ణుండు నెమ్మదిగ రాజకీయ రంగమును బ్రవేశించెను. మహా మేధావియగు వీనికి భావికార్యంబులు కన్నులఁగట్టినట్టు గన్పట్టసాఁగెను. తల్లిదండ్రులు పడ్డ కష్టంబులు, తన్నుఁ జిన్ననాఁడు కంసుఁడు పెట్టిన పాట్లు, భోజులు తమ్ముగౌరవంబుగాఁ జూచు తెఱంగు శ్రీకృష్ణుని మనంబు కలవరపెట్ట సాఁగెను. భోజులను బదచ్యుతులను జేసి, ద్రావిడ సార్వభౌముండయిన జరాసంధు పీఁచమడంచి తానే యాపదవి నాక్రమింపఁ గూడదా! యనునూహ పొడమెను. వెంటనే ప్రయత్నములు చేయఁ బూనెను. ఈ యత్నంబులచేఁ జేతి కందనున్న పండు చేజారిపోవు చున్నట్టు జరాసంధునకుఁ దోఁచెను. దీనమాగధుం డుద్రుద్ధుండై యతినిగూఢంబుగఁ బ్రతియత్నముల ఁజేయసన్నద్ధుఁడయ్యెను. ఇరువుర కిట్టు లాంతరంగిక యుద్ధము తలయెత్తెను. ఇరువురు నుబయుట పడిరి. చేతులు గలిపిరి. చదరంగపు టాటలోనికి దిగిరి. ఎత్తునకు మాఱెత్తుతోఁ గొంతకాలంబు గడపిరి. మహామాంత్రి కుండయిన శ్రీకృష్ణుని ముందు జరాసంధుని యెత్తులు సాఁగలేదు. భటులను గోలుపోయెను. గుఱ్ఱములు నేనుఁగులు మాయమైనవి. శకటములురూపఱెను. మంత్రులు మటుమాయమైరి. ఆటకట్టెను. ఇరువది ముప్పది యేండ్లుపోరి, పోరి శ్రీకృష్ణుఁ డాట కట్టించెను. తానుమాత్రము ఫలమును బొంద లేదు. కృష్ణ నిర్యాణ సమయంబున యాదవులు మిగుల బలవంతులైరి. కాని సంపూర్ణ క్షత్రియత్వమును బొందలేకపోయిరి. క్షత్రియులతో వియ్యము, నెయ్యము, తప్పినఁ గయ్యముఁ జేయసామర్థ్యమును సంపాదించిరి. బొమ్మికములేని రాజులైరి. ఇంతటితో నవసానదశ సంప్రాప్తమయినది. సుగుణములన్నియు నశించినవి. యాదవ కులంబున మిండరికము, త్రాగుబోతు తనము క్రమ క్రమముగా హెచ్చినది. గురుధిక్కారము మూఁడుపూవు లారుకాయలుగా దెస లావరించినది. పెద్దల దగ్గఱనుండి పిన్నలవఱకుఁ ద్రాగఁజొచ్చిరి. బలరామ సాత్యకుల సురాపానంబునకు, మితియు, మేరయు లేకుండఁ బోయెను. కోడిపందెములకుఁ బోయినట్టుపోయి, సముద్రతీరమునఁ దెగఁ

దాని యదువృష్ణి భోజాంధకు లెల్లరు తన్నుకొని చచ్చిరి. కృష్ణుఁడు చూచుచుండఁగనె యిదియంతయు జరిగి పోయెను.

శ్రీకృష్ణుని రాజనీతి.

ఈ యమేయ ప్రతిభావంతునకున్న దూరదృష్టి యద్భుతజనకము. తన కార్య సాఫల్యమునకు నవరోధములు కలుగుచో నెట్టి సాధనసంపత్తిచేనైన వానిని దొలఁగించుకొనుటకు వెనుదీయఁడు. కార్యనిశ్చయము కూడ కడు వేగమునఁ జేయుచుండును. సామాన్య రాజకుటుంబమున జనియించి భారతలోకమునంతయు నొక కీలుబొమ్మగా నాడించుటకు నెట్టి ప్రతిభయుండవలయును! చుట్టపక్కములుకూడ వీని రాజ్యతృష్ణకు సాహుతి యగుచుండిరి. కాని శత్రు నిశ్శేషమునకయి యెన్నఁడేనియుఁ బ్రయత్నించినట్లు కానరాదు.

శ్రీకృష్ణుండు యావద్భారతవర్షమునఁ బలుకుబడియో, రాచరికమో సంపాదింపఁ జిన్నతనమునుండి తలంచుచునే యుండెను. దీనికై మునుముందు స్వసంఘమునఁ బెత్తనము సమకూర్చుకొనవలసియున్నది. శీఘ్రముగఁ జుట్టరికమును బెంపుచేసెను. యదు వృష్ణి భోజాంధక సాత్వతి కన్యలను బెండ్లియాడి యంతశ్ఛిద్రముల నుడిపికొనియెను. కాని మేనమామయగు కంసుఁ డడ్డమువచ్చెను. వెనుకముందు చూడక తుదముట్టించెను. ముసలియగు తన తాతను నుగ్రసేనుని నామమాత్రపురాజునిఁ జేసి నిరాటంకమును, విశంకటమునైన పెత్తనముఁ జెల్లించికొనెను. కంసవధ సందర్భమున శ్రీకృష్ణుని యద్భుత రాజనీతి లోకవిదితమైనది. కంసభీతిచేఁ గృష్ణుని వంగడము వారు పలుదేశములకు వలసఁబోయిరి. తన్మూలమున యాదవుల యందు మిగుల యసంతుష్టి ప్రబలియుండినది. దానిం గనిపెట్టి శ్రీకృష్ణుఁ డొక్కఁడే యన్నతోఁ గలిసి మధురకు రహస్యముగాఁ బోయెను. రాజకుటుంబముయొక్క రహస్యములు తెలిసికొనవలయునన్న దాసీ సాంగత్యముఁ జేయవలయునని పెద్దలు చెప్పుచుందురు,

మధురకు నేగిన గోపాలుఁడు తిన్నగాఁ గంసునింటి దాసియైన త్రివక్ర యగు కుబ్జ యింటికేగుటయేకాదు, దానితో రతిక్రీడలం దేలి యల రించెను. ఏమి రహస్యములు గ్రహించెనో భగవంతుఁ డెఱుఁగును. కాని యొడ్డోలగంబునకే నిర్భయంబుగా, హఠాత్తుగాఁ జని కంసుని పైఁ బడి చంపెను. రాజ్యము మాత్రము స్వాధీనముఁ జేసికొను ప్రయత్న ములు లేకయే, ముసలివానిని గద్దెపైఁ బెట్టి, వలసకుఁ బోయిన తమ వారిని రప్పించి యభయప్రదానముఁ జేసి, మధుర నెలవుల నిప్పించి, తన పక్షమును బలపఱచికొనియెను. కంసవధచే శ్రీకృష్ణునకు బలవ ద్విరోధము సంప్రాప్తమయినది. కాని స్వసంఘమును గిరిగీసి నిల్పఁ గలిగెను. కంసుఁడన్న సామాన్యుఁడుకాఁడు. జరాసంధుని యల్లుఁడు. జరాసంధుని బలపరాక్రమములు, ముష్టియుద్ధకౌశలము లోకవిదితము. అతని సైన్యము వీరసుభటాకీర్ణము. ఇతఁడు బహుబాంధవుఁడు. (దా విడసంఘము చీలిపోయినది. ఇరుపాయలయినది. బహుళ సంఖ్యాకులు జరాసంధుని కేతనపటాంచలము క్రింద ప్రోవయిరి. యదువృష్ణి భోజాంధకులయందు నధిక సంఖ్యాకులఁ జేపట్టి; శ్రీకృష్ణుఁడు జరాసం ధునితో డీకొనెను. జరాసంధ పక్షముననున్న వీరులం జీలదీసి యొకరు తోడ్పడక మున్న యొకరిని పొడవడంచుటకు నారంభించెను. అశ్ర మంబున హంసడిచికుల మాయోపాయముచేఁ గూల్చెను. దీన జరా సంధుఁ డదరిపడి యప్రమత్తుఁడై యెన్నియో సారులు దండెత్తిపోయి శ్రీకృష్ణుని బఱ్ఱాభూతుని జేసెను. మధురలో నున్నచోఁ బ్రాణంబులు దక్కవని యెఱింగినవాఁడై జలదుర్గము నాశ్రయించుట యుత్తమం బని యూహించి వెంటనే సముద్రములో ద్వారవతియను పట్టణంబుఁ గట్టించి యచ్చోటకుఁ దరలెను

ఇచటనుండి నిర్భయుఁడై తంత్రములు పన్నసాఁగెను. ఏక లవ్యుఁ డీ సమయంబుననే ద్వారవతిపై దండెత్తి యా పురంబును మిగులఁ బాడొనరించి మట్టగించివైచెను. సాల్వుఁడు వికత్థనములాడు చుండెను. శిశుపాలుఁడు మహోల్లాస బున సైన్యంబులఁ గూర్చుకొని బెదరించుచుండెను.

విషమస్థితి.

ఇట్టి విషమస్థితియందు దిక్కు తోఁచలేదు. దరిత్రోవ్ గానరాలేదు. ఏవైపు చూచిన వైరి సింహనాదములే, ఏవైపుఁ దిలకించినను వైరి ధనుష్టంకారములే, ఏవైపుపలక్షించినను వైరి సేనాశిబిరములే. ద్రావిడులలో నొక్క వీరుఁడయినను జేయూత యిచ్చువాఁడు గానరాఁడయ్యె. శ్రీకృష్ణుఁడు భయభ్రాంతుఁడయ్యెను. జకితుఁడయ్యెను. జడుఁడయ్యెను ఆర్యుల సాంగత్యమున కాసింతుమన్న నప్పటికి నార్య రాజులయందు విరోధభావములు లేమింజేసి తన్నాదరింపరు. వారితోఁ గలియుటకు నిష్టపడఁడయ్యె. ఒక్కటే శరణ్యమైనది. మంత్రము. మంత్రసాహాయ్యముచే నార్యులను జీలఁదీసి యొకపక్షమును జేఁబట్టవలయును. అది యెట్లు తటస్థించును? కురుపాండవులకు విరోధము గానరాదు. ఇఁకఁ దప్పదు. కల్పింపవలయును. ధర్మజుచే రాజసూయముఁ జేయింప నిశ్చయించెను. జరాసంధుఁ డెదురుతిరిగెను. పాండవులకుఁ దన్నాశ్రయింపక తప్పినది కాదు. భీమార్జున కృష్ణులు ముగ్గురు స్నాతక బ్రాహ్మణవేషములు దాల్చి కుట్రను బన్ని గిరివ్రజపురంబుఁ బ్రవేశించి యర్ధరాత్రమున రాజమందిరములోనే జరాసంధుని బిలుకుమార్చిరి. రాజసూయము పూర్తియయినది. అందునగ్ర పూజావిషయంబున భిన్నాభిప్రాయుఁడయిన శిశుపాలునిఁ బ్రమత్తుని శ్రీకృష్ణుండు చక్రముఁ బ్రయోగించి, తునిమివేసెను. రాజసూయముఁ జూచిన దుర్యోధనునకుఁ గన్నుఁగుట్ట నీర్ష్యాసూయ లేర్పడి రాజ ద్రోహము సాగెను. రాజసూయసమాప్తితో నిర్వురు మహావైరియోధులు సమాప్తిఁజెందిరి. శ్రీకృష్ణున కప్పుడు కొంతవఱకు మనశ్శాంతి చేకూరెను. శిశుపాలవధానంతరము శ్రీకృష్ణుఁడు సాళ్వుని, పౌండ్రక వాసుదేవునిఁ జంపఁగల్గెను. నిరుపద్రవస్థితికి వచ్చితినని శ్రీకృష్ణుండు తలంచెను. ఉత్సాహము మిన్నుముట్టెను. సాహసముతోఁ గార్యములు చేయసాఁగెను. ఈ విధముఁగాఁ నార్యులతోఁ బొత్తు కుదిరించుకొని క్రమక్రమముగా దిట్టము చేసికొని ద్రావిడసంఘ విముఖుఁడయ్యెను, విముఖుఁడగుటయేకాక ద్రావిడజాత్యున్మూలనమునకే కడఁగెను,

శ్రీకృష్ణుని రాయబారము.

కురుపాండవుల మధ్య తాను వెదఁజల్లిన విరోధభీజములు మొలెత్తి, పెరిఁగి, పెద్దవై మహాదారుణమయిన కురుక్షేత్ర యుద్ధమునకు మూలకందమైనవి. శ్రీకృష్ణునితంత్రము ఫలవంతమయినది. మంచి తరుణము వచ్చినది. దాయభాగవిషయమయి భారతయుద్ధ మాసన్నమయినది. సంధిచెడి భారతసంగ్రామమే ప్రవర్తిల్లినఁదనకమితలాభమని చక్కఁగా గ్రహించెను. కురుపాండవులకుఁ బోరాటముకల్గి యెవ్వరుగెల్చినను దనకు నష్టము వాటిల్లకుండునట్లు లెత్తులు వేయసాఁగెను. ఇరుపక్షములనున్న మహావీరులు చచ్చుటయే యతని యభిమతమయ్యెను. ఎవరు గెల్చినను నధిక నష్టముతో గెల్తురని విశ్వసించెను. జేతలుకూడ మిగుల బలహీనులుగా నుందురని నమ్మెను. అట్టివారిని దన చేతిలో నుంచుకొని కీలుబొమ్మలవలె నాడింపనేర్తునని నెఱనమ్మెను. అందుచేతనే యెఱిఁగియెఱిఁగి సౌప్తికవధ కంగీకరించి, పాండవసాత్యకులందక్క నెల్లర నశ్వత్థామబాఱిం బడఁద్రోసెను. సాత్యకి నచ్చిన బంటు. కాకున్న సౌప్తికవధలోఁ బేరులేకుండఁ బోయెడివాఁడే. దీని నంతయుఁ గూలంకషముగఁ జర్చించియే యాదవమహావీరులను యుద్ధములోనికి రానీయలేదు. సాత్యకి చేకితానులుదక్క యాదవవీరులెవ్వరు పాండవపక్షమునఁ జేరరారైరి. కృతవర్మ విందానువిందులు నారాయణ గోపాలురుదక్క నితరులెవ్వరు కౌరవపక్షమునకుఁ బోలేదు. సత్యభామా వివాహ సందర్భమునఁ గృతవర్మ శ్రీకృష్ణునకుఁ బగయయ్యెను. అందుచే నాతఁడు కౌరవులం గలసెను. విందానువిందులు పాండవుల పినతల్లి బిడ్డలయ్యుఁ బాండవవిద్వేషులు. దానవారు కౌరవులం గూడిరి. నారాయణ గోపాలురనే శ్రీకృష్ణుండు యుద్ధమునకు నెసకొలిపిపంపెను. ఈ నారాయణ గోపాలురు మిగుల బలవంతులును బొగరుబోతులును. శ్రీకృష్ణుని దిరస్కరించుటకు వెనుదీయనివారు. ఇందుచే నిష్టమువచ్చినట్లు మారణము చేయవచ్చునని తలంచి కుతంత్రముఁబన్ని వారలను గౌరవబలంబునఁ జేరఁబంపెను. ప్రద్యుమ్న, గద

సారణచారుదేష్ణసాంబాదులు కురుక్షేత్ర యుద్ధమునకు దిగినయెడలనా యుద్ధమట్లుండెడిదికాదు. కురుక్షేత్రయుద్ధమునఁ బాండవులు విజయులైననుమిగులదుర్బలులైరి. జయము నామమాత్రజయమైనది. చతురంగబలమూ లేదు. వీరులూ లేరు. ఉత్సాహమూ బంధునాశముచే నశించినది. పుత్రమారణముచే దిగులేర్పడినది. తత్కారణంబుచేఁ బాండవులు శ్రీకృష్ణుని నవసరము వచ్చినప్పుడుగూడ ధిఃకరించుటకు శక్తి సామర్థ్యములులేక యుండిరి. ఇట్టి పాండవులను శ్రీకృష్ణుఁడు తనచేతిలో నుంచికొని యాడించుట మిక్కిలి సుకరమైనది.

మొట్టమొదటినుండియుఁ బైఁజెప్పిన కారణములచే శ్రీకృష్ణునకు సంధి చెడఁగొట్టవలయుననియే తలంపు. భారతమున శ్రీకృష్ణుఁడు సంధికై పోవువేళఁ జెప్పినవాక్యము లాలింపుఁడు.

ఉద్యోగపర్వము తృతీయాశ్వాసము:

"గీ॥ ఆసుయోధను ముక్కున ♦ నావిగలుగఁ
బుడమి నీకీడు గావునఁ ♦ బోరకలుగు
నేను గయ్యపుశకునము ♦ లెన్నియేని
కంటినీవనుత్సాహివి ♦ కాఁగవలయు.

వ॥ చతురంగబలంబుల నాయితంబుఁ గావించుచు దొరలం బురికొల్పికొనుచు నాలస్యములేక సమరమునకు సన్నాహంబు సేయుచుండవలయు."

భీమసేనుని బురికొల్పుటకుఁగూడ నీయుద్దేశ్యమె మూలకారణము. ద్రౌపది నూరార్చు సమయంబునఁ జెప్పిన సూక్తులకుఁగూడ నీతలంపే ముఖ్యహేతువు. ఆయా ఘట్టములు చదివిన సర్వము బోధపడక మానదు.

కౌరవసభలో సంధివిషయముముచ్చటించునపుడుసైత మేపద్ధతి నవలంబించిన సంధి తప్పక చెడునో యాపద్ధతి నవలంబించియేమాట

డెను. రాయబారి సంధి ప్రసంగించుటకు వలయు కారణములను నుడువ వలయునుగాని తనపక్షమును ముందుగ మితిమీరి కొండాడుట ధర్మమా? తనపక్షమువారియందున్న మంచిని గోరంతలు కొండంత లుగా నుపన్యసించుట లెస్సయా? ఎదిరి పక్షముననున్న చెడుగు గోరం తలు, కొండంతలుగా నిందించుటమేలా? ఈపక్కి...సంధిఁగూర్చుటకా? చెడఁగొట్టుటకా?

ఇఁక సంధినియమంబులను గూర్చి చర్చింతము. పాండవులు కృష్ణుని ముఖంబున నైదూళ్ళనడిగిరి. ఆ యయిదూళ్ళేవి?

1. మాకంది 2. వారణావతము 3. కుశస్థలి 4. వృకస్థలి 5. మరియేదేనియొకయూరు. ఈ యూళ్లెట్టివి? ఎవ్వరివి? ఇందు మా కంది వారణావతంబులు పాంచాల రాజ్యములోనివి. కుమారాస్త్ర ప్రదర్శనానంతరము కౌరవ పాండవులు ద్రుపదునిఁ జావఁగొట్టి లాగి కొని గురుదక్షిణగా ద్రోణాచార్యునకిచ్చిరి. మూఁడవదియగు కుశస్థలి కర్ణుఁడు యాదవులనోడించిపుచ్చి గుంజుకొన్నది. కర్ణుని "స్వార్జితము" సంధికుదురుటకే కృష్ణుఁడీయూళ్ళడిగియుండునా? ఈ యూళ్ళపై దుర్యో ధనచక్రవర్తికిఁ బెత్తన మేమియుండును. ఎట్టులనేని యీ యూళ్ళను దుర్యోధనుఁడీయ నిష్టపడినఁ గర్ణద్రోణులు కౌరవపక్షమునుండి చీలిపో వచ్చుననునాశతో వేసినయెత్తు. ఎత్తుసాఁగలేదు. ధర్మజుడు గురు ధనాపహారణంబునకు జంకఁడయ్యెను. మొండి దుర్యోధనుఁడు సంధి కుదురనీయలేదని ప్రాకృత లోకమాడుచుండెను. ఏమిచిత్రమోకదా! నీతివేత్త భీష్ముఁడు వాయెత్త లేదు. ఎప్పుడు నిశ్శంకుమతకరి యుఁగపటియే కదా?

శ్రీకృష్ణుఁడు యుద్ధమునునెట్లునడపించెను? రణనీతి గంగఁగలిపి ధర్మజునకు విజయముఁజేకూర్చెను. భూరిశ్రవునివధ; ద్రోణవధ, కర్ణ వధ, దుర్యోధనవధ; ఇవి యన్నియు నతిహేయములును, నింద్యము లును, యుద్ధప్రారంభమున నేర్పఱచికొన్న నియమములకుఁ బూర్ణవి రుద్ధములును.

యాదవ ప్రళయము.

కురుక్షేత్రయుద్ధసమాప్తితో భారతవర్షంబున శ్రీకృష్ణుని యాజ్ఞ సుగ్రీవాజ్ఞయైపోయినది. దానిచే యాదవులు కన్నుఁగానరైరి. మిన్ను మన్ను నెఱుంగరైరి. కావరమెగఁదట్టెను. పోసరించిరి. ఈ యప్రతిహతాధికారము యాదవ జాతిపతనహేతువైనది. ద్వారకాపురమంతయు శౌండికమయమైపోయెను. పానగోష్ఠులు మద్యస్థానములు క్రిక్కిరిసెను. జారత్వము హెచ్చెను, మద్యపానమపరిమితమయ్యెను, చీకులమ్ము నంగడులు విస్తరిల్లినవి * ఆచార్యతిరస్కారము చెలరేఁగెను. ఏకలవ్యుఁడు రణహతుండయినను, దత్సంబంధికులు తరుణమునకయి వేచియుండి, ద్వారకను జుట్టిముట్టియేయుండిరి. భారతవర్షమునంతయు నదిమిపట్టియుంపఁగల్గిన శ్రీకృష్ణుఁడు యాదవులను మర్యాదాబద్ధులనుజేయఁ జాలక నీరవుఁడయ్యెను. నిర్వీర్యుఁడయ్యెను. యాదవ కుమారులొడలు తెలియక మత్తులై, సముద్ర తీరమునకుఁ బోయి చెడఁ ద్రావి లేని పోని పోరాటము కల్పించుకొని కొట్టుకొని చచ్చిరి. ఏకలవ్య సంబంధికులు సమయము దొరకెఁగదాయని సముద్ర తీరమునఁ గనిపెట్టుకొనియుండిరి. యాదవులు నిశ్శేషముగాఁ ద్రెళ్లి రణరంగమునఁ బడియున్నప్పుడు బభ్రువొక్కరుఁడా దారుణ రణరంగమున నతికరుణముగా నేడ్చుచుఁ దిరుగుచుండ బోయఁడొక్కఁడు దొంగపోటునవానిఁ దెగటార్చెను. ¶ శ్రీకృష్ణుఁడు రుక్మిణిని బలవంతముగా నెత్తుకొని పోయినప్పుడు, కోపమును బట్టఁజాలక శిశుపాలుఁడు ద్వారకపై, బడి యీబభ్రువు భార్యనే హరించి, కొంపోయెను.

యాదవ ప్రళయానంతరము శ్రీకృష్ణుఁడతిదుఃఖముతో నొక చెట్టునీడఁ బరుండియుండ నింకొక బోయఁడు, అప్రవబాణ హతునిం జేసి ప్రాణములు హరియించెను. శ్రీకృష్ణుని వధకు మన పూర్వులు

* భారతమౌసల పర్వములోని యీ పద్యములఁదిలకింపుఁడు 29, 29, 40, 57, 93, 66.

¶ 72 మౌసల పర్వము,

ట్టు కథనొకదానిని సృజించి సమాధానముఁ జెప్పఁజూచిరి. గాని, బభ్రువధకునట్టి సమాధానమును జెప్పఁ బ్రయత్నింపరైరి. సమాధానములేకపోవుటం బట్టియే. యాదవ కాంతలను ద్వారకాపురినుండి కృష్ణానుమతంబున నింద్రప్రస్థపురంబునకుఁ దోడ్కొని ।గీడిపోవుచుండఁగా బోయలు చుట్టుముట్టిరి. ముసలివాఁడయిన యర్జునుండు గాండీవమును మోపెట్ట నేరఁడయ్యె. బోయలు విస్తారసంఖ్యగల వారగుట చేతను, దానొక్కఁడగుట చేతను, రక్షణీయులు స్త్రీబాలవృద్ధ జనం బగుటచేతను, గలవరపడి క్రీడి గాండీవము మోపెట్ట నేరక యుండును! దానిం గనిపెట్టిన బోయలు పెచ్చుపెఱిగి యాదవ కాంతలను నిలువు దోపిడి చేసిరి. ఇంతతోఁ దనియక కొంతమందిని లేవదీసికొని పోయిరి. మరి కొంతమంది తమంతతామే లేచిపోయి చెంచువాండ్రతోఁ గాపురంబునకయి యడవులకుం బోయిరి. ఇట్టి కులావమానముతో శ్రీకృష్ణుని యవతారము ముగిసినది. అధికరాజ్యతృష్ణచే బలవద్విరోధము సంపాదించుకొన్న వా రంత్యకాలమును నిరుపద్రవముగను, సుఖముగను గడవ నేర్తురా?

భారతకాలమునాఁటికి సాంఘిక పరిస్థితులు చాలఁ దాఱుమాఱైనవి. అనులోమవివాహములు విశంకటముగా జరుగుచుండెను ఒక నిదర్శనముఁ జూపింతుము. చంద్రవంశ క్షత్రియుఁడయిన ముద్గలుని సంతానము బ్రాహ్మణులైరి. బ్రాహ్మణులేకాదు నాల్గు కులములవారైరని భాగవతము చాటుచున్నది. నేఁటికిని ముద్గలగోత్రజులు బ్రాహ్మణులయందుఁ గలరు. ముద్గలుని పుత్త్రుఁడైన దివోదాసుని వంశమునందు ద్రుపదుఁడు జన్మించి క్షత్రియుఁడుగనే యుండెను. ముద్గలుని కుమార్తెయయిన అహల్యవంశమందుఁ గృపాచార్యుఁడు పుట్టి బ్రాహ్మణుఁడయ్యెను. అహల్య గౌతముఁడను బ్రాహ్మణుని పెండ్లియాడి బ్రాహ్మణసంతానమును గన్నది తేలినసంగతియేమి? కృపాచార్యునకుఁ దల్లివైపు చుట్టములు పాంచాలురు. కృపాచార్యుని చెల్లెలయిన కృపి ద్రోణాచార్యునిఁ బరిణయమై యశ్వత్థామను గాంచినది. ఒక్క వంశమునందుఁ బుట్టిని పాంచాలురకు రాజ్య

బ్రహ్మపురాణమునుబట్టి.

శ్రీకృష్ణుని వంశవృక్షము.

దేవమీఢుఁడు
|
అసిక్ని
|
శూరుఁడు

1. వసుదేవుఁడు 2. దేవభాగుఁడు 3. దేవశ్రవుఁడు 4. అనాధృష్టి 5. కనవకుఁడు 6. వత్సవంతుఁడు 7. శ్యాముఁడు 8. శమీకుఁడు, 9. గృంజముఁడు 10. గండూషుఁడు.

వసుదేవుఁడు — పదిమంది భార్యలు అందరికి సంతానము కలదు.
- రోహిణి — బలరాముఁడు, చిత్ర (సుభద్ర)
- దేవకీదేవి — శ్రీకృష్ణుఁడు

దేవభాగుఁడు — యుద్ధవుఁడు

అనాధృష్టి
- నశ్మకియందు దేవశ్రవుఁడు
- శ్రుత దేవయందు శత్రుఘ్నుఁడు అను నామాంతరము కల ఏకలవ్యుఁడు

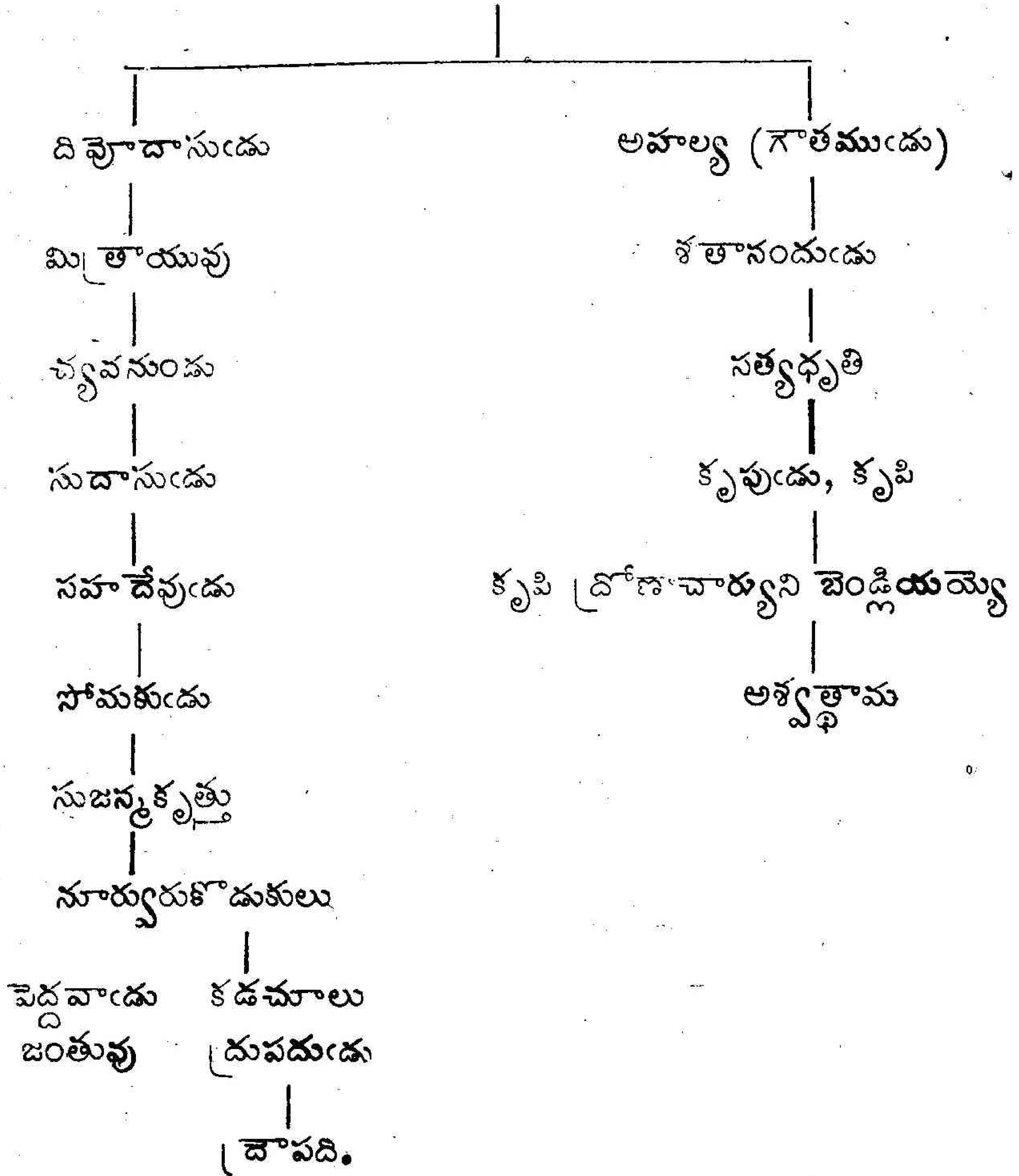
కూతుళ్ళు
1 పృథుకీర్తి — దంతవక్త్రుఁడు
2 పృథ — పాండవులు
3 శ్రుతదేవ — కేకయులు
4 శ్రుతశ్రవ — శిశుపాలుఁడు
5 రాజాధిదేవి — విందానువిందులు

శ్రీకృష్ణుఁడు, యుద్ధవుఁడు, ఏకలవ్యుఁడు అన్నదమ్ముల బిడ్డలు; బ్రహ్మపురాణము సుభద్రను బలరామునితోఁడఁ బుట్టువుగాఁ జెప్పుచున్నది. భాగవత పురాణము శ్రీకృష్ణుని తోఁబుట్టువుగాఁ జెప్పుచున్నది, ఇం దేదినిజంబో కదా. వంశవృక్షములనైనఁ బురాణములు సరిగా నీయఁజాలకున్నవి. త్రికాలవేదు లయిన మునులు చెప్పుట చేతఁ గాఁబోలు.

ముండి తనకు లేదని యే కాఁబోలు నశ్వత్థామకుఁ బాంచాలురపై నంత దురాగ్రహము. బ్రాహ్మణుండయ్యు క్షత్రియత్వముఁ బూనుట కిదియే కారణము దీని ఫలితమే కాఁబోలు నతని హృదయకార్కశ్యముగూడ. చదువరులకు సుకరంబుగ నుండుటకై ద్రుపద కృపాచార్యుల వంశవృక్ష మిటఁ బొందుపఱచుచున్నాము.

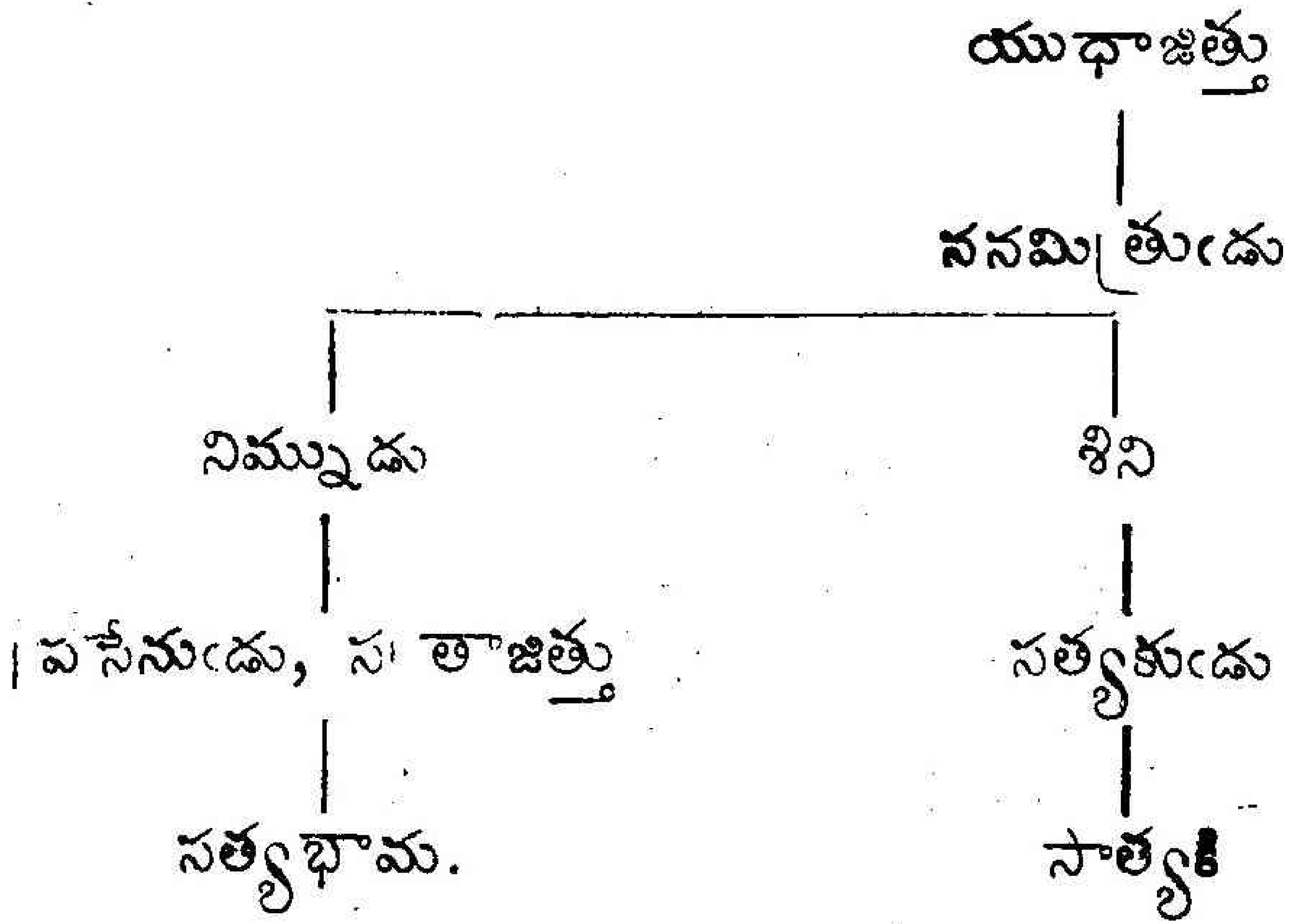
ద్రుపద కృపాచార్య వంశవృక్షము.

ముదలుఁడు

సగోత్రజులుకూడఁ దమలోఁ దాము పెండ్లిచేసికొను నాచారమున్నది. సాత్యకి వంశమందుఁ బుట్టిన సత్యభామను శ్రీకృష్ణుఁడు పెండ్లియయ్యె.

వంశవృక్షము.

కర్ణుఁడు సూతుఁడేనా?

ఇందనుకఁ గర్ణుని బురాణములు, భారతము సూతుఁడని వచించుచున్నవి. ఈ కింవదంతిని నాధారము చేసికొని యనేక గాథలు బయలుదేరినవి. కాని భాగవతములోఁ జెప్పఁబడిన వంశవృక్షమును నిటఁ బొందుపఱుచుచున్నాము. దానిఁబట్టి చూడఁ గర్ణుని పెంపుడు తండ్రియైన యతిరథుఁడు చంద్రవంశక్షత్రియుఁడైనట్టు పొడకట్టుచున్నది. ఈ చిత్రమేమియో కర్ణుఁడు సూతపుత్రుడను ప్రవాద మేల బయలువెడలినదో దుర్గ్రాహ్యముగా నున్నది. పుట్టిననాఁటనుండియును గర్ణుఁడు దురదృష్టవంతుఁడే.

(యయాతి కొడుకు అనువు సంతతి.)

చంద్రవంశము.

రోమపాదుఁడు

|

చతురంగుఁడు

|

బృథులాక్షుఁడు

|

బృహద్రథుఁడు

|

బృహన్మనస్సు

|

జయద్రథుఁడు

|

విజయుఁడు

|

ధృతి

|

ధృతవ్రతుండు

|

సత్యకర్ముండు

|

అతిరథుఁడు

|

కర్ణుఁడు

భీష్ముఁడు.

ఆసేతుశీతాచలము భారతవర్షమునందలి హిందువులు, భీష్ముని స్వార్థత్యాగియనియు, నీతివేత్తయనియు నేఁటివఱకుఁ గొనియాడుచుండిరి. కాని యింతకపటి, యింత పక్షపాతి భారతయోధులందు మఱియొకరు గనపట్టరు. దక్షిణ గోగ్రహణసమయంబున నర్జునుండు గోవులను మరలింప బయలుపడినప్పుడు పదుమూఁడు వర్షములు పూర్తికాలేదని దుర్యోధనుని నమ్మకము. అందుచేతనే గోగ్రహణంబు జరిగినది. భీష్ముఁడు దీనినెఱింగి యియ్యకొనియెను. నిజముగఁ బదుమూఁడు సంవత్సరములు చెల్లిపోయినయెడల భీష్ముండు దుర్యోధనునకు గోగ్రహణమునకుఁ బూర్వమే వినిపించియుండును. అట్లు జరుగలేదు. పదుమూఁడేండ్లు పూర్తియయ్యెనేయని తాతను దుర్యోధనుఁడు ప్రశ్నించినపుడు మహానీతివేత్తయగు భీష్ముఁ డేమిసమాధానముఁ జెప్పెనో చూడుఁడు.

*సీ॥ రెండవయేట నొక్కండధిమాసమి
ట్లెక్కిన యన్నెల లెల్లఁగూర్చి
కొనఁ బదుమూఁడు హాయనములు దప్పక
నిన్నఁటితోడనె నిండెనంత.

ఈసిద్ధాంత మెచ్చటిదో బోధపడదు అధికమాసములయొక్క యుద్దేశ్యమేమి? సౌరమానము ప్రకారముసంవత్సరమున కుండఁదగిన రో॥ 365-6 గంటలు చంద్రమానముకొని పండ్రెండు మాసములు గూర్చినఁ గొఱవడిన దినములను బూర్తిచేయుటకేకదా యేర్పడినది? అట్టిచో నాయధిమాసములను బ్రత్యేకించి లెక్కపెట్టి దొంగలెక్క సిద్ధముచేసి భీష్ముఁడు దుర్యోధనుని మోసపుచ్చఁజాలెను. ఇట్టి సంప్రతి నెచ్చటను బుట్టియుండఁడుకదా.

అతికపటియై కర్ణుని నర్ధరథునిగా నిరూపించెను. నిజముగఁ

* విరాటపర్వము, చతుర్థాశ్వాసము 232వ పద్యము.

కర్ణుని నిరసించి, నిరుత్సాహుని జేయు తలంపే లేనియెడలఁ, గర్ణుని నతిరథ శ్రేష్టునిగాఁ జెప్పి, వానికిఁ గల్గిన శాపాదులచే నిర్వీర్యుఁ డగుటచేఁ జేయఁదగినంత యుద్ధము జేయఁ జాలఁడని చెప్పవలసి యుండు. ఎఱిఁగి యెఱిఁగి యే పాండవులకుఁ దోడ్పడ నెంచియీపద్ధతి నవలంబించెను. అంపసెజ్జపై భీష్ముండు పడియుండఁగాఁ జూచుటకునై కర్ణుఁడు వెళ్లియున్నప్పు డిరువురకు జరిగిన సంభాషణముఁ జూడుఁడు

రాధ.

రాధ లిరువురున్నట్లు పురాణాంతరములయందుఁ జెప్పఁబడియున్నది. ఒకరాధ నందునిచెల్లెలు, కృష్ణుని మేనయత్త. రెండవ రాధ కృష్ణుని సయ్యాటకత్తె; కీలారులందలి చెలిమికత్తె. ఈరాధయే మహాభక్తురాలనియు. కృష్ణుని పరతత్వమహత్వముఁ గనిపెట్టిన జాణయనియు భక్తులచే వర్ణింపఁబడినది. నామసామ్యముంబట్టి యొడలెఱుంగని భక్తకోటిచే నిరువురు నొక్కరుగాఁ జేయఁబడిరి. ఇట్టిదె యింకొక్క యుదాహరణ మిత్తుము. చంద్రవంశంబున దశరథుండను రాజొకండుకలఁడు ఈతనికి శాంతయను కుమార్తె కలదు. ఈయమనే ఋశ్యశృంగునికిచ్చి పెండ్లిఁజేసిరి. సూర్యవంశమున శ్రీరాముని జనకుఁడయిన దశరథుఁడు కలఁడు. మతిమాలినభక్తులు నిరువురను నొకటిఁజేసిరి. శాంతను సీతయాఁడుబిడ్డను జేసిరి. ఆడువారిపాటలలోనికెక్కించిరి. ఇట్టి ప్రమాదము లెన్నెన్ని కలవో యెవ్వరెఱుంగును?

ధృష్టద్యుమ్నుఁడు.

భారతము వీనిని శ్వేతజాతుఁడనియు; నయోనిజుఁడనియు వచించుచున్నది: అయోనిజులు శ్వేతాంగులే. ఈ యయోనిజులు చిరకాలమునకుఁ బూర్వము గ్రీకులయందు నొక తెగగానుండిరి. అయోనియన్ సముద్రమనియు, నయోనియన్ దీవులనియు వీరి పేర నేఁటికిని సుప్రసిద్ధములై యున్నవి. కావున భారతవర్షమునకు ధృష్టద్యుమ్నుఁడు దత్తపుత్రుడని యూహించు చుంటిమి.

ధర్మజ భీమార్జునులు మూవురు కుంతీదేవి పుత్రులేనా?

పృథాసుతులనఁబడు ధర్మజ భీమార్జునులు మూవుర్రు, పార్థులని పిలువంబడక, యొక్క యర్జునుఁడే పార్థుఁడని పిలువం బడుటచేఁ నర్జునుఁడొక్కఁడే కుంతిపుత్రుఁడని కొందఱు వాదించు చున్నారు. భారత వీరులచరిత్ర"లో బ్రహ్మశ్రీ పెండ్యాల సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి గారీ వాదమును మొలకెత్తించినారు. దమ వాదమునుబలపఱచికొనుటకుఁ బెక్కు కారణము లిచ్చియున్నారు. ఇది యిట్లుండ బ్రహ్మ పురాణములో యయాతివంశమును జెప్పుటలో." కృష్ణద్వైపాయనుఁడగు వ్యాసులా వైచిత్రవీర్య క్షేత్రంబున, మాతృనియోగానుసారంబున ధృతరాష్ట్రుఁడు, పాండుఁడు, విదురుఁడు ననువారలను బుట్టించెను. ధృతరాష్ట్రునికి గాంధారియందు నూర్గురు పుత్రులు పుట్టిరి. అందు దుర్యోధనుఁడు జ్యేష్ఠుఁడై యెల్లరకుఁ బ్రభువై యుండెను. పాండునకు ధనంజయుఁడు, నాతనికి సుభద్ర యందు నభిమన్యుఁడు, నాతనికిఁ బరీక్షితుండును బుట్టిరి." అనివర్ణింపఁ బడెను. దీనింబట్టి చూడ ధర్మజ భీములు కౌంతేయులు గాని, పాండవేయులుగాని, కానియట్లు పొడ కట్టుచున్నది. ఒకవేళ పాండునకుఁ గృతక పుత్రులేమో! ఆ కాలంబునఁ గృతక పుత్రులు ధర్మసంతానముగనే పరిగణింపఁబడిరి.

సూచిక

పుట	బంతి	తప్పు	ఒప్పు
౨౨	౨౦	రోమాంచలము	రోమాంచముల
౭౦	౧౮	గోల	గాల

సూతపురాణము.

చతుర్థాశ్వాసము.

మొత్తుకోళ్ళు.

గీ॥ చెవిటిదేవుఁ డొక్కఁడు పాప ♦ చెవుల దేవుఁ
డొకఁడు లోకపాలనఁ జేయు ♦ చుందురట్టె!
యెటులఁ బ్రార్థింప వలయునో ♦ యెఱుఁగరాదు
భక్తకోటికిఁ బ్రాణాల ♦ పైకివచ్చె. ౧

గీ॥ అఖిల భువనసంవ్యాపకుఁ ♦ డంచు బుధులు
నుడువుచుందురు నినుఁగూర్చి ♦ నోటినిండ
నదియె నిజమైనచోఁ దీర్థ ♦ యాత్రలెల్ల
భగవదపచారములు గావె ♦ పరమపురుష? ౨

చం॥ పరమ సుశీలఁ బాలసుని ♦ పాలొనరింతువు మూర్ఖురాలినో
నరసుని పాలుఁజేసెదవు ♦ స్వామి! యిదేమి? ప్రపంచమెల్లదు
ర్భరతర దుఃఖభారమున ♦ మగ్గుచునుండఁగఁ గాంచి యెంతయో
ముఱిసెదవా? యిట్లైననిను ♦ భూస్థలి నమ్మెడు వారలుందురే? ౩

వ॥ పాఠకా! యనంతర కథావిశేషంబు, నిరవశేషంబుగా విన్పింతు
సావధానుండవై యాలింపుము. ౪

నాగోడు.

గీ॥ బాల్యమిత్రుల విహితుల ♦ బంధుజనులఁ
గూడి సుఖముగాఁ బుచ్చితిఁ ♦ గొన్నినాళ్ళు

కాని యేలొకో క్రమముగాఁ ♦ గష్టమగుచుఁ
బుట్టి నూరనుండఁగ బుద్ధి ♦ పుట్టదయ్యె. ౫

చం॥ తుదకొకనాఁట నేదియును ♦ దోఁచక యూరకయుండలేక నె
మ్మదిఁగను పొంటె నూతముని ♦ మండను నాశ్రమభూమి కేగి, కొ
న్నిదినములందె యుండి బహు ♦ నీతివిశేషములన్ గ్రహింప న
భ్యుదయము గల్గునంచుఁ దల♦పోయుచుఁబైనమునిశ్చయించితిన్ ౬

గీ॥ బలసి బూజువట్టిన యోగ ♦ వాగలపుడె
చేతఁగైకొని యోర్మితోఁ ♦ జికిలిచేసి
తూర్పురేక లారకముందె ♦ తొందరించి
మెదలకుండ బయలుదేరి ♦ చదలబాట. ౭

ఉ॥ దవ్వని యెంచకేను జను ♦ దారిని లేవలిగాడ్పు తెమ్మెరల్
జివ్వన నొయ్యముదూసిచన ♦ జిచ్చనుబొందితి నెంతయేని నా
కొవ్వమి; యేదియెట్లయిన ♦ నోపికవెట్టి మనంబు హాయిగా
నవ్వినువీథిఁ బోయితి న ♦ వాంబుదముల్ మెయిసోఁకుచుండఁగాఁ ౮

గీ॥ మింటిత్రోవ నీగతిఁజని ♦ మిహిరుఁడల్ల
ప్రొద్దుమలమీఁదికెక్కక ♦ మున్నె గురుని
పర్ణశాల నొక్కెడ నాన ♦ వాలుపట్టి
గంగయొడ్డున దిగినాఁడ ♦ నంగవైచి. ౯

వ॥ అప్పటికప్పుడే నూతర్షి తనకుటీరంబు ముంగలఁగల జగతిపై నల్లని యిఱ్ఱికళాసంబుఁ బఱచి కూర్చుండి నన్నుఁగాంచి, దరహాసితవదనుండై, కన్నన్నరమ్మనిపిలువ, సామీప్యంబునకునేగి, సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి, కూర్చుండ నన్నుఁగాంచి కుమారా! శుష్కీభూతశరీరుండవైతివేల? యన నేనును గాద్గద్యంబు బయటఁ దోఁపనీక యిట్లంటి. ౧౦

గీ॥ పరమసాధ్వి నీలీరాగ ♦ వతి కళత్ర
మఱఁగ మునిచంద్రమతిపోయె ♦ నందు చేత
నిటుల శుష్కించి శుష్కించి ♦ యెండిపోయి
శల్యగతజీవినైతిని ♦ జావలేక. ౧౧

వ॥ ఈ యుదంతంబు గురువరుండాలకించి తాత్కాలికముఖవికారంబు పొడకట్ట నూరకుండి తుదకు. ౧౨

చం॥ మఱిగిన జాయ మానవతి ♦ మాన్యచరిత్ర దివంబుఁ జేరఁగా
మఱుగుట మానరాదయిన ♦ మానక చేసెడి దేమి? సౌఖ్యమే
మఱుగును గాన లోఁబొగుల♦మానుచుఁ, బెద్దలత్రోవఁ బోవుచున్
దురటిలఁబోక చూడు సుఖ♦దుఃఖములన్ సమభావ మొప్పఁగన్ ౧౩

వ॥ సుఖదుఃఖములు "కావడికుండలు" దీనినెఱింగి మెలంగిన లగ్గగు నన్న నేనును జింత దేఱి, కుత్తుక బంటి శోకమును దిగమ్రింగి, పోయి వచ్చినకార్యంబు సర్వంబు నివేదించి జన్మభూమి దుర్దశాకథనంబు వినిపించి, పురాణకథాశ్రవణకుతూహలుండనై యిట్లు ప్రార్థించితి. ౧౪

క థా ప్రా రం భ ము.

సీ. శ్రీకృష్ణు చరితంబుఁ ♦ జెప్పవే సర్వంబు
పుట్టు పూర్వములన్ని ♦ పొందుపఱచి
తలిదండ్రు లెవ్వరో! ♦ దాయాదు లెవ్వరో!
తాత ముత్తాతలు ♦ భ్రాతలెవరొ!
ఎచ్చోటజన్మించి, ♦ యెచ్చోటఁ బెఱిగెనో
పెట్టి పెంచినవారి ♦ పేరులేవొ!
ఎల్లప్రాయ మెచ్చోట ♦ నేరీతిఁ గడపెనో!
యెవరితోఁ బోరెనో ♦ యేదికోరి!

గీ. చుట్టపక్కంబు లెవ్వరో ♦ సూడువార
లెవ్వరో! రాజ్యతంత్రంబు ♦ నెవరిఁగూడి

యెట్లు స్వాగించెనో! ఫల ♦ మేమి వచ్చి
పడెనో! యవసానదశ యెట్లు ♦ కడపినాఁడొ! ౧౫

సీ. ముఱిపెంపుఁ బసిగాపుఁ ♦ బూఁబోండ్ల పాలిండ్లఁ
బుణికి పుచ్చునిదొండు ♦ పుట్టఁబోదు
రేఁబవళ్ళనకుండ ♦ వ్రేపల్లెలో వ్రేఁత
గడపఁ ద్రొక్కనియిల్లు ♦ కానరాదు
పిన్నయై పెన్నంటి ♦ వెన్నంటు పంటులఁ
గెలకకుండిన దొండు ♦ కలుగఁబోదు
"రార! పోరా"యంచు ♦ రాకొట్టి పిల్వని
పడుచొక్కతైనఁ గ ♦ న్పట్టఁబోదు

గీ॥ పోకముడి విప్పనీయని ♦ పోఁకలాఁడి
రైకముడి విప్పనీయని ♦ సాకులాఁడి
బళిర! యుండరైరంట వ్రే ♦ పల్లెయందుఁ
గృష్ణు పోకిళ్ళచేనిది ♦ యెంతనిజమొ! ౧౬

గీ॥ వరుసవావులులేక వ్రే ♦ పల్లెనున్న
యట్టి మగనాండ్రు అంకుటాం ♦ డ్రైరటంచు
సాటిలోకులు వారెత్తి ♦ చాటుచుండ్రు
కృష్ణు పోకిళ్ళచే నిది ♦ యెంతనిజమొ. ౧౭

కం॥ మానీశ్వర! చెప్పంగదె!
బోనము తినలేని పాల ♦ బుగ్గలనాఁడే
తా నత్తమిల్లె నందురు
మేనత్తగు రాధఁగూడి ♦ మేలటికమునన్, ౧౮

గీ॥ గొల్లఁడందురు కొందఱు ♦ గొల్లగాఁడు
యాదవుండును వార్ష్ణేయుఁ ♦ డందు రితని

గద్దెపై నెక్కరానట్టి ♦ క్షత్రియుండ
టందు రింకఁగొందఱు తెల్ప♦రా? నిజంబు. ౧౯

గీ॥ పొగరు విలుకాండ్ర గమికాండ్ర ♦ మొగముఁదన్ని
చాలఁగై చాపు లందుకోఁ ♦ జాలునట్టి
యేకలవ్యున కీతని ♦ కేలపుట్టె
జన్మవైరంబు సంయమీ ♦ శ్వరవచింపు. ౨౦

వ. ఇదియది యననేల? శ్రీకృష్ణ చారిత్రంబున మీ రెఱింగినయంత
వట్టు మూలముట్టుగఁగల గుట్టుమట్టులఁ జెప్పరే యనవుడు సూతర్షి
యత్యుత్సాహంబున నిట్లు చెప్పఁదొడంగెను. ౨౧

సీ॥ మిహిర బింబముఁగప్పు ♦ మిడుత దండునుబోలె
నార్యులు దండెత్తి ♦ యాక్రమింపఁ
బారిపుచ్చఁజాలక ♦ యరికట్టనేరక
ప్రాలేయ భూధర ♦ ప్రాంతభూమి
"ద్రావిడమన్నీలు" ♦ త్యజియించి యందుండి
మధ్యదేశముఁజొచ్చి ♦ మాటుపడుచు
పంచబంగాళమై ♦ పొంచియుండిన సేన
గుదికట్టి యందంనుఁ ♦ గూర్చి పెట్టి

గీ॥ చిన్నరాజ్యంబు లెన్నియో ♦ సేకరించి
యేలుకొనుచుండి వారు దో ♦ ర్లీలమెఱయ
వేరమియు నొంటరములేక ♦ బెట్టుతోడ
కాలవైపరీత్యమునకుఁ ♦ గళవళించి. ౨౨

సీ॥ పుండ్రహైహయ చైద్య ♦ భోజాంధకదశార్హ
సాత్వత యదువృష్ణి ♦ జాతులెల్ల
మధ్యదేశమునందు ♦ మహిత బలాఢ్యులై
యీతి బాధలులేక ♦ యేలుకొనఁగ

మాగధుండైన దు ♦ ర్మదవైరివీరభం
జనపతిష్ఠుఁడు జరా ♦ సంధ విభుఁడు
సార్వభౌముండయి ♦ జనరంజకముగ నే
కాతపత్రముగాఁగ ♦ నవనియెల్ల

నేలుచుండ నార్యులు భీతి ♦ యిన్నుమడింపఁ
దేటిపాటఁ జూడఁగలేక ♦ దినదినంబు
కుటిల దుస్తంత్రములు పన్ని ♦ కొన్ని యెటులొ
వీనిఁ దెగటార్పఁ దలపెట్టి ♦ వేచియుండ. ౨౩

ఉ॥ కొండలచుట్టు నేర్పుమెయిఁ ♦ గోటనుగట్టి గిరివ్రజంబునాఁ
గొండొక పత్తనంబు నను ♦ కూలముగా విరచించి దానిలో
నుండి బృహద్రథాత్మభవుఁ ♦ డొడక రాజ్యముఁ జేయుచుండె దో
శ్చండిమ జాతివైరులను ♦ జంపుచు నింపుచుఁ గీర్తియెల్లెడన్. ౨౪

గీ॥ ఆగిరివ్రజపురికిఁ ర ♦ హస్యపథము
కల దొకండందు నెవ్వరైనఁ ♦ గాలువెట్ట
దుందుభు ౘ్ర మోఁగుఁ దమయంత ♦ తూఁటుగట్ట
నెల్లరికి వారిథాకెల్ల ♦ నెఱుకపడఁగ. ౨౫

కం॥ దేవీపూజారతుఁడై
పావనుఁడై విప్రభక్తి ♦ పరతంత్రుండై
యేవేళ నీతిదూరఁగక
భూవలయము నేలుచుండెఁ ♦ బోడిమినతఁడున్. ౨౬

ఉ॥ యాదవపాదపంబునకు ♦ నంధకసాత్వత వృష్ణిభోజులున్
మీఁద దశార్హవర్గమును ♦ మిక్కిలి కొమ్మలు వీరలెల్లరే
భేదములేక యెల్లపుడు ♦ వేడుకతో మధురాపురంబులో
వాదులు పుట్టకుండఁ బరి ♦ పాలనఁ జేతురు ధర్మబద్ధులై. ౨౭

గీ॥ రాజ్యకాంక్ష వీరలు మధు ♦ రాపురంబుఁ
జేరుటకు ముందరణ్యాని ♦ జీవనంబు
సల్పుచుండెడివారు దో ♦ శ్శక్తి నమ్మి
వ్యాధవృత్తినిఁ జేపట్టి ♦ వాడికల్గి. ౨౮

సీ॥ యోజింప యదువృష్ణి ♦ భోజాంధకాదుల
రాజవంశమువారు ♦ భోజకులులు
రాజయ్యె నందుచే ♦ భోజకులుండైన
యుగ్రసేనుండు య ♦ థోచితముగ
కంసాదు లాతని ♦ కన్నబిడ్డలు దేవ
కీదేవి కంసపృ ♦ థ్వీదయితుని
పినతండ్రి దేవక ♦ జనపాలకుని బిడ్డ
యైనప్పటికిఁ గంసుఁ ♦ డామె సాఁకు

చుండె నుగ్రసేనుఁడువృద్ధుఁ ♦ డోపకున్కి
రాజ్యభారంబు వహియించెఁ ♦ బ్రాజ్యలీలఁ
గంసభూజాని మధురఁ జే ♦ కాకులేక
ప్రజలఁగాపాడుచుండె దో ♦ ర్బలముపేర్మి. ౨౯

ఉ॥ బాంధవకోటిమెచ్చ నతి ♦ వైభవభాసురలీలతో జరా
సంధుఁడు ధైర్యశాలియుఁ బ్ర ♦ శస్త గదారణ శౌర్యశాలియుఁ
సింధురవైరివిక్రముఁడు ♦ చేసెను బెండ్లికొమార్త లిర్వురన్
బంధురబాహుశాలియగు ♦ పార్థుఁడు కంసునకిచ్చి పేర్మితో. ౩౦

గీ॥ వినుము వసుదేవుఁడు కులము ♦ పెద్దయయ్యె
సకలయాదవ వార్ష్ణేయ ♦ జాతులకును
నతిపురాతన సంప్రదా ♦ యమ్ము చేతఁ
గాని బాహుబుద్ధిబలమ్ము ♦ కలిగికాదు. ౩౧

గీ॥ వైరి సంహతిఁ గడతేర్ప ♦ బలములేక
దేశము జయింపఁ దంత్రమస్ ♦ తెలియలేక

యార! పదుముగ్గురను బెండ్లి ◆ యాడె నాతఁ
డొందుతోఁచక యూరకే ◆ యుండలేక. ౩౨

గీ॥ భోజవంశ్యులకును యాద ◆ వులకు నెపుడు
లోని పగలును బయలి చె ◆ ల్ములును గల్గి
యొకరినొక్కరు లోనమ్మ ◆ కుందు రెందు
దురభిమానంబు నీర్ష్యయుఁ ◆ బెఱుఁగుచుండ. ౩౩

కం॥ జనబాహుళ్యము కలుగుట
జనపతి తమ వంశమందు ◆ సంభవమగుటన్
జనులను మెచ్చుకమురితోఁ
జనుచుందురు భోజకులులు ◆ సంభ్రమపరులై. ౩౪

కం॥ కృతవర్మయు నక్రూరుఁడు
శతధన్వుండును బ్రసేన ◆ సత్రాజిత్తుల్
పతులై భోజాంధకులకు
నతులగతిం దోడుపడుదు ◆ రవనీపతికిన్. ౩౫

గీ॥ పెండ్లియయ్యెఁ బన్నిద్దరఁ ◆ బెళ్ళమంచు
భోజకులముతో వియ్యంబుఁ ◆ బొందఁగోరి
జంకక పదుమూఁడవసారి ◆ శౌరసేని
మరులు పురికొల్పఁ బెండ్లికి ◆ మారుఁడయ్యె. ౩౬

ఉ॥ ఓవనివారలుం దెగడ ◆ నుబ్బరికించుచు భోజవంశ్యుఁడౌ
దేవకుకూర్మిబిడ్డయగు ◆ దేవకిదేవిని బెండ్లియాడె, ధా
త్రీవరుఁ డైనయట్టి వసు ◆ దేవుఁడు భోజులప్రాపుగల్గునం
చీవిధిసంతసిల్లుచు న ◆ భీష్టములన్నియుఁ దీరునంచొగిన్. ౩౭

గీ॥ కట్ట! దేవకిమెడఁ దాళి ◆ బొట్టుగట్టి
నపుడె తనకురిత్రాడంచు ◆ నఱయఁడయ్యెఁ

గంసుఁడేమందుఁ జిత్రంబు♦గాదె? చెపుమ!
యెప్పుడేపని యెటులౌనొ ♦ యెవ్వఁడెఱుఁగు? ౩౮

కం॥ బావను జెల్లెలిఁ గంస
క్ష్మావరుఁడనుకంపఁ జీర ♦ సారెల నెన్నో
ప్రోవిడి యరణంబిచ్చి మ
హా విభవముతోడ వారి ♦ నంపెడివేళన్. ౩౯

గీ॥ తేజికొన్న డెందములతోఁ ♦ దేరిచూచి
తేరుపై నెక్కి వారలే ♦ తేరదారి
వారినవ్వారిగా ఘర్మ ♦ వారి పట్ట
సేద దేర్చికొనంగఁ బ్ర♦స్వేదముడిపి. ౪౦

ఉ॥ తెల్లనియెండ పీడ్వడుచు ♦ దేవకియున్ వసుదేవ కంసులున్
జల్లని చెట్లు నీడ వెదఁ ♦ జల్లఁగ హాయిగఁ దేరుడిగ్గి య
ల్లల్లన విశ్రమింప నడ♦యాడుచు నందఱు చెట్లక్రిందకున్
మెల్లనపోయిపోయి విర ♦ మించిరి యచ్చట నింతలోపలన్. ౪౧

వ॥ సమయంబునకై నిరీక్షించి, వెన్నాడివచ్చుచు దట్టంపుఁ బాదల
నట్టనడుమ నడంగి. ౪౨

కం॥ ఆకాశవాణియనుకొనఁ
గూఁకలనిడె నార్యతాంత్రి♦కుఁడొకఁడు "కంసా"
యీకాంతాష్టమగర్భము
పోకార్చెడి నిన్నటంచుఁ ♦ బాడఁగట్టకయే. ౪౩

వ॥ ఈమాటలు చెవింబడిన వెంటనే యులికిపడి కంసుఁడు ౪౪

కం॥ కొంచించి యేమిచెప్పక
యించించుక నమ్మినమ్మి ♦ యేమయినసరే

వంచించి చెల్లెలిని మూ
యించఁగ మదిని నిశ్చయించె • నేమనువాఁడగ్. ౪౫

సీ॥ కుటిలకుంతలఁజూచి • కుటిలాత్ముఁడయ్యెఁ
గుటిలప్రచారముల్ • పెటిలుచుండ
శాతోదరినిజూచి • శాతసత్వఘుఁడయ్యె
శాతాసిఁబాపంబు • సల్పనెంచి
వక్రాలకంగాంచి • వక్రమార్గుండయ్యెఁ
బ్రక్రమనయమెల్లఁ • బాడువార
చపలాక్షిఁ బొడఁగాంచి • చపలభావుండయ్యెఁ
గృపణవృత్తికిఁజొచ్చి • యపనయింప

గీ॥ స్వార్థమెంతటి పెడదారి • పాలుసేయుఁ
దోడఁబుట్టినయామెను • దోడునీడ
యైన యామెను దరవాయి • యలుకతోడ
గొప్పతరవారిఁజేఁబూని • కూల్పనెంచె. ౪౬

వ॥ అంతటఁ గంసుని ముఖవైలక్షణ్యం బుపలక్షించి వసుదేవుఁడడ్డంబు
సొచ్చి దీనస్వరంబున. ౪౭

మ॥ సిరిసంపత్తులు, భోగభాగ్యములు దా • నీదాస సంతానముల్
మెఱుపుందీవలు నీటిమీఁదిబుడగల్ • మీసాలపైఁ దేనియల్
పరమార్థజ్ఞులు వీనినమ్మి యెపుడున్ • బాపంబు గావింపఁబో
వరుసుంతేనియుధర్మదూరులయి బా • వా! నీవు చింతింపవే. ౪౮

గీ॥ తల్లిమాటునఁ బెఱిఁగిన • పిల్ల, బేల,
వాలకంబెఱుఁగని గోల • యేల? చాల
వాలుకందోయి కన్నీటి • జాలువెడల
బాల బొరిపుచ్చఁబాడియే • జాలిలేక. ౪౯

సీ॥ మంగళాభ్యంజన • మహితకేశంబుల
నట్టోట్లుపడుట మూ • నంగలేదు

అగురుకెంజిగురాకు ♦ నవఘుళించెదునట్టి
యడుగులపారాణి ♦ యాఱలేదు
పచ్చబాసిక తలనుండి ♦ పడుటచేసైనట్టి
పసుపుబట్టలనేని ♦ పాయలేదు
క్రొత్తపెండ్లికొమార్త ♦ కొంగ్రొత్తగాఁబొందు
మందాక్షమైనను ♦ మావలేదు

గీ॥ పెండ్లిపీటలపై నుండి ♦ పెళ్ళగించి
యత్తవారింటి కంపెద ♦ నరణమిచ్చి
యంచుఁ గొనివచ్చి చెల్లెలి ♦ నక్కటకట!
గొంతుఁగోయుట ధర్మమా ♦ చింతమాని. ౫౦

కం॥ కావునఁ గరుణింపవె యొక
త్రోవను జూపింతుదానఁ ♦ దొలఁగుమునీకున్
బావా! ప్రాణభయము మఱి
దేవకిజీవంబునిల్పుఁ ♦ దికమక లేలా? ౫౧

కం॥ బిడ్డలు పుట్టినయపుడే
యడ్డంబులు చెప్పకుండ ♦ నర్పించెద నే!
సొడ్డులుతలపెట్టక నీ
వుద్ధారింపకయె ప్రోవు ♦ ముగ్ధలిననిన్. ౫౨

ఉ॥ భోజకులైకభూషుఁడు ప్ర ♦ భూతముదంబున నాలకించి యుం
భోజముఖిన్ సహోదరిని ♦ ముగ్ధను నూరకచంపనేల? యీ
యోజ నుపద్రవంబుడుగు ♦ చుండిననంచుఁ దలంచి వెంటనే
వాజులఁబూన్చి తేరుపయి ♦ బావనుజెల్లెలిఁ బెట్టితోలుచున్. ౫౩

గీ॥ అత్తవారింటి కిర్వుర ♦ నంపి తిరిగి
వచ్చి కంసుండు తల్లడ ♦ పాటుఁ దొరఁగి
కొంతకాలంబు మధురలోఁ ♦ జింతలేక
యుండ నఖిలమాదమఱచి ♦ యొక్కనాఁడు. ౫౪

కం॥ వసుదేవుఁడు తొలికాన్పును
గసిగందును దెచ్చియీయఁ ♦ గంసనృపుండున్
గసిమసఁగం జేయాడక
పసిపాపనునిచ్చి చెప్పె ♦ వసుదేవునితో. ౫౫

కం॥ ఈపాపని మూలంబున
నాపత్తులు నాకు నేమి ♦ యరుదెంచును? పో!
పో! పాపనిఁ గైకొని నే
నీపనిఁ జేయంగనేర ♦ నెట్లయిన సరే! ౫౬

వ॥ అనిచెప్పి కంసభూజాని వసుదేవునిఁ బంపివైవ; నేనాఁడు కంసుం డుదరిపడి, తనకుఁ బ్రాణోపద్రవంబుఁ గలుగఁజేయునో, యేనాఁడు తనకన్నబిడ్డనుఁదనకుఁగాకుండఁజేయునో యను భయంబు నిరంతరంబు పీడించుచుండఁజేయునది లేక— ౫౭

కం॥ ఆనక దుందుభి భయమును
మానక శోకాగ్ని దగ్ధ ♦ మానసుఁడగుచున్
మానవనాయకుఁ జంపఁగ
దైనందిన మధికకుటిల ♦ తంత్రుం డగుటన్. ౫౮

కం॥ చక్కఁగఁ గంసుఁ డిదియెఱిఁగి
గ్రక్కున వసుదేవుఁబట్టి ♦ కారను బెట్టెన్
గ్రుక్కిళ్ళు గ్రింగ సతితో
వెక్కసమైనట్టి కోప ♦ వేగముచేతన్. ౫౯

గీ॥ గర్భవతిగానఁ జెఱసాలఁ ♦ గాపువెట్టి
కన్నబిడ్డను గ్రమ్మించి ♦ కత్తివాతఁ
బ్రాణభీతిని సర్వంబుఁ ♦ బాపికొందు
ననుచు నట్టహాసంబుతో ♦ నతఁడుపల్కె. ౬౦

వ॥ మనంబు సంచలింప సంశయగ్రస్తుండై యిట్లు తలంచె. ౬౧

కం॥ అష్టమగర్భంబనునుడి
స్పష్టముగా నేను విన్న ♦ వాఁడనో లేదో!
కష్టమునా కేటికి నా
యిష్టము వచ్చిన తెఱఁగున ♦ నేఁ జరియింతున్. ౬౨

కం॥ బూమెలు చెప్పఁగ నేలా?
యేమనుజుని నమ్మ నేల ♦ "యేపుట్టనునే
పామున్నదో" యెవ్వఁడెఱుఁగు?
ప్రామిడి యన్నంత నేమి ♦ పైబడునంచున్? ౬౩

కం॥ గొల్లురు మనఁ దలిదండ్రులు
నల్లుర నెల్లరను బట్టి ♦ హాతమొనరించెన్
జెల్లాచెదరైపోయిన
యుల్లముః కుదుటఁబడఁగనుఁ ♦ దుగ్రుండగుచున్. ౬౪

గీ॥ అంత గొన్నాళ్ళు చనిన య ♦ నంతరమ్ము
చెఱను దేవకి ప్రసవించెఁ ♦ జిన్నికృష్ణు
దొంగప్రొద్దున నెల్లరు ♦ దొంగినపుడు
కావుకావంచు మార్మ్రోగెఁ ♦ గారచెల్ల. ౬౫

గీ॥ తల్లిదండ్రులు శోకమో ♦ దములఁ బొంది
వీని బ్రదికించు టెటులంచుఁ ♦ బిఱికిఁబడఁగఁ
గడకు వసుదేవుఁ డారాట ♦ ముడిగి పిదప
నొకయుపాయంబుఁ దలపోసి ♦ యొదిగి యొదిగి. ౬౬

ఉ॥ కావలివారిఁ గట్టికొని ♦ కాళుల సంకెల లూడ్చిపుచ్చియా
త్రోవకు నడ్డమా యమున ♦ తోయములందిగి పాటిరేవులోఁ
నావలి గట్టుఁ జేరఁగద ♦ యానకదుందుభి నెత్రుకందుతోఁ
గేవల పుత్రమోహమునఁ ♦ గ్రిందునుమీఁదునుజూడకుండఁగన్ ౬౭

కం॥ నెత్తురుకందునుఁబొమ్మన
హత్తించికొని వసుదేవుఁ ♦ డరిగెనిశీథిన్
బిత్తరపడకడవింబడి
యెత్తిన యీ పుత్రమోహ ♦ మెంతకుఁదగదో? ౬౮

గీ॥ నందగోపకుండు ♦ బృందడగ్గఱకాన
వల్లవులనుగూడి ♦ పల్లెఁ గట్టి
యాలకదుపులెన్నొ ♦ యార్జించెఁ గొల్లఁగా
సొమ్ములన్ని తనకు ♦ సొమ్ముగాఁగ. ౬౯

ఉ॥ ఎచ్చటఁ జూచినంబసులె ♦ యెచ్చటఁ జూచినఁ దొట్టిపట్టులే
యెచ్చటఁ జూచినన్ గదుపు ♦ లెన్నిరొ మేపు కిలారిమూఁకలే
పచ్చనిబీళ్ళపైఁ బరుగు ♦ వారెడి చక్కని కోడెదూడతే
ముచ్చటఁ గొల్పుచుండువన♦భూముల నందునిపల్లెయంతటన్. ౭౦

కం॥ గోరాడు గుట్ట మెట్టల
గోరాజులు బలువుగుబ్బ ♦ కొమ్ములచేతన్
గాఱలు తిరిగిన మెడలును
గాఱునలువు మూపురములు ♦ గలిగి కడంకన్. ౭౧

సీ॥ పుల్లావు లొకవంకఁ ♦ బుల్లు మేయుచునుండ
నల్లావు లొకవంక ♦ నములుచుండ
కఱియావు లొకవంక ♦ గాడివద్దను మేయ
దోరావు లొకవంక ♦ దొడ్డినుండ
మసరావు లొకవంకఁ ♦ గసవు మేయుచునుండ
మైలావు లొకవంకఁ ♦ బాలుపితుక
వెల్లావు లొకవంకఁ ♦ బేరెమేగుచునుండ
బట్టావు లొకవంక ♦ బయటనిల్వ

గీ॥ పొందుకల్గి నందుని యాల ♦ మందపట్టు
దోసతోట్టు చేయుఁ గం ♦ దోయి విందుఁ
బాడికదుపులు కొదలేక ♦ పాడియిచ్చుఁ
దమకుఁ దమవారికిని వెక్క ♦ సమగురీతి. ౨౨

గీ॥ కడలుచేయని కోడెలు ♦ కాలుఁద్రవ్వ
మోరవంచి యంకెలిడ మా ♦ క్రొమ్మగదొడ్డి
కట్టు కాసు పెయ్యలు తోక ♦ లట్టెయెత్తి
మెడలు సారించి మూచూచు ♦ మేఁతమాని. ౨౩

చం॥ తలుగులమోపు, చిక్కములు ♦ దామెనలుఁ మొగముట్టుచుట్టలున్
బలుపులు, కట్టుగుంజగుది ♦ బండలు, పేఁ సెలకోలకట్టలున్
బలుతలత్రాళ్ళు, మువ్వమెడ ♦ పట్టెలు, బందము, లెన్నియెన్నియో
కలిగిననందగోష్ఠములు ♦ కన్నులపండువుసేయునిత్యమున్. ౨౪

ఆ. వె. బదుగుక్రేపుగాని ♦ చెడిపెపెయ్యయుఁగాని
గోనయావు తెవులు ♦ గొంటుగాని
కరటువంజగాని ♦ కనముమందునకైన
నందునాలమంద ♦ యందునెందు. ౨౫

గీ॥ అతని ధర్మపత్ని యశోద ♦ యనెడి యామె
యాడుబిడ్డను బ్రసవించె ♦ ననుట తెలిసి
యాత్రపాటుతో బిడ్డను ♦ నదిమికొనుచు
నేమియో తలంచికొనుచు ♦ నేగెనటకు. ౨౬

గీ॥ వెలుగుకోటలేని ♦ వ్రేపల్లియకు నేగి
కదలకుండ నుంత ♦ మెదలకుండఁ
బొంచి పొంచి పోయి ♦ పురుటాలిపాదిగిళ్ల
బిడ్డనుంచియామె ♦ బిడ్డఁగొనుచు. ౨౭

వ॥ కటికచీఁకటిలో దారి తెలియమిచే నిట్టట్టుపడిపోయి తుట్టతుదకెట్టులో మరల యమునదాటి చెఱసాలఁ బ్రవేశించి, యాఁడుచంటి పాపను దన పురిటియాలికిచ్చి యేమియెఱుంగనివానిఁబోలెఁగాళ్ళకు సంకెళ్ళుదగిలించికొని నందు నిదురించుచుండె. ఇంతలోఁ జెల్లెలు ప్రసవించిన మాటఁ గావలివారివలనఁ దెలిసికొని కంసుండు గారాగృహంబున కరుదెంచి చెల్లెలు కంట దడిపెట్టి వలవల వాపోవుచున్నను సరకుసేయక పసికూనను బలవంతముగా విసరి లాగికొని యట్టె యాకసమున కెగురవైచి కత్తివాత కెఱఁజేసి మగిడి చనియె. ఇంకనచ్చట వ్రేపల్లెలో. ౭౮

గీ॥ నందునింటను గృష్ణుఁడా ♦ నందగరిమఁ
బెరుఁగుచుండెఁ బెరుఁగుఁద్రావి ♦ వెన్నఁదినుచు
నామెతగమేను మిసమిస ♦ లాడుచుండ
నేమితక్కువ కలవాని ♦ యింటిబిడ్డ? ౭౯

గీ॥ నందగోపకు చెల్లెలు ♦ నాతిమిన్న
రాధయనునామె ప్రేమైక ♦ రసముతొలుక
సతత మల్లారు ముద్దుగా ♦ సాఁకుచుండె
ముద్దుకృష్ణుని దుండగం ♦ బుల సహించి. ౮౦

గీ॥ ముద్దుకృష్ణుండు క్రమముగాఁ ♦ బెద్దయగుచుఁ
గొంటెకృష్ణుఁడై యావుల ♦ వెంటబడుచుఁ
గానలన్నియుఁ దిరుగుచుఁ ♦ గాయనేర్చె
నెటులఁ ద్యజియించుఁ గులవిద్య ♦ నెవ్వఁడేని? ౮౧

గీ॥ మందకట్టుఁదప్పి ♦ మర్యాదలనుదప్పి
మందఁగాయనేర్చె ♦ మందలందు
మంద కాయువారు ♦ మందెమేలమ్మంద
మందలందునేర్చె ♦ మాటలెన్నొ. ౮౨

కం॥ నందుం డా వ్రేపల్లియ
కుందొర యటులేక లేక ♦ కొడుకొక్కఁడటే
దుందుడుకుపనులు నేర్వక
మందునివలె నెట్టులుండు ♦ మర్యాదలతోఁ? ౮౦

కం॥ గారాపుబిడ్డఁ డగుటఁ
మారాములు పెక్కుఁ జేసి ♦ మఱిమఱియెన్నో
పోరాములు గూర్చికొనియె
నారామలతోడఁ గృష్ణుఁ ♦ డభిరాముండై. ౮౧

వ॥ ఒక్కొక్కనాఁడు కొంటెకృష్ణుండు చెలికాండ్రనుగూడి యమునా నదీతీరంబునఁ గూర్చుండి విల్లంబులుదాల్చి తిప్పకాయమై ౮౨

గీ॥ గోపికలునెత్తి కుదురుపైఁ ♦ గుండలుంచి
కొనుచు యమునాజలముఁ దెచ్చి ♦ కొనుచునుండ
నొక్కయమ్మునఁ గుండకు ♦ బొక్కపెట్టి
నీరుకారనీ కప్పుడే ♦ నిల్పునొకట. ౮౩

కం॥ మంతలకడనుండియుఁ దాఁ
బెండలకడ రాఁడిదేమి ♦ వేడబమనుచుఁ
వందురు నెప్పుడుముంగిట
ముందల మేనత్తరాధ ♦ ముఱిముఱిపడుచుఁ. ౮౪

కం॥ ఇంటికి వచ్చినవెంటనె
తుంటరి; మేనత్తరాధ ♦ తొందరపడి వె
న్నంటుచు నాయన్నజడిసి
కొంటివె యని బుజ్జగించి ♦ కొంపోయి వెసఁ. ౮౫

గీ॥ ఆవువెన్నతో నొడలెల్ల ♦ నలమితోమి
గోరువెచ్చని నీరోసి ♦ కోకఁ దుడిచి

యగుదుసాంబ్రాణి పొగవెట్టి ♦ యప్పుడపుడె
రార!నాయన్న! యనిచెప్పి ♦ రాధయంత. ౮౬

గీ॥ ఆవునేతిలోఁ బొరలించి ♦ నట్టికూర
గాయలాటురసంబులు ♦ గల్గుమేలు
వంటకము సిద్ధపఱచి సా ♦ పడఁగఁబెట్టి
కడను గూర్చుండుఁ గృష్ణుండు ♦ గుడుచునపుడు. ౮౭

గీ॥ యాదవుండయ్యె యదువంశ ♦ మందుఁబుట్టి
గోపకునియింట వర్ధిల్లి ♦ గొల్లఁడయ్యె
దానిచేత గోపకులు యా ♦ దవులుగారు
యాదవులు గోపకులును గా ♦ రఱసిచూడ. ౮౮

కం॥ యదువంశాంతర్గతమయి
పొదలిన వృష్ణికులమందుఁ ♦ బుట్టుటచేతన్
బదిలుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు భూ
విదితుఁడు వార్ష్ణేయుఁడనెడి ♦ పేరన్ వెలసెన్. ౮౯

వ॥ ఇట్లు శ్రీకృష్ణుండు శైశవక్రీడారతుండై నందగోష్ఠంబులఁదిరుగు వేళ ౯౦

గీ॥ రాధ యనుగోపబాలికా ♦ రత్నమొకర్తు
నవ్యతారుణ్యలావణ్య ♦ దివ్యగాత్రి
నందు మందఁగీలాడి త ♦ నమ్మునందు
మెలఁగుచుండును సర్వదా ♦ మిట్టిపడుచు. ౯౧

వ॥ కాలగతి వ్రేపల్లెలో నందుని యాలమందలో నొకరితో నొకరికిఁ
బొత్తుకుదుర రాధాకృష్ణులిర్వురు నీడుజోడై శైశవక్రీడల నిరంతరంబు
ప్రొద్దులు పుచ్చుచున్న కతంబునఁ బరస్పరానురాగంబంకురించి
క్షణక్షణప్రవర్ధమానంబగుచుండ. ౯౨

గీ॥ ప్రొద్దుపొడుపు మొదల్ ప్రొద్దు ♦ గ్రుంకువఱకుఁ
జిన్నికృష్ణరాధలకట్టె ♦ చెలిమికల్గి
యొకరినొక్కరు విడనాడి ♦ యుండలేక
తనివి వింతసుద్దులు చెప్పు ♦ కొనుచునుండ్రు. ౯౩

గీ॥ ఊరములనుదూరి ♦ యేటితీరముఁ జేరి
చెట్టునీడ నిక్కి ♦ గట్టులెక్కి
ప్రణయమగ్నులగుచు ♦ రాధికాశ్రీకృష్ణు
లాడుకొందురెవరు ♦ చూడకుండ. ౯౪

గీ॥ మువ్వకోడెల మెడనూలి ♦ మువ్వలులియ
మురువునడచేత మొలనూలి ♦ మువ్వలులియఁ
దమ్మితూఁడుచే నదలించి ♦ తఱుముకొనుచు
వచ్చు రాధ శ్రీకృష్ణుని ♦ పజ్జకెపుడు. ౯౫

ఉ॥ వెన్నెలకారునం జెలఁగి ♦ వెన్నెల నవ్వన వెన్నుఁ డొక్కచో
వెన్నెలరేల రాధఁగొని ♦ వెన్నెలకుప్పల నాడియాడి యా
వెన్నెలపుల్గులో యనఁగ ♦ పీడక జోడునుగూడిమాడుచున్
వెన్నలదొంగ రాధయును ♦ బృందఁ జరింతురు బద్ధరాగులై. ౯౬

సీ॥ ఇఱుకు గుబ్బలమధ్య ♦ యిఱికి పిసాళించు
పుంజాలదండ చ ♦ న్మొనలఁజిక్క
పుంజాలదండలోఁ ♦ బువ్వాటలాడెడి
పులిగోరు పతకంబు ♦ గులకరింప
తొడవుగా నిడినట్టి ♦ మెడనిండ మెలివడ్డ
గురివెంద పేరులు ♦ గునియుచుండ
పచ్చరాల్ దాపిన ♦ యచ్చుగుండుల సరుల్
మిట్టుగుబ్బలమీఁద ♦ మిడిసిపడఁగ

గీ॥ నడ్డబాసయు ముంగెఱ ♦ నటమటింపఁ
గాలియందెలు గల్లురు ♦ గల్లురనఁగఁ
జొక్కపుంథీవి రాధిక ♦ చొక్కుచుండుఁ
దనదు సోయగంబునుజూచి ♦ కొనుచుఁ దనిసి. ౯౭

చం॥ తుఱుము విదల్చుచున్నపుడు ♦ తొంగలితుమ్మెదఱెక్క వెండ్రుకల్
పిఱుఁదులమీఁద జారిపడి ♦ పెళ్కుఁటి మిట్టిపడంగ ముంగురుల్
మురువుమొగంబుమీఁదఁ బడ ♦ ముద్దులమూటనుగట్టు రాధికా
తరుణి హరించుఁజూపరుల ♦ ధైర్యము పుత్తడి బొమ్మలాగునన్. ౯౮

గీ॥ ప్రొద్దుపొడువక మునుముందె ♦ పొరలిలేచి
దూవుముడిలోన విరిపూలు ♦ తుఱిమి, తుఱిమి
చెలఁగి చిన్నికోలను రాధ ♦ చేతఁబట్టి
తోలుకొనిపోవు నామంద ♦ దొడ్డినుండి. ౯౯

సీ॥ జాఱుపయ్యఁటనట్టె ♦ సవరించు నెపముచే
వలుఁదపాలిండ్లఁగ ♦ న్పఱచుచుండు
కందోయి మూసికో ♦ కలదు చిత్రంబంచుఁ
బూదుమారంబులో ♦ ముంచిమెత్తు
గుమ్మపాలను దెచ్చి ♦ కోకొమ్మ నాసామి
యనిపాలదుత్తను ♦ నందియిచ్చు
కనుగొమ్మ నే నెవ ♦ ర్తనొయంచుఁ గనుమూయు
వెనుకగా బొమ్మల్లు ♦ వెన్నునాన్చి

గీ॥ తెలిసియో తెలిసికొనకో ♦ కలికిమిన్న
దొంగకృష్ణుని ప్రేమంబు ♦ దొంగిలింప
జగములన్నియు దిగ్భ్రమింగఁ ♦ జాలుజాణ
కందచందములెన్నియో ♦ యట్టెచూపు. ౧౦౦

గీ॥ మిట్టుగబ్బిగుబ్బల మొనల్ ♦ మీఁటి చింపు
ననుచుఁ జనుకట్టును దొడిగి ♦ కొనుటమాని

పైఁట చెఱఁగునఁ బొమ్మల ♦ పట్టుఁ గప్పఁ
బుట్టియెఱుఁగఁ బోమిటువంటి ♦ పొదుపులాఁడి. ౧౦౧

ఉ॥ రాగములేనిరాధ యట ♦ రాగము క్రొన్నన సాగుచుండఁగా
రాఁగ ముదంబు కృష్ణుని స ♦ రాగములాడెడి కోర్కెపుట్టఁగా
రాగముఁదీయుచుర్వి సుమప ♦ రాగముపై విదలింపఁ బట్టుకో
రాఁగ మురారి, యందకయె ♦ ఱాఁగతనంబున దాటుజాణయై. ౧౦౨

ఉ॥ వెన్నుఁడు రెండుచేతులను ♦ బిల్లనఁ గ్రోవిని గావిమోవిపైఁ
బన్నఁగఁ బెట్టి మైమఱచి ♦ పాడుచునుండఁగఁ బూవుబుత్తులన్
గొన్నిటిఁ దెచ్చి వంశమున ♦ కుంగయిసేయుచు రాధమాయమై
మన్ననమాలి పూఁబొదల ♦ మాటున డాఁగిలిమూఁతలాడెడిన్. ౧౦౩

సీ॥ కొండగోఁగులపూలు ♦ కొండె సిగంజుట్టి
కొండాడుచుండు మా ♦ కొండఁడంచు
నెమ్మికుంచియఁ దెచ్చి ♦ నెత్తిపైఁ గుదిరించి
కుదిలించి యూఁగించి ♦ కులుకులాడు
బుజ్జిటకొమ్మలో ♦ బుక్కాము విరఁజిమ్మి
"యేర! మాధవ!" యంచు ♦ నెత్తిపొడుచు
బొండుమల్లెలదండ ♦ దండ చేతికిఁ గట్టి
దండంబు నిడుచుండు ♦ దండనిల్చి

గీ॥ పూనిగొల్లెతవాతెఱ ♦ పానకంబొ!
పూవుఁదేనియయో! యిచ్చుఁ ♦ బుక్కిలింత
కలవిగాకుండ, నాపోవు ♦ నామతించి
జాజిపూవుల పొదరింటి ♦ చవికెయందు. ౧౦౪

సీ॥ కేతకీకుంజంబు ♦ క్రేవల కేగితే?
చెక్కిళ్ళపై నుండెఁ ♦ జిన్నిగీట్లు
వకుళావనీజంబు ♦ వద్దకుఁ బోయితే?
మొగమెల్లఁ బుప్పొడి ♦ పులుముకొనియె

క్రొమ్మావిగున్నల • క్రొన్ననల్ కోసితే?
ఎంతో నీమునిగ్రవేళు • లెఱ్ఱవడియె
ముండ్లలీ వెలుగల్లు • పొదరిండ్లు దూరితే?
చెదరి నీకీల్గంటు • చిక్కువడియె

గీ॥ నొక్కచోటను నీవు కూ • ర్చుండ లేవె?
కాలుకుదుర దే నీకెందు? • బాలయంచు
చిట్టిగ్రవేలితో మెల్లగాఁ • జెంపమీటి
ముద్దుకృష్ణుండు రాధను • బుజ్జగించు. ౧౦౫

సీ॥ కర్ణికారముఁ దెచ్చి • కర్ణయుగ్మంబున
సొగసుగాఁ గీలించి • సొక్కుచుండు
మెట్ట దామరదండ • మెడనిండ దిగవైచి
ముసిముసి నవ్వులో • మునుఁగుచుండు
కలువపూవుల పేరు • కలకంఠి సిగచుట్టు
జాఱకుండఁగఁ జుట్టి • సంతసించు
పొగడొందు క్రొందావి • పొగడపూవుల సరుల్
మణిబంధమునఁ జుట్టి • గొణుగుచుండు

గీ॥ మోముదమ్మిపైఁ బుప్పొడి • బొట్టుపెట్టి
యూఁగు నెమలియీఁకలఁ జూచి • యురలినవ్వ
ముద్దుకృష్ణుని రాధిక • ముద్దులిడుచు
మెలఁగు బృందావనీవీథి • మేనుమఱచి. ౧౦౬

సీ॥ రోమాంచలముచేత • రోమంథములుమాని
నిలువుగ్రుడ్డున నాలు • నిలిచియుండ
కాళిందిబేడిస • మీలెల్ల నేదురెక్క
వేలంబునకుఁ జేరి • వినుచునుండ
గండ్రమాకుల డిగ్గి • కాలాహితండంబు
నిలువునఁ బడగెత్తి • నిలిచియుండ

వ్రేపల్లెలోనున్న ♦ వ్రేతలు గుడికట్టి
పనిపాటలనుడించి ♦ వచ్చుచుండ

గీ॥ చాల విరిపూలు జలజల ♦ రాలుపొగడ
నీడలోనఁ ద్రిభంగిగా ♦ నిలిచియుండి
మురళి చేఁగొని విశ్వస ♦ మ్మోహనముగఁ
బాట పాడును దనరాధ ♦ ప్రక్కనున్న. ౧౦౭

ఉ॥ ప్రొద్దున మేలుకాంచి నవ ♦ మోహినిరాధఁ దలంచికొంచు వే
చద్దిని వెన్నతో మెదిపి ♦ సాపడిమెల్లననూదు గ్రోవినిన్
దద్దయుఁబట్టికొంచుఁ దన ♦ దారిని మందకుఁబోవు నెప్పుడున్
ముద్దియయైనరాధ నెటి♦ ముద్దుమొగంబునుజూచుకోర్కెమై. ౧౦౮

కం॥ వాగర్థమ్ముల వలె నను
రాగాతిశయమ్ము చేత ♦ రాధాకృష్ణుల్
భోగాభోగముల మఱచి
యోగీశ్వరులట్టులుందు ♦ రొకటై యెపుడున్. ౧౦౯

గీ॥ ఇంటికడ మందకడరాధ ♦ కృష్ణమూర్తి
కన్నుదోయికి నిండారఁ ♦ గానుపించుఁ
గృష్ణునకు రాధమయమయ్యె ♦ నీజగంబు
పగలు రేలను భేదంబు ♦ పాసిపోవ. ౧౧౦

గీ॥ బృందయంత గోగోపికా ♦ బృందమెల్లఁ
గృష్ణమయమై కనుంబడు ♦ నెల్లయపుడు
రాధికాచకోరాక్షి నే ♦ త్రయుగమునకు
నొందుగనరాదు శ్రీకృష్ణుఁ ♦ డొకఁడుదక్క. ౧౧౧

కం॥ ఓరంత ప్రొద్దొకండే
యూరంతయుఁ దిరిగితిరిగి ♦ యబలాటముతో

గోరంతభయములేకయె
కేరింతలనింటికరుగుఁ ♦ గిలకిలనగుచున్. ౧౧౨

సీ॥ ముక్కుగోళ్లుబికించి ♦ మోరెత్తుముడిగిబ్బ
నఱచేతిదెబ్బతో ♦ నదిమిపట్టు
కాల్ద్రివ్విపోరాడు ♦ కారుగిత్తలనొత్తి
యొక్కెడేపోరాట ♦ ముడుపుచుండు
అంకెవేసెడికోడె ♦ యంకెవేసిన ముట్టె
తెగియించిచెవిఁబట్టి ♦ తెచ్చునొకెడ
కాళ్లబందెముదూసి ♦ క్రేళ్లువారెడినబ్బి
బదరించియొక్కెడే ♦ పట్టితెచ్చు

గీ॥ ఒరులుసేయంగనేరని ♦ బిరుసుపనుల
నెన్నియెన్నియోచేయుచు ♦ నెన్నరాని
మిత్రకోటినిగడియించి ♦ మెలఁగు నవవ
రతము, కృష్ణుండుయావనా ♦ రంభవేళ. ౧౧౩

సీ॥ జగజెట్టిచనుదేరఁ ♦ జలపట్టి పోరాడి
తనచల్లడముక్రింద ♦ ననుపుచుండు
బుసకొట్టునెలత్రాచుఁ ♦ బుట్టకల్గుననుండి
వెసబైటకునులాగి ♦ విసరికొట్టు
అలవ్రూకకారుదు ♦ న్నల కొమ్ములనుబట్టి
నిమిషంబులోవాని ♦ నిల్వరించు
ఎత్తైననెత్తమ్ము ♦ లెగఁబ్రాఁకిగండభే
రుండకులాయముల్ ♦ రోయుచుండు

గీ॥ ఆకతాయిపనులనిట్టు ♦ లాచరించు
గోపబాలురతోఁగవ ♦ గూడిబృంద
నిండుమురితోడఁజరియించు ♦ చుండునవవ
రతము కృష్ణుండు యావనా ♦ రంభవేళ. ౧౧౪

మందా॥ వాసింపఁ శారదరజనులఁ ♦ బాండురజ్యోత్స్నచే నను
ల్లాసంబొప్పఁ బ్రజలరుణులె ♦ ల్లఁ బిసాళింపరారా
జై సంతోసిల్లి మురహరుఁడుఁ ♦ యౌవనారంభవేళఁ
రాసక్రీడా చతురుఁడగుచుఁ ♦ రాజిలుఁ బృందలోనఁ. ౧౧౪

సీ॥ కారానిపోరాని ♦ గహనభూములనెల్ల
ద్రిమ్మరీఁడై దిమ్మ ♦ దిరుగనేర్చె
తెలినీటయమునలో ♦ జలకమాడెడి గోపి
కల కోకలను మూటఁ ♦ గట్టనేర్చె
తనతోడనాలమం ♦ దలఁగాయు వేతలఁ
జిట్టంటుచేతలఁ ♦ ముట్టనేర్చె
కొండాటముంగోరి ♦ కొంపకొంపలుదూరి
మిసిమివెన్నలముద్ద ♦ మెసవనేర్చె

గీ. కొంటెతనమేలరాకుండు ♦ గొప్పయింటి
బిడ్డకును జెల్లుబడి యుండ ♦ నడ్డమేమి?
అవునుగాదనువారెవ ♦ రైన నుండు
వారె నిజముగా నొకగొల్ల ♦ పల్లెయఁదు. ౧౧౫

వ॥ క్రమముగా శ్రీకృష్ణుండు పెఱిగి పెద్దయై చెలరేఁగి. ౧౧౬

సీ॥ ఒకనాఁడు పెనుబండి ♦ నూడికూలఁగఁదన్ను
నొకనాఁడు పెన్త్రాఁచు ♦ నుక్కడంచు
ఒకనాఁడు సుడిగాలి ♦ నురలించియెగఁజిమ్ము
నొకనాఁడు కార్చిచ్చు ♦ నుమిసివైచు
ఒకనాఁడు గాడిద ♦ నోడించి పారిపుచ్చు
నొక్కనాఁ డాంబోతు ♦ నుసురుఁదీయు
ఒకనాఁడుయమునలో ♦ నుంకించి వెనదూఁకు
నొకనాఁడు రాకాసి ♦ మొకముఁ దన్ను

గీ॥ వీనిఁ గనుచున్న రాధిక ♦ బేలుపోయి
దేవునంతటివాఁడంచు ♦ భావమందు
నమ్మి ముద్దుకృష్ణుని ప్రక్క ♦ నక్కియుండి
నిరతమాతని జపియించుఁ ♦ బరవశయయి. ౧౧౭

గీ॥ మరులు జడ వేసి కైసేసి ♦ మరులుగొల్పఁ
"జెన్నకృష్ణుండు" రాధిక ♦ చీరచెఱఁగు
గట్టిగాఁబట్టికొని, పోవుఁ ♦ గాలికొద్ది
మరులు జడఁ ద్రొక్కినటువంటి ♦ మనుజుఁబోలె. ౧౧౮

చ॥ పసులను గాయఁబోయెడి నె ♦ పంబునమందకుఁబోయికృష్ణుఁడుం
బసులను గాయకుండఁ బార ♦ పాటుననైనను; రాధఁగూడుచుం
దుసికిలుచుండెనంచువిని ♦ త్రొక్కిసలాడక మేనయత్తతా
ముసిముసినవ్వునవ్వుకొని ♦ మోదమునందుచునుండు రాధయుం. ౧౧౯

ఉ॥ రాధికఁగూడిమాడి యను ♦ రాగమునం నిరతంబునుం రసాం
భోధినిమగ్నుఁడయ్యుఁదల ♦ మున్కలుగాఁ జరియింపుచుండియుం
మాధవుఁడెంతమాత్రము, ప్ర ♦ మత్తుఁడుగాక మనంబులోసదా
త్మాధవుఁడైన మాతులునిఁ ♦ గంసునిఁగూర్చితలంచెనీగతిం. ౧౨౦

ఉ॥ క్రోధపరీతమానసుఁడు ♦ క్రూరుఁడు భోజకులాభిమానసం
బాధితుఁడైన కంసజన ♦ పాలుఁడు జీవముతోడ నున్నచో
గాథలు చెప్పనేమిటికి? ♦ గల్గునె యోగము రాజభోగముం?
బాధలుతీరునే? తుదకుఁ ♦ బ్రాణముమీఁదికి రాకయుండునే. ౧౨౧

గీ॥ భోజదార్జన్యవాహిని ♦ పొంగిపొరల
నానకట్టను వేయక ♦ యాఁగియున్నఁ
బాఱిచి యాదవద్వీపంబు ♦ ముంచివైచు
నంచు నిరతంబు లోలోఁ ద ♦ లంచుచుండు. ౧౨౨

గీ॥ సార్వభౌముండనని జరా ♦ సంధవిభుఁడు
నరకు సేయుటమాని నె ♦ వ్వరినిఁగూడ
వానిఁదెగటార్పకున్న లా ♦ భంబులేదు
పురుషకారంబుమానుట ♦ పోలదిపుడు. ౧౨౩

గీ॥ హంసడిచికసాళ్వనరక ♦ కంసదంత
వక్త్రశిశుపాలపౌండ్రక ♦ వాసుదేవ
దివ్యధానుష్కముఖ్యైక ♦ లవ్యముఖర
యోధులనుగూడి వర్తించు ♦ చుండునతఁడు. ౧౨౪

ఉ॥ ఒక్కొకవంకఁబెట్టుకొని ♦ యొక్కొకవీరవరుల్ క్రమంబుగా
నొక్కొకపట్టునందు సమ ♦ రోర్వినిగూలిచి మాగధేంద్రునిన్
తెక్కులులేని పుల్గునొన ♦ రించిహరించుట యొప్పుఁగానిచో
దక్కునెరాజ్యభోగములు? ♦ దక్కునెరాచరికంపుమన్ననల్? ౧౨౫

గీ॥ కాని కథయొక్కటున్నది ♦ కదనమందు
నొంటరిగఁ బోరుసల్పుచో ♦ నోటమబ్బు
మాగధుఁడు దివ్యసేనాస ♦ మన్వితుండు
శత్రుభీకరయుద్ధవి ♦ శారదుండు. ౧౨౬

ఉ॥ నిట్టులమైననేర్పుమెయి ♦ నిత్యము మాగధవైరిపాళితోఁ
జుట్టరికంబుఁజేసి రణ ♦ శూరుల వీరులఁ బ్రోవుచేయుచున్
గుట్టుగ సైన్యసంపదను ♦ గూర్చుటమిక్కిలి రాజనీతి, యే
దెట్టులనైన సాయమగు ♦ నీపనిచేత దురంబుకల్గినన్. ౧౨౭

గీ॥ అంచుఁ గృతనిశ్చయుండయి ♦ యావులించి
యప్పుడే యుద్ధవిడిలేచి ♦ యరిగెనింటి
కొకఁడె రాధకడకుఁబోక ♦ యొక్కనాఁడు
కార్యభారంబుమనసులోఁ ♦ గలఁతపెట్ట. ౧౨౮

సీ॥ చరణాబ్జ యుగ్మలా ♦ క్షారసం బొకమాటు
పగవారి క్రొన్నెత్రు ♦ వాఁక యొకట
ముగుద వాలుంజూపు ♦ మొత్తంబు లొకమాటు
వైరుల తూపుల ♦ బారు లొకట
మదనరంగస్థలీ ♦ మండనం బొకమాటు
కదనరంగస్థలీ ♦ గరిమ యొకట
కామతంత్రపరీత ♦ కార్యంబు లొకమాటు
రాజ్యతంత్ర రహస్య ♦ రాజి యొకట

గీ॥ కలలు గనుచుండె రేలెల్లఁ ♦ గళవళించి
యన్యదుర్లభమైన కా ♦ ర్యంబుఁ జేయఁ
బూని క్రైకొన్నవాఁడొటఁ ♦ బోవ హళించి
కునుకుపట్టునే కార్యాతు ♦ రునకు నెందు? ౧౨౯

వ॥ దూరదృష్టియు, దివ్యదృష్టియుఁ గల్గి శ్రీకృష్ణుండు వెంటనే బహు
బాంధవసంపాదనంబునకై నడుముకట్టికొని బహుళ ప్రయత్నంబులఁ
జేయ సిద్ధపడి. ౧౩౦

సీ॥ భోజక్ష్మానాథు ♦ పుత్రి రుక్మిణి చెట్ట
పట్టెను రాక్షసో ♦ ద్వాహమందు
బూటకంబులు చెప్పి ♦ పోరఁ బుచ్చి సత్యభా
మను వివాహంబాడె ♦ మరులు చూపి
విందానువిందుల ♦ ప్రియసహోదరి మిత్ర
విందను మెలపుతోఁ ♦ బెండ్లియయ్యె
నగ్నజిన్నృపుని నం ♦ దన నాగ్నజిత్తిని
బరిణయం బాడెను ♦ బందెమొడ్డి

గీ॥ నరకుఁ బొరిపుచ్చి దురమందు ♦ నరులు బెగడఁ
బెండ్లి పెండ్లంచుఁ బదియారు ♦ వేల రాచ

కన్నెలకుఁ దాళిబొట్టును ♦ గట్టివైచె
మధ్యదేశంబు బాంధవ ♦ మయముగాఁగ. ౧౩౧

గీ॥ అతిభయంకరాటవులందు ♦ యమునయొద్ద
స్వైరవృత్తిని నిరతంబు ♦ సంచరించు
నాటవికకన్య కాళింది ♦ యనెడునామెఁ
బరిణయంబయ్యెఁ దనవార ♦ లెఱుఁగకుండ. ౧౩౨

గీ॥ మద్రవసుమతీనాథు కొ ♦ మార్తయైన
భద్ర గుణసముద్రను భూరి ♦ వైభవమున
మత్స్యయంత్రంబుఁ బడఁగొట్టి ♦ మహితశక్తిఁ
బెండ్లిపెద్దలు వెఱగందఁ ♦ బెండ్లియాడె. ౧౩౩

గీ॥ కొండగవులయందుఁ ♦ గ్రుమ్మరు భల్లూక
జాతి జాంబవంతుఁ ♦ జావఁగొట్టి
వానిబిడ్డ జాంబ ♦ వతిని బెండిలియాడె
నడవిజాతిపొందు ♦ నాశఁజేసి. ౧౩౪

గీ॥ యాదవాన్వయులకును భో ♦ జాంధకులకుఁ
గలుగు వైమనస్యంబెల్లఁ ♦ దొలఁగిపోయె
రుక్మిణీసత్యభామాస ♦ రోజపత్ర
నేత్రల వివాహములచేతఁ ♦ జిత్రముగను. ౧౩౫

వ॥ ఇట్లు గృహచ్ఛిద్రంబులనెల్ల నుడిపికొని బలవంతుండై మంత్రదత్త
ప్రభావంబుచే నత్యుత్సాహంబునం జెలరేఁగి, మింటికి మంటికిఁ
దాళము వేయ నెంచుచుండ, ౧౩౬

ఉ॥ మాగధుఁ డీయుదంతము స♦మస్తముఁ జారులచే గ్రహించి యీ
యాగడమేమి? యాదవున♦కా తలవంచుటమాగధుండు? భూ
భాగమునన్ జరాసుతుని♦బాహుబలంబున కడ్డగల్గునే?
సాగునె యిట్టిచిత్రములు?♦ సాగునె యీ విపరీతకర్మముల్ ౧౩౭

గీ॥ ఓడుగోరు వెచ్చని నల్ల • నోలసి ముద్ద
కట్టినట్టి కృష్ణుని యెమ్మె • క పొడి యనెడి
కుంకుమున బొట్టుపెట్టెదఁ • గొంకులేక
యలుగుసెలచేత జయలక్ష్మి • యలికమందు. ౧౩౮

గీ॥ ఎవనిఁగాఁదల పోసెనో? యీజరాత
నూజు? ఎవరిగాఁ దలపోసె • నో మగధనృ
పుని బలంబుల? అడవి మూఁ • కనుచు నాత్మఁ
దలఁచెనో యతఁడెనిజంబుఁ • దెలిసికొనును. ౧౩౯

వ॥ అంచు దండనాయకులం బిలిపించి పణవఢక్కాది ఘోషంబులచే భూనభోంతరాళంబు బీటలువార నతులచతురంగపృతనావితాన పరివృతుండై, కృష్ణునిపై దాడివెడలి నాల్గహోరాత్రంబులు హోరాహోరింబోర యాదవసైన్యంబులు, పంచబంగాళమై, వీటతాటమై, చెల్లాచెదరై పోవ, శ్రీకృష్ణుండు చేయునదిలేక యాప్తబంధుసహితంబుగా బలాయితుండయ్యె. జరాసంధుండు మగిడిమగధం బ్రవేశించెను. శ్రీకృష్ణుండు విసుగువిరామము లేక, విఱిగిపాఱిన సైన్యంబులఁగూర్చికొని, మరల యుద్ధప్రయత్నములు సేయుచుండ మాగధుండు వెండియు దండెత్తిపోయి పరాభూతునింజేయఁజేఁజిక్కక శ్రీకృష్ణుండు దుసకిల్లెను. ఈకైవడి నిరువదిమాఱు లోడించి శ్రీకృష్ణునిఁ బలాయనసూత్రపరాయణునిగాఁజేసెఁదత్కారణంబున జరాసంధుఁడు యాదవునిఁ బట్టుకొన నేరకపోయె. ఈపోరిట్టి రేఁగుచుండ ౧౪౦

కం॥ మధురాధిపుఁడగు కంసుఁడు
పృథు సైన్యంబులనుగూర్చి • కృష్ణుని నెట్లో
మథియించుట ధర్మంబని
క్రుధతోఁ దలపోయుచుండెఁ • గుసిలింతలతో. ౧౪౧

చం॥ ఇది కనిపెట్టి నేర్పుమెయి • వృష్ణికులుండిటు నిశ్చయించె నే
యదనుననైనఁ గంసవసు • ధాధిపుపైఁ బడుచుం హఠాత్తుగా

గుదియను దచ్చిరంబుఁ బడఁ ♦ గొట్టుచుఁ జుట్టలు రాకమున్నె త
త్పదవిని నాక్రమించికొనఁ♦దప్పదు తప్పినఁగార్యముం జెడుర్. ౧౪౨

గీ॥ మాగధనృపాలకుం డను ♦ మానపడిన
నతుల సైన్యంబుతోడ సా ♦ యంబువచ్చు
జగతి "నాలస్య ఋమృతమ్ వి ♦ షమ్మ" నంగ
వినమె? పెద్దలనుడి రిత్త ♦ చనునె యెందు? ౧౪౩

గీ॥ కృష్ణుఁ డీరీతిఁ దలపోసి ♦ కితవబుద్ధి
నన్నతో మధురకు నేగి ♦ యందుఁ గృష్ణు
నింటి దాసియైన త్రివక్ర ♦ యింటికేగి
ప్రేమతో నామెతో నొక్క ♦ రేయి కడపి. ౧౪౪

మ॥ ఖలసంయోగమటంచు దానెఱిఁగియున్ ♦ గార్యార్థి శ్రీకృష్ణుఁ డా
కులపాటుం గనకుండ దాసియను సం ♦ కోచంబు లేకుండఁ బు
వ్వులసెజ్జన్ గఱగించెఁ గుబ్జనుగదున్ ♦ ఫూత్కారసీత్కారముల్
గళరావంబులుధూత్కృతంబులు సెలం♦గన్ గామశాస్త్రజ్ఞుఁడై. ౧౪౫

చం॥ అనునయసూక్తులాడుచు ర ♦ హస్యములన్నియు సంగ్రహించికు
బ్జను మఱపించి మాటుపడి ♦ సాహసపద్ధతిచేత నన్నతో
జనపతి కొల్వుకూటమును ♦ జయ్యనచొచ్చి ప్రశాంతచిత్తుఁడై
సునిశితఖడ్గమట్టికొను ♦ చున్ దెగవైచె శిరంబు రెండుగన్. ౧౪౬

గీ॥ సభికులాహారవంబులు ♦ సల్పుచుండ
భటులుచెదరి నల్దిక్కులు ♦ పాఱుచుండఁ
గొలువుకూటంబు గందర ♦ గోళమయ్యె
వాసుదేవుని సింహరా ♦ వంబుచేత. ౧౪౭

చం॥ కలగుడు బొందుచున్ మధురఁ ♦ గ్రక్కున వీడుచుఁగంసభీతిచే
వలసకుఁబోయినట్టి తమ ♦ వారలఁ బిల్వఁగఁబంచికృష్ణుఁడున్

నెలవులు వారి కేర్పఱచి ♦ నీతులు సెప్పి బహూకరించి యే
యలజడియుండదంచు నభ♦యంబునొసంగి ప్రమోదచిత్తుఁడై. ౧౪౮

ఉ॥ పిమ్మట నుగ్రసేన పృథి ♦ వీపతిఁ దాతను బైడిగద్దెపై
నిమ్ముగనుంచి రాజనుచు ♦ నెల్లరకుం బ్రకటించి మంచినే
స్తమ్ముగడించి కొన్నిదివ ♦ సమ్ములపాటటనుండుచున్ స్వప
క్షమ్మును బెంపుఁజేసికొనె♦సారసనేత్రుఁడు మంత్రవేత్తయై. ౧౪౯

చం॥ పతిమృతియాలకించి యతి ♦ పాపుఁడు యాదవుఁడెంత కార్యమీ
గతినొనరించి పోయెఁగడ ♦ గండ్లు సదా మముఁ జుట్టుముట్ట భూ
పతికిదియంతయుం దెలిపి ♦ వానినిజంపఁగఁ జేతుమంచుఁ దా
మతికుపితాత్మలై చనిరి♦హాస్తియుఁ బ్రాస్తియుఁ దండ్రియొద్దకున్. ౧౫౦

గీ॥ తండ్రియగు జరాసుతుని చెం ♦ తకునుబోయి
బిట్టు కంటినీరొడికఁ ♦ గట్టుచుండ
వెక్కి వెక్కి యలందురి ♦ విభుని యాద
వుండుగూల్చిన విధమెల్ల ♦ బాగిలిచెప్ప. ౧౫౧

గీ॥ కన్నబిడ్డల దుఃఖంబుఁ ♦ గంటఁజూచి
యల్లుఁడే కాదు పరమాప్తుఁ ♦ డైనబంటు
నొకఁడు చంపెననుట చేత ♦ నుమ్మలించి
పల్కె మగధభూనేత క ♦ ట్టల్క నిట్లు. ౧౫౨

కం॥ పదిదినములు చనకుండన్
దుదముట్టించెదను గృష్ణు ♦ దోర్బలలీలన్
విదళించెదఁ గనుగొనుఁడో
సుదతీమణులార నాదు ♦ శూరత్వంబున్. ౧౫౩

గీ॥ వందలకొలఁదియున్నారు ♦ భార్యలతని
కందఱిని మిమ్ముఁ బోలెనే ♦ నగతికలను

జేసిపుచ్చెద క్షణములోఁ ♦ జింతఁదక్కి
సొడ్డుఁదీర్చెదనో కన్న ♦ బిడ్డలార! ౧౫౪

వ॥ అనుచు బుజ్జగించి తనయుల నిర్వురలోనికంపి యతి రోషావేశంబున యుద్ధసన్నాహంబుఁ గావించి దిక్కులు పిక్కటిల్ల భూమి గ్రక్కదలఁ బ్రస్థానభేరి వేయించి. ౧౫౫

సీ॥ నడగొండ లన్నట్లు ♦ లెడమీఁక నడతెంచు
గుడికొన్న పొగరేన్గు ♦ గున్నదండు
కాలిగిట్టలగాలి ♦ నేలఁబైకెగఁజిమ్మి
తేలిపేరెమువారు ♦ తేజిఫౌజు
మిఱుమిట్లు గొనునట్లు ♦ మిట్టాడఁ గొఱముట్లు
దిటవుగాఁగల మేలు ♦ తేరిబారు
వీఁకమై రిపుసేన ♦ చీకాకుఁబడఁదూఁకి
పడనూకుజోకకా ♦ల్బంటుమూఁక

గీ॥ కల్గిదుర్జయంబైన మా ♦ గధనృపాల
చంద్రచతురంగవాహినీ ♦ సముదయంబు
యాదవద్వీపమును ముంచు ♦ నట్లు బయలు
దేరె దుర్వార భండనో ♦ ద్రేకగరిమ. ౧౫౬

కం॥ వచ్చిన మాగధసైన్యముఁ
జెచ్చెర యాదవులుగాంచి ♦ సిద్ధంబగుచున్
గచ్చలు బిగియించికొనుచు
విచ్చలవిడి వచ్చిపడిరి ♦ విద్వేషులపై. ౧౫౭

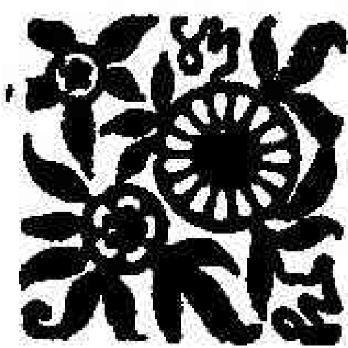
కం॥ వేటున కొక్కనిఁ గూల్పఁగఁ
బోటరియగు యాదవుండు ♦ పోపో యదియున్
వేటా! యని మాగధుఁడిదె
నూటికి సెలగంచుఁ జంపె ♦ నూర్వర నొకఁడే. ౧౫౮

క౦॥ సెలవింటిదెబ్బ నెత్తుటి
సెలయేరులుపాఱ మగధ ♦ సేనాసుభటుల్
సెలరేఁగి పగరనలుగుల
సెలచే గుదిగ్రుచ్చిసెలగి ♦ సెలఁగుదురంతన్. ౧౫౯

సీ॥ కోటానకోటులు ♦ కుప్పఁగూరఁగఁ గూలఁ
బంచబంగాళమై ♦ పాఱ రిపులు
వెన్నాడి మాగధ ♦ వీరాధివీరులు
పాఱఁ దోలిరి యాద ♦ వప్రవరుల
కృష్ణుఁడీయోటమి ♦ నీక్షించి యన్నయౌ
బలరాముతోఁగూడి ♦ పాఱిపోయి
యనతి దూరమునందు ♦ నలరు ప్రవర్షణ
గిరిఁజేరి డాగెఁ గం ♦ దరమునందు

గీ॥ నిది జరాసంధ భూపాలుఁ ♦ డెఱిగి గిరికి
నగ్గి దాకొల్పనందుండి ♦ యన్నతోడ
మాగధునికంటఁ బడకుండ ♦ మాయమయ్యె
ద్వేత యిండ్లఁదిరుగు ప్రాఁత ♦ వెన్నదొంగ. ౧౬౦

వ॥ ఇసివి జరాసంధ సార్వభౌముండు మరలి మగధరాజ్యంబుఁ జొచ్చి మంత్రాంగంబుఁ జేయుచుండె. ౧౬౧

హంసడిచికులమృతి.

గీ॥ మాగధపృతనాధీశుల ♦ మాత్యవరులు
హంసడిచికులు రాజసూ ♦ యాధ్వరంబుఁ
జేయసమకట్టి యుప్పుకై ♦ చీరియొక్క
బ్రాహ్మణునిఁ బంపిరప్పుడు ♦ ద్వారవతికి. ౧౬౨

ఉ॥ ద్వారక కేగి బ్రాహ్మణుఁడు ♦ పద్మదళాక్షుని దర్శనంబు ్రైవారఁగఁజేసి పిమ్మటను ♦ వచ్చిన కార్యముఁదెల్ప శ్రద్ధతోఁ
బాఱుఁడునల్కనెన్నుడుల ♦ వక్కణయెల్లను నాలకించి లో
సారెకు నీగతిం దలఁచె ♦ సాధకబాధకముల్ మురారియున్. ౧౬౩

గీ॥ "వెదుకఁబోయిన తీవెయే ♦ పదములందుఁ
దగిలె"నన్న సామెతరీతి ♦ ధరణిసురుఁడు
తంత్రమును నడ్పుచుండె హి ♦ తమ్ముఁగోరి
సంశయింపంగఁ బనిలేదు ♦ సమయమంచు. ౧౬౪

వ॥ వితర్కించి శ్రీకృష్ణుండు కొండొకసేపు మౌనమువహించి యెట్టకేలకు ధరణీసురునితో నిట్లు వచియించె. ౧౬౫

ఉ॥ ఓధరణీసురా! చని హి ♦ తోక్తులు చెప్పుము మీదుధారుణీ
నాథునితోడ యాదవుల ♦ నంట దలంగ్గరు వైరి శిక్షణ
గాథలు చెప్పనేల? యవ ♦ కర్షసహింపరు ప్రాణభీతిచే
సాధకబాధకంబు లొక ♦ సారిఁబరీక్షను జేయమేలగున్. ౧౬౬

గీ॥ ఉప్పుఁదెమ్మంచు మీతోడఁ ♦ జెప్పెనోటు!
వింతవిడ్డూరమిప్పుడు ♦ వింటిముప్పుఁ
గోరుకొల్లను దమముప్పుఁ ♦ గోరుకొనునటె
యనుచు ఖీరాజచంద్రుతో ♦ నాడఁదగును, ౧౬౭

ఉ॥ మీరలు ధర్మమూర్తులరు ♦ మేమిఁక మాటలఁ జెప్పఁబోమ దే
మారణభేరి చెప్పెదుసు ♦ మా! యతిమాత్రము మాకు మారుగా
మారణకేళి నిక్కముగ ♦ మారణకేళి విచారమేల? ని
ష్కారణయుద్ధమేమిటికిఁ ♦ గల్గునె లాభము దానఁజెప్పవే. ౧౬౮

వ॥ కావున మీరు వెంటనే చని యీ యుదంతమంతయు మీ భూకాంతుల స్వాంతంబున కెక్కునట్టు లెఱింగించి, పోలిన తెఱంగున బుద్ధులుగఱపుఁడు. మాముక్కున నావియున్నంతవఱకుఁ బరులకు జంకి యుప్పిచ్చువారము మాత్రము కాము. ధర్మయుద్ధమున వీరశయ్యాసుఖ మనుభవింప నిచ్ఛించువార మనుఁడు విప్రుండు తేచి వాసుదేవునివద్ద సెలవుంగైకొని ప్రయాణోన్ముఖుండయ్యె— అంత. ౧౬౯

కం॥ ఆనకదుందుభిసూనుం
డానక దుందుభివిరావ ♦ మతిభీషణమై
మానక మ్రోఁగుచునుండఁగఁ
బూనికఁ దన సేనఁగొంచుఁ ♦ బోరికి వెడలెన్. ౧౭౦

వ॥ అంతకుమున్నె జరాసంధుఁడు చారులవలన శ్రీకృష్ణ రణప్రారంభ మెఱిఁగి సమరోత్సాహంబున సైన్యములఁగూర్చికొని హంసడిచికులకుఁ దోడ్పడ గంగాతీరంబున దండువిడిసి యాదవసేనకై యెదురుచూచుచుండెను. కోలాహలంబుతో యాదవసైన్యంబులరుదేర దోఃకండూతినిరాసంబుగాఁ బోరఁదొడంగెను. ౧౭౧

చం॥ అలమటఁ బొందకుండఁగ బృ♦హద్రథపుత్రుఁడు వైరిసైన్యముల్
దలపడిపోరనొక్కెడ వి ♦ తాకును జెంద మఱొక్కచోట ను
త్తలపడి యాదవుల్ పఱవఁ♦దార్కొని హంసుఁడు యుద్ధమాడఁగా
విలయముఁజేయు నాడిచిక♦వీరుఁడు వేఱొకచోట నుద్ధతిన్. ౧౭౨

వ॥ ఈ వీరత్రయంబు చేయు కోల్తలకు నిలువంజాలక తలచీరలూడ
యాదవసైన్యంబు ప్రక్కలుఱుకుచుండఁ గాంచి శ్రీకృష్ణుండు సైన్య
రక్షణం బవశ్యకర్తవ్యమని నిశ్చయించి. ౧౭౩

గీ॥ డెప్పరముగ నొక్కట పోరు ♦ డిచికుకడకు
వార్తఁ బుత్తెంచె హంసుండు ♦ ప్రధనభూమి
నీల్గెనని దీని నాలించి ♦ యెన్నరాని
శోకమున మున్గి డిచికుండు ♦ శూరుఁడయ్యు. ౧౭౪

గీ॥ అన్నలేని రాజ్యంబేల? యాయువేల?
భోగభాగ్యంబు లవియేల? భూములేల?
యంచు మిక్కిలి వగచేత ♦ నౌడుఁగఱచి
గంగలోఁదూఁకి ప్రాణముల్ ♦ గంగఁగలిపె. ౧౭౫

ఉ॥ తమ్ముఁడు గంగలోదుమికి ♦ తా మరణించెనటన్న వార్త శో
కమ్మును గూర్పఁగా నడలి ♦ గ్రక్కునఁ దమ్ముఁడు లేనిరాజ్యముం
దమ్ముఁడులేని వైభవము ♦ తమ్ముఁడులేని సుఖంబులేల? నా
కిమ్మహినంచు గంగఁబడి ♦ యీల్గెను హంసుఁడు ధీరచిత్తుఁడై. ౧౭౬

గీ॥ అన్నదమ్ము లీగతిఁ దెగ ♦ టారినంత
బహుళ తత్సైన్యములు పటా ♦ పంచలగుడుఁ
బొంగి బార్హద్రథియు నాల్గు ♦ మూపులగుచు
యాదవులనెల్ల నరికట్టి ♦ యాఁగినంత. ౧౭౭

గీ॥ వాసుదేవుండు తనసైన్య ♦ పటలినెల్లఁ
జేయునదిలేక మరలించి ♦ చెప్పకుండఁ
బ్రధనభూమిని విడనాడి ♦ పాఱిపోయెఁ
బౌరుషము మాఱెఱుఁగు భగ ♦ వంతుఁడనుచు. ౧౭౮

గీ॥ మధురకడనున్నఁ బ్రాణముల్ ♦ మఱియుఁ దక్క
వంచు లోనెంచి శ్రీకృష్ణుఁ ♦ డాప్తబంధు

సుత కుటుంబసహితముగా ♦ హితులతోఁ గు
శస్థలీవిషయమునకుఁ ♦ జనఁగ నెంచి. ౧౭౯

చం॥ పడమటి సంద్రమందు ఫల ♦ వంతమునై వెలుగొందు దీవిపై
గుడులును గోపురంబులును ♦ గోటలు పేటలు రాచబాట క్రొ
త్తడములు మిద్దెమేడలును ♦ దద్దళముల్ మిఱుమిట్లుగొల్పఁ బు
త్తడి యదుసోడిగించి పని ♦ తంబుగఁ గట్టిరి ద్వారకాపురిన్.౧౮౦

గీ॥ ద్వారవతియన వెల్గు నీ ♦ పత్తనంబు
వైరి దుర్భేద్యమై యుండు ♦ వాసుదేవుఁ
డెలమి యదువృష్ణి భోజాంధ ♦ కులనుగూడి
రాజ్యమును సేయునే అద్ది ♦ అవ్వలేక. ౧౮౧

మ॥ దివ్యజ్ఞానము దివ్యదృష్టి వెలుఁగన్ ♦ దేదీప్యమానంబుగా
నేవ్యాసంగము లేక యబ్జనయనుం ♦ డేకాగ్రతన్ భూరి శ
త్రువ్యూహంబుల మంత్రతంత్రములచే ♦దూలింప యత్నింపునన్
దీవ్యత్సైన్యము గూర్చి పెట్టికొని యుం♦దేయుఁడె నిశ్చింతతో.౧౮౨

ఉ॥ ద్రావిడ జాతినిందొలఁగి ♦ ద్రావిడసంఘము పొత్తుమాని యా
ద్రావిడసార్వభౌముఁడయి ♦ దర్పముఁ జూపఁగ నెంచినందునన్
ద్రావిడులెల్ల మార్తురయి ♦ దగ్గరఁ జేరఁ గనీక పోవుటన్
ద్రోవమటొండులేక పెఱ♦ తోయము వారలఁ జేర నెంచుచున్ ౧౮౩.

గీ॥ అనువుగల్గిన యపుడెల్ల ♦ యాదవుండు
సహచరులతోడఁ జెప్పును ♦ జాత్యహంకృ
తివిడనాడి కార్యంబు సా ♦ధించుటొప్పు
బాగుపడ నెంచు వారికె ♦ ప్పాటనైన. ౧౮౪

గీ॥ దేశకాలపాత్రంబులఁ ♦ దేరిచూచి
మొనయువల్లడిఁ దప్పించు ♦ కొనుటమేలు

మొండితనమును జూపింప ♦ మొదటికంటు
నాత్మనాశంబుగల్గు న ♦ టంచు జెప్పి. ౧౮౫

మ॥ ఒకవంకన్ శిశుపాలుఁడుండ గురు యు ♦ ద్ధోద్యోగసంరంభియై
యొకవంకన్ మగధక్షితీశ్వరుఁడునై ♦ న్యోపేతుఁడై యుండ మీఁ
దను లంఘింపఁగ దాయలో కపటులై ♦ తారాడుచుండంగ వే
ఱొకవంకన్ మనమున్ సురక్షితులమై♦యుండన్ సదాశక్యమే. ౧౮౬

ఉ॥ కావున నార్యులం గలిసి ♦ కాలముఁబుచ్చుట యొప్పులేనిచో
దేవుఁడెఱుంగుఁగాదె మన ♦ తిప్పలుతప్పవు చావులక్కటా!
నావచనంబులన్ విని వి ♦ నాశముఁబొందకుఁడంచు నార్య థా
త్రీవరమైత్రి కిష్టపడు ♦ రీతినిఁ జేసి స్వజాతివారలన్. ౧౮౭

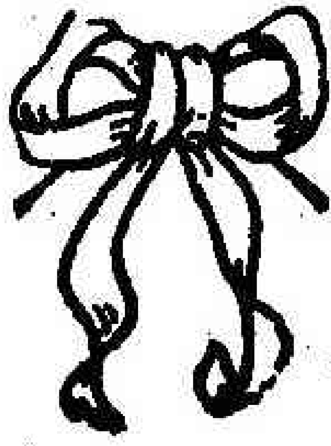
ఉ॥ అంతకుమున్నె పాండునృపుఁ ♦ డంతలపొంతలచుట్టమాటచేఁ
జింతయొనర్చుచున్ సవతి ♦ చెల్లెలిఁ జత్రను గ్రీడికిచ్చెఁబో
పంతముతో సహోదరుఁడు ♦ వద్దనిచెప్పుచుఁ బట్టుఁబట్టినం
గంతులువైచునగ్రజుని ♦ కండ్లకుగంతలుకట్టి మాయుచున్. ౧౮౮

గీ॥ కొన్నియేఁడులిట్టులు కడ ♦ చన్నపిదప
నన్నకూతురి మేనల్లుఁ ♦ డర్జునాత్మ
జుఁ డభిమన్యునకు నొసంగి ♦ సోదరుండు
వలదు వలదన్న దొంగపెం ♦ డిలినిజేసె. ౧౮౯

సీ॥ సురటిమై యుయ్యాలలో ♦ జొంపాలో యనుచుండు
నెమ్మియీఁకలకుంచె ♦ నెత్తిఁజూచి
"నాపితృవ్యసుతుండు ♦ నళినాక్షుఁ డ"నిచెప్పు
నేకలవ్యునిమాట ♦ లాకలించి
"నన్నుఁ బెండ్లాడవా ♦ నాముద్దు చినకృష్ణ"
యనెడి చెంచెతపల్కు ♦ లాలకించి
కారుమబ్బులతోడఁ ♦ గయ్యమాడఁగఁజాలు
నిద్దంపుమైచాయ ♦ నిగ్గుఁగాంచి

గీ॥ చెంచులకు నింటివేల్పయి ♦ మించుకృష్ణు
నేకులమునందు నేజాతి ♦ నెందు బుట్టె
ననివితండ వాదముఁజేయ ♦ నగునెచెపుమ
తేటపఱచవే యవియెల్లఁ ♦ దెల్లముగను? ౧౯౦

ఉ॥ కిట్టని మాటయానె? యొక ♦ కేలను వేణువుగల్గఁ మాళిపై
నట్టువపిట్టకుంచియుక ♦ నంబడుచుండఁగఁ జెంచువారితోఁ
జుట్టరికంబు గల్గఁగడుఁ ♦ జొక్కపునల్లనిమేనిచాయక
న్పట్టఁగఁ జెంచుకాఁడనుచు ♦ వాకొన సత్యవిరుద్ధమేకదా. ౧౯౧

ఏకలవ్యుని వృత్తాంతము.

గీ॥ అఖిలయదువృష్ణి భోజాంధ ♦ కాదిజాతు
లన్నితొలుదొల్త మ్లేచ్ఛులై ♦ యున్నఁబిడియె
నార్యజాతికి భిన్నంబు ♦ అగుటచేత
నడవిపల్లెలు కాపురం ♦ బగుటచేత. ౧౯౨

గీ॥ ఆర్యసంబంధమునుబొంది ♦ యణఁగిమణఁగి
వర్తిలుటచేత శ్రీకృష్ణు ♦ వంగసంబు
క్రమముగా గడించెను గొంత ♦ గౌరవంబు
దానఁబరులుమ్లేచ్ఛులనుట ♦ మానినారు ౧౯౩

కం॥ ఆర్యజనాచారంబులు
నార్యమతవిశిష్టధర్మ ♦ మనుపమమనుచుఁ
గార్యజ్ఞులగుచు యాదవ
వర్యులు గైకొన్నవారు ♦ బ్రహుపడివానిఁ. ౧౯౪

గీ॥ ఆర్యజనులకు "దాసోహ" ♦ మనినయాద
వాళి మ్లేచ్ఛదశనుబాసి ♦ యబ్బురముగ
క్షత్రియత్వంబొకలవలే ♦ శంబుఁబొంది
బొమ్మికములేని రాజులై ♦ పోయినారు. ౧౯౫

గీ॥ జాతివిడనాడి తొలఁగుట ♦ జాతిధర్మ
ములను సంత్యజించుట పాప ♦ మూలమంచు
జాతివీడకనిల్చిన ♦ శబరులెల్ల
శబరులుగనుండి పోయిరీ ♦ జగతియందు. ౧౯౬

కం॥ అభిమానంబునఁ బెనఁగుచు
వ్యభిచారముసల్పఁ బోక ♦ వర్తిలువారల్

శుభములఁ బొందంజాలక
యభిఘాతములందు టొక్క ♦ యబుబురమగు నే? ౧౯౭

క॥ ఆర్యులపురములఁ గని యని
వార్యంబగు సంతసంబు ♦ పరిగొనఁగా నా
యార్యులరీతిగ నుండఁగఁ
బర్యాలోచించి మోహ ♦ పరవశులగుచుర్. ౧౯౮

చం॥ వనములనుండలేక యదు ♦ వర్యులు కొందఱుసంభ్రమంబునన్
దనియక కొంచెమేని నవ ♦ నాగరికంబును బొందఁగోరి ప
త్తనములఁ గట్టుకోఁదలఁచి ♦ దారసుతాదులఁగూడి యేడకో
చనిరినితాంతహర్షమునఁ♦జయ్యనఁబిమ్మటనొక్కయిమ్మనన్ ౧౯౯

క॥ అధికోత్సాహంబున మరి
పృథుసామర్థ్యంబున యదు ♦ వృష్ణ్యంధకులున్
మధురాపురి నిర్మించిరి
ప్రథితంబుగ నెల్లవారు ♦ ప్రస్తుతిసేయన్. ౨౦౦

క॥ వసుదేవాదులు తమ దా
రసుతాదులఁగైకొని మధు ♦ రాపురమునకున్
వసియింపఁగఁ బోయిరచట
వసతి గలదటంచు భోగ ♦ భాగ్యములందన్. ౨౦౧

క॥ పిమ్మట నావసుదేవుని
తమ్ముఁడ "నాధృష్టి"యనెడి ♦ దావిడవరుఁడున్
సమ్మతిపడఁడయ్యె నర
ణ్యమ్ముల దిగఁబెట్టి పోవ ♦ నానగరునకున్. ౨౦౨

వ॥ అనాధృష్టికి నశ్మకి శ్రుతదేవయను కళత్రద్వయంబుకలదు. శ్రుతదే వయందు శత్రుఘ్నుండను నామాంతరముగల యేకలవ్యుండు జని యించి మహావీరలక్షణ లక్షితుండయి పెరుగుచుండ నొక్కనాఁడు

తండ్రియగు ననాధ్ధృష్టి కొడుకుంజూచి యనురాగంబున నిట్లనియె. "కుమారా! శస్త్రాస్త్ర విద్యాప్రాగల్భ్యంబు మనకుఁ దరతరంబుల నుండి కలదు అదిమనకక్కఱకు వచ్చున ట్లితరులకురాదు. మహా దరణ్యానిఁ గాపురముంటిమి, ధనుర్గురుండగు ద్రోణాచార్యుని కడ కుంబోయి, ధానుష్కశేఖరుండవై రమ్మనవుఁడు. ౨౦౩

ఉ॥ మేచకదేహకాంతి మిఱు ♦ మిట్లు గొనం, దల మేచకంబు వ్యా
కోచముగాఁగ విల్లును, ల ♦ కోరులునింపిన తూణయుగ్మముం
గోచతనంబుఁ బోవిడచి ♦ కుఱ్ఱఁడు గైకొని, కాసెఁ గట్టి సం
కోచముమాని కూర్మిపిత ♦ కుం నతిసేసి సెలంగిపైనమై ౨౦౪

క॥ చని ద్రోణాచార్యునిఁగని
ప్రణతియొనర్చి విలువిద్య ♦ పారము ముట్టం
దనకుం నేర్పుఁడటంచును
వినయంబున వేడి వేడి ♦ విఫలుండగుచుం. ౨౦౫

వ॥ మగిడి కాననసీమకుంబోయి జనకుంగాంచి విషణ్ణచిత్తుండై దైన్యం బున సర్వంబు వినిపించి, రెట్టించిన పట్టుదల నెట్టయిన నస్త్రవిద్యా పాండిత్యము సాధింప దీక్షవహించి పరాకాష్ఠతో నేకాగ్రచిత్తుం డై ద్రోణుని ప్రతిరూపంబున దృష్టినిబద్ధముంజేసి, దృఢముష్టి లక్ష్యలాఘవంబుల నిరంతరాభ్యాసపటిమంబుచేఁ గౌశలంబు సంత రించి, యొరులు తేరిచూడఁగరానిరీతి విక్రమోపేతుండై వెలుచుఁ దన యశశ్చంద్రికలు గగనసీమ నాల్గుకోనలు వ్యాపింపఁ దేదీప్య మానంబుగా విరాజిల్లుచు జనకుని మరణానంతరము రాజ్యంబు వహించి పూజ్యభావంబునఁ బ్రజలను గాపాడుచుండెను. ౨౦౬

సీ॥ కన్నుఁ బొడుచుకొన్నఁ ♦ గనరానియడవులఁ
జిమ్మచీఁకటులెల్లఁ ♦ జిమ్మివైచె
కాలు వెట్టఁగరాని ♦ కఱకునేలలనెల్ల
సవరించి తిన్నఁగా ♦ సాఁగుచేసె

వన్యమృగంబుల ♦ వల్లడిఁ దప్పింప
వలఁజుట్టి దిట్టమౌ ♦ వెలుగు వేసె
చిలుగుతోడుగుకంపఁ ♦ జెలగి వేయుచునుంచి
యాఁకతోఁటలగుంపు ♦ నలవరించె

గీ॥ పోసరించిన బలుదిట్ట ♦ పోటు బంటు
లోర్మిఁ దనయాజ్ఞఁ బాలించు ♦ చుండ నెపుడు
ధర్మమొకవీసమేనియుఁ ♦ దప్పకుండ
నేకలవ్యుండు రాజ్యంబు ♦ నేలుచుండె. ౨౦౭

వ॥ చెంచుతేని యటవీరాజ్యంబున నాకలిదగదప్పలెఱుంగక, కుసిలింత
లెఱుంగక యసంతుష్టియెఱుంగక, ౨౦౮

గీ॥ పుట్టతేనెగలిపి ♦ ముదురు వెదురు ప్రాలు
కడుపునిండఁ గుడిచి ♦ గట్టుమంచుఁ
ద్రేచి తనివిఁ జెంది ♦ తిరుగాడుదురు తప్పు
లెంచరానివారు ♦ చెంచువారు. ౨౦౯

గీ॥ పాయకట్టుకట్టుఁ ♦ బాయఁ గొట్టఁగ లేరు
మాసటీఁడులైన ♦ మనుజులైనఁ
పలికి బొంకువారు ♦ గలుగఁ బోవరుసుంత
యేకలవ్యనృపతి ♦ యేలుబడిని. ౨౧౦

ఉ॥ ఏసినతూపుతప్పిచని ♦ యెప్పుడు ఱిత్తగఁ బోవలేదొరల్
దీసినకత్తియెప్పుడని ♦ దీర్పకయుండఁగ లేదు భీతిచేఁ
డాసినవారికెప్డు శర ♦ ణంబునొసంగమి లేదు వానికై
వాసిగ నేకలవ్యుసరి ♦ బంటొకఁడుండుగలండె భూమిలో? ౨౧౧

గీ॥ యదుకులంబునఁ బ్రభవించి ♦ నట్టివాఁడు
కాననాంతర రాజ్యంబు ♦ గలుగువాఁడు
వినుము కృష్ణునిపినతండ్రి ♦ యనుఁగుబిడ్డ
యేకలవ్యుండు శబరజా ♦ త్యేకవిభుఁడు. ౨౧౨

ఉ॥ జాతినిబాసి తామయిన ♦ క్షత్రియులంచుఁ దలంచి గొప్పఁగా
నేతుమటంచు నిక్కుచును ♦ నీఁగెడివారలతోడఁ బోకహో!
జాతిని ధర్మముల్ విడువఁ ♦ జాలనివారికిఁ జెంచువారికిన్
భూతలనాథుఁడై వెలసెఁ ♦ బోటరి మాటరి యేకలవ్యుఁడున్. ౨౧౩

గీ॥ అరయ రెండుపాయ ♦ లైన యాదవులకు
నుద్దిలేనిరాజు ♦ లిద్దఱైరి
యొకరు మధురలోన ♦ నొక్క రడవియందుఁ
గృష్ణుఁ డేకలవ్యుఁ ♦ డేలుచుండ్రు. ౨౧౪

ఉ॥ వెన్నునిఁ గన్నఁ గన్నెఱుపు ♦ వెక్కసమౌఁగద చెంచుతేనికిన్
వెన్నుని మాటయన్నఁ బ్రభ ♦ వించెడివేరము చెంచుతేనికిన్
వెన్నుని బూటకీఁడనుచు ♦ నిక్కుచుఁ జెప్పును నేస్తకాండ్రతో
వెన్నునినమ్మఁ డెన్నఁడును ♦ వీరశిఖామణి యేకలవ్యుఁడున్. ౨౧౫

శా॥ జ్ఞాతిద్రోహి యధర్మమంచు ననకే♦స్వార్థం బపేక్షింపుచున్
జాతిన్వీడి యొనర్చె నార్యతతితో♦సంబంధ బాంధవ్యముల్
గోతం బెట్టెదనంచునుండు శబర♦క్షోణీశుఁ డత్యుగ్రుఁడై
"జ్ఞాతిశ్ఛేదన లేనకిమ్మ" నెడి వా♦క్యస్ఫూర్తి దీపింపఁగన్. ౨౧౬

ఉ॥ ఏతరి నేకలవ్యు మొగ ♦ మించుక చూచినఁ గృష్ణుఁడద్దిరా!
యీతఁడు జాతిజాతియని♦యెప్పుడు త్రుళ్ళుచుఁ గల్వరించుచున్
జాతిని గూడియుండు నతి ♦సాంద్రవనంబుల జాతివైరమున్
సైతము మానఁడంచు నెక♦సక్కెములాడుచు గేలిసేసెడిన్ ౨౧౭

వ॥ ఇట్లు పరస్పర విరోధభావంబులచే భావంబులు కలవరపడుచుండ.

చం॥ గరువతనంబుచేతఁ జెలి♦కాండ్ర నొకానొకనాఁడు గూడుచున్
గురుతర కాననస్థలికిఁ ♦ గోయని యార్చుచుఁ బోయి యందఱున్
గరమరుదైనవేట తమ♦కంబున రేఁగుచు సంచరింపుచున్
దరమిడి క్రూరజంతువుల ♦ దద్దరిలంగను జేయుచున్నెడన్. ౨౧౮

గీ॥ కఱకు పదనుగల్గు ♦ కాండంబు నొకదాని
వింటఁదొడిగి పంది ♦ వెంటఁ బడుచు
నేకలవ్యుఁ డొక్కఁ ♦ డే కాకియైపోయి
యేకలంబు సురుగ ♦ నీక తఱుమ. ౨౨౦

ఉ॥ కొండొకవైపునుండి రణ ♦ కోవిదుఁడైన కిరీటి యప్పుడే
కాండము వింటనుందొడిగి ♦ గమ్మున నేసెను వేసినంతనే
యొండొకబాణమో రభస ♦ మొప్పఁగ తిన్నన వచ్చి నూటగా
నిండుమొగంబుఁదాకి ధర♦ణీస్థలిపైఁ బడఁగూల్చెఁబందినిన్. ౨౨౧

గీ॥ లక్ష్యశుద్ధి యద్భుత శర ♦ లాఘవంబుఁ
గాంచి నరుఁ డేకలవ్యునిఁ ♦ గంటఁజూచి
యీడుగాననిచెప్పి తా ♦ నీడఁబోయి
తేరి పాఱఁజూచి యపుడె ♦ తిరిగిపోయి. ౨౨౨

కం॥ ఇంతటి విద్యానైపుణి
యింతటి శరలాఘవంబు ♦ నెన్నం డెఱుఁగన్
వింతకదా! యితఁ డెవఁడో
యం తెఱుఁగుట మేలటంచు ♦ నాతండపుడే. ౨౨౩

వ॥ చాపాచార్యుండగు ద్రోణాచార్యునిం జేరి వినయం బుట్టిపడ దీనా
ననుండై. ౨౨౪

కం॥ ఎఱుకొక్కనిఁగంటిని ద
చ్ఛరలాఘవమెల్లఁ గంటి ♦ సాంద్రాటవిలో
గురువర! యాతని రూపము
మఱవఁగ రాదయ్యె నాకు ♦ మాపులు రేపుల్. ౨౨౫

గీ॥ మూఁడులోకాల విలుకాండ్ర ♦ మొత్తమందు
నన్ను సరిలేనిబంటు నో ♦ నర్తునంటి
వదియు నేఁటికి వమ్మయ్యె ♦ నక్కటకట!
మీర లేమిసేతురో నాథ ♦ మేలునేఁడు. ౨౨౬

గీ॥ సరియె కాదయ్య నాకంటె ♦ నురువగునతఁ
డెచటనేర్చెనో విలువిద్య ♦ నెఱుఁగరాదు
బాసమాత్రము తీర్చుకో ♦ వలయునన్న
గురుఁడు చింతించి మిగుల సం ♦ కోచపడుచు. ౨౨౭

ఉ॥ వెంటనె క్రీడిఁగూడి యట ♦ వీస్థలికేగ గురుఁడు సిద్ధమై
జంటఁగనంటి వెంటఁబడి ♦ ఛాత్రుఁడు ముందుగ దారితీయ గో
రింటల డొంకలన్ నడచి ♦ త్రిప్పలుపొందుచుఁ గాంచిరొక్కెడన్
వంటెముకాని గూడెమును ♦ వారలు దానిని డాసి నంతటన్. ౨౨౮

సీ॥ నెట్టెంబుఁ గైసేయు ♦ నెమ్మిపురి తురాయి
కనువిచ్చి దెసలెల్లఁ ♦ గాంచుచుండ
దొనల రా పుచే ♦ తను గాయగాసిన
యెగుమూపు దోయిమై ♦ బిగువుచూప
ఎన్నెన్నొ కత్తరి ♦ వన్నెపూసలపేరు
లెదురొమ్ముపైఁబడి ♦ కదలుచుండ
మొలచుట్టు చుట్టిన ♦ మోటువన్నియప్రాత
మోకాలు దిగజారి ♦ పోకయుండ

నింటిముంగలి యఱుగుపై ♦ నొంటరిగను
రెడ్డిగమువేసి కూర్చున్న ♦ దొడ్డతేని
శబరజాతి క్షమానాథు ♦ శౌర్యరాశిఁ
గాంచి గురుశిష్యులిర్వురు ♦ కొంచెపడిరి. ౨౨౯

గీ॥ అతిథు లిద్దరింటికి వచ్చు ♦ టల్లకాంచి
దూరముననుండి తొందర ♦ తోడ లేచి
యర్ఘ్యమును పాద్యమునునిచ్చి ♦ యాదరించి
వారి పయనంపు బడలికఁ ♦ బాపనెంచి. ౨౩౦

మత్త॥ చారపప్పును సూచబియ్యము ♦ సన్నమండిగ గుగ్గిళుల్
దోరముగ్గిన మావిపండులు ♦ దుర్లభంబగు ద్రాక్ష ఖ
ర్జూర పక్వఫలాళి తంగెటి ♦ జుంటితేనియుఁ జక్కఁగా
నారకాగిన యావుపాలను ♦ నారగింపఁగఁ బెట్టుచున్. ౨౩౧

కం॥ ఇంటికి వచ్చినపెద్దల
వెంటనె పూజించునియతి ♦ విహితంబుగఁ జే
కొంటిమి యాతిథ్యమె మా
పంటలు వీనిఁగొని సేదఁ ♦ బాపుకొనుండీ. ౨౩౨

వ॥ అని బహుప్రకారంబుల వేడిన ద్రోణార్జును లతిథి సత్కారముల గ్ర
హించి తృప్తులైన యనంతరంబువారలంజూచి యేకలవ్యుండు. ౨౩౩

ఉ॥ ఏపనిఁబూని మీరలిటు ♦ లిచ్చటికిం జనుదెంచినారు? మీ
కాపురమేది? నావలనఁ ♦ గాఁగల కార్యముఁజెప్పఁ దున్నచో
నాపనిఁదీర్తు నాకలవి ♦ యైన నటంచు వచించినంతనే
చాపగురుండు పల్కెను ని♦జంబును దెల్పుచుఁదత్క్షణంబునన్. ౨౩౪

కం॥ నాపేరు ద్రోణుఁడందురు
చాపాచార్యుండ నిఖిల ♦ జనపాలసుతుల్
నాపజ్జ నేర్చికొందురు
చాపాభ్యాసంబు దివ్య ♦ శరలాఘవమున్. ౨౩౫

ఉ॥ క్రీడియితండు ఘోరరణ ♦ కేళివిదగ్ధుఁడు మొన్న మొన్న వేఁ
టాడఁదలంచి యీ యడవి ♦ యందునఁజొచ్చి చరించుచుండఁగాఁ
గ్రోడముతోడవచ్చి యిట ♦ నొక గుటివెట్టి శరంబుఁబుచ్చఁ దో
డ్తోడఁద్వదీయబాణముక♦దుర్దరయమారఁగ దానిఁగూల్చుటన్. ౨౩౬

ఉ॥ నీశరలాఘవంబు గని ♦ నివ్వెఱపాటునయంగ వేగ నా
వేశముఁజొచ్చి యీమెడకు ♦ వ్రేల్మిడిఁదెచ్చెను నిన్నుఁజూడఁగా
నోశబరేశ్వరా! పలుక ♦ నోడకు పేరు నుదంతమెల్ల నీ
వీశరవిద్య నెప్పుడెటు ♦ లెవ్వనివద్దను నేర్చినాఁడవో. ౨౩౭

కం॥ అనినంత నేకలవ్యుఁడు
వినయాదర మొప్పుచుండ ♦ విస్పష్టముగాఁ
దనగురునితోడను బలికెఁ
గనుదమ్ములవింతకాంతి ♦ గంతులువైవన్. ౨౩౮

కం॥ ఏమేమీ! యితఁడజ్ఞునుఁ
డా? మీరలు ద్రోణగురువు ♦ లా? మోదంబా
హా! మీరాకను ధన్యుఁడ
నే మీకడఁగాదె విద్య ♦ నేరిచికొంటిన్. ౨౩౯

వ॥ ఈమాటలాలించి ధనురాచార్యుండు కలగుండువడిన మనంబు కలవాఁడై, బోయతుంటరియై, మెఱమెచ్చులకో, మిడిమేలమునకో, మేలమునకో యిట్లాడుచుండెనని సంశయించి, యేకలవ్యుని ముఖలక్షణంబుల నుపలక్షించి, విలక్షణంబులేమియుఁ గన్పట్టమిఁ, గుదుటఁబడినమనంబుకలవాఁడై. ౨౪౦

ఉ॥ చిత్రముఁజెప్పుచుంటివి, హ ♦ సింపఁగనేమొకొ నిన్నెఱుంగఁబో!
ఛాత్రుఁడవై మముంగొలిచి ♦ సాంగముగా విలువిద్యనెన్నఁడే
మాత్రము నేర్వవీవిటుల ♦ మాటలుచెప్పఁగనేల? నీదుచా
రిత్రమువిస్మయంబుఁబచ♦రించెడియంచువచింపఁబోయెడున్. ౨౪౧

చం॥ ఎఱుఁగకపోవుటేమిననుఁ? ♦ నే విలువిద్దె గ్రహించు కోర్కెతోఁ
జిఱుతతనంబునందు మిముఁ ♦ జేరి భయంబునఁ జాఁగివేఁడఁగా
నెఱుకకుఁజెప్పరాదనుచు ♦ నెన్నియొ శాస్త్రములున్నవందుచేఁ
గఱపఁగజాలనంచు ననుఁ ♦ గత్తరిమాటలనాడి పంపరే. ౨౪౨

గీ॥ అట్లు మీచేత నవమాన ♦ మంది దుఃఖ
తాత్ముఁడనయి యేమియుఁదోఁచ ♦ కలమటించి
యుంచుకంతవంచిన తల ♦ యెత్తకుండఁ
దిరిగి మాచెంచుగూడెంబు ♦ దరియఁజొచ్చి. ౨౪౩

కం॥ సతతము గొలిచితి నేమీ
ప్రతిమారూపంబు భక్తి ♦ పరతంత్రుఁడనై
జితకాశినైతి దానన్
గృతహస్తుఁడనైన నాకు ♦ నెదురు నెఱుంగన్. ౨౪౪

వ॥ నాపేరేకలవ్యుండు; ఈ యాటవిక ప్రదేశంబు మదీయ బాహువప్రయుగళీగుప్తంబై, దొంగ తోడుబోతులవలని వల్లడిదక్కి చల్లగ వర్ధిల్లుచుండు. నాకదురుగాని యెదురుగాని లేక యుండె వసియింతు. ౨౪౫

ఉ॥ మాకొరవంజిగూడెములు ♦ మాటలుతప్పవు తప్పినంతనీ
లోకములోనఁ బుట్టుగతు ♦ లున్ మరియుండవు చుట్టపక్కముల్
బాకులుదూసి మీఁదఁబడి ♦ ప్రాణములన్ హరియింతురట్టి యీ
మాఁకలకెల్లనే దొరను ♦ బొంకులెఱుంగని కారుకోనలో. ౨౪౬

ఉ॥ అంతట ద్రోణుఁడిట్టు హృద ♦ యమ్మునఁ దాఁదలపోయఁజొచ్చెవీఁ
డంతక కల్పుఁడీతవి యు ♦ దంచితభీషణబాహుశౌర్య వి
క్రాంతియు వీనినిస్తుల ప ♦ రాక్రమ మీతనిచాపవిద్య, ప్రా
ణాంతకమార్యకోటికెటు ♦ లైననుహీనునిఁజేయుటొప్పగున్ ౨౪౭

గీ॥ వీనివింటికి నెదురెత్తి ♦ వింటినారి
లేశమైనను మోగింప ♦ లేఁడెవండు
వీని భుజశక్తిఁ బొరిపుచ్చ ♦ లేనియెడల
మాకు బ్రదుకుట దుర్లభం ♦ బ యనియెంచి. ౨౪౮

కం॥ ఎఱుఁగవె శిష్టాచారం
బొఱఁగియు నిట్లాచరింప ♦ నెఱుకకుఁదగునే
గురుదక్షిణఁ బెట్టనియా
కఱటికి సద్గతులు పుట్టఁ ♦ గలవే యెందున్? ౨౪౯

వ॥ ఇట్లు గురుండు కుత్సితుండై, తనయభీప్సితంబును మఱుఁగుపుచ్చి, పల్కిన వెంటనే యేకలవ్యుండు. ౨౫౦

చతుర్థాశ్వాసము.

క॥ "తలతలమను కత్తిదిగో!
తలయిదిగో! కోరుకొన్న ♦ దానిని నిపుడే
తలఁగకయిచ్చెద గురువర!
తలఁగోసిమ్మనుదో" లేక ♦ ధనమిమ్మనుదో! ౪-౧

క॥ చెడుతలఁపున ద్రోణుండ
ప్పుడు పలికెను నాకదేది ♦ పోలదుగానీ
కుడిచే బొటనవ్రేలొ
క్కఁడు చాలును దానినిమ్ము ♦ గురుదక్షిణగా. ౪-౨

ఉ॥ చెంగటనిల్చి కుంభజుఁడు ♦ చెప్పినమాటలనాలకించి యం
దుంగల మోసముం దెలిసి ♦ తొట్రిలకుండఁగ నేకలవ్యుఁడా
యంగుటముం గరుక్కున ♦ కాసినిగోసి యదే గ్రహింపవే
వెంగలికాఁడ హా! శబర ♦ వీరుఁడు బాసనుదప్పఁడెన్నఁడుఁ ౪-౩

వ॥ ఇట్లు వచించి నిర్వికారంబున. ౪-౪

చం॥ తలతలలాడు కత్తి నోఁటఁ ♦ దాల్చి విషణ్ణతఁ బొందకుండఁగా
జలజలరాలుచున్న క్షత ♦ జంబును సురతియు లెక్కపెట్టకే
కలకలలాడు నెమ్మొగము ♦ కాంతులు పర్వఁగ మాటలాడఁగా
బలపలనొచ్చు ద్రోణుఁడును ♦ ఫల్గునుఁడంతట బిత్తరింపుచున్ ౪-౫

గీ॥ ఏకలవ్యుని గురుశిష్యు ♦ లిర్వురంత
చిట్టకంబునఁ బొడఁగాంచి ♦ సెలవుఁబొంది
కోర్కెలీడేఱెనని చెప్పి ♦ కులుకుతోడ
మరలిపోయిరి తమవీటి ♦ తెరువుఁబట్టి. ౪-౬

వ॥ ద్రోణార్జునులు మఱిడిపోయినపిమ్మట నేకలవ్యుండట తన మనంబున
నిట్లు తలపోయసాఁగెను. ౪-౭

చ॥ గురుఁడఁటవీఁడు నన్ను వెడ ♦ కోర్కులుగోరుచునంగుటంబునన్
నఱకఁగఁజేసికైకొనియె ♦ న్యాయమ? శిష్యునిఁ బుండలింపఁగా
గురుజనుఁడున్ స్వలాభమును ♦ గోరఁగవచ్చునుగాని శిష్యునిన్
గరుణయొకింతలేక యప ♦ కారమునన్ గ్రసియింపధర్మువే? ౨౫౮

కం॥ చింతింపక యొకనికినై
యంతఃకరణప్రవృత్తి ♦ నావలనిడెఁబో
యంతే! వాసిచెఱుచుకొనె
నంతేవాసి చెడఁడింత ♦ యైననుగనుఁడీ. ౨౫౯

వ॥ హృదయంబు కలవరపడుచుండఁ దన్నుదా నూరడించుకొని. ౨౬౦

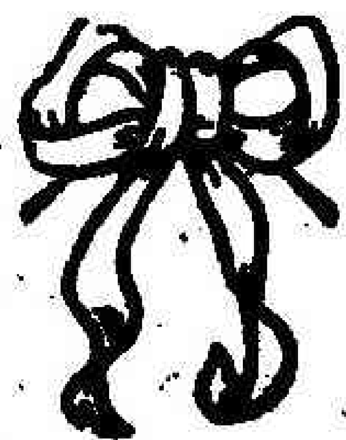
గీ॥ కృష్ణమూర్తి మేనత్తయా ♦ పృథకుఁ గొడుకు
నరుఁడు వానిగురువు చాప ♦ గురుఁడుగానఁ
గృష్ణుఁడీపనియెల్లఁ జే ♦ యించియుండు
వేఱువిధముగాఁ దలపోయ ♦ వీలులేదు. ౨౬౧

వ॥ ఇంతమాత్రంబునకు నైనదియేమి? త్రిజగంబులు విస్మయంపడ శ్రీ
కృష్ణుండు సంగ్రామరంగంబున నా ప్రళయతాండవముం గనుం
గొని ఱిచ్చపడుఁగాక. ౨౬౨

సీ॥ అడ్డంబువచ్చిన ♦ హరిహరాదులనైన
"ఉష్ఫ"ని క్షణములో ♦ నూదివైతు
శ్రీకృష్ణుఁడేవచ్చి ♦ డీకొన్నచో వాని
వేటారుతునియల ♦ విఱుగవైతు
దండెత్తిపోయినే ♦ ద్వారకావతిలోన
దండాటలాడింతు ♦ దండునెల్ల
పాండుపుత్రకులె తో ♦ డ్పడవచ్చుచో ముట్టి
పిలుచవారల తలల్ ♦ దులిచిపుత్తు

గీ॥ వెలయఁ బది వ్రేళ్ళలో నొక్క ♦ వ్రేలుపోయి
నంతమాత్రాన నేమి దు ♦ రాశగాక?
ఏకలవ్యుండు సర్వలో ♦ కైక ధార్మి
కుండనఁగ మాఱు మ్రోగింతుఁ ♦ గుతలమెల్ల. ౨౬౩

వ॥ అంచు రోషించి మంచికాలరులఁబంచి, చెంచు గూడెములనుంచి చెంచుదొరలం బిలిపించినఁ బేరుమోసిన సెలవిలుకాండ్రు, తడవిలుకాండ్రు, వెదురువిలుకాండ్రు, వెడవిలుకాండ్రు నెదురులేక యొకరి నొకరు పిలుచుకొని మించిన భక్తితోఁ జేనికడకురా నేకలవ్యుండు రణభేరి వేయించి పైనంబుఁ జేసి ద్వారకాపురినిడాసి, చుట్టుముట్టి పైఁబడియాయాదారుల నెల్ల నరికట్టి పురంబుననున్న సరదారుల నాదారులంజేసి, కట్టెదుటనున్న తోఁటలను, దొడ్లను బాడుచేసి, జోదుల పెక్కండ్ర మడియించి, కృష్ణుండు లేమిచే మగిడివచ్చె. పదంపడి కొండొక కాలంబున మరల యుద్ధంబు ప్రవర్తింప నందు నన్యాయంబుగాఁ గృష్ణునిచే నతఁడు నిహతుండయ్యె. ౨౬౪

ధర్మజు రాజసూయము.

వ॥ నిరంతరఘోరసంగ్రామవ్యాపారసంక్షుభిత మనస్కుండై శ్రీకృష్ణుండొక్కనాఁడేకాంతంబున, నవరత్నఖచితకుడ్యవరిభ్రాజమాన నిజసౌధాభ్యంతర చంద్రశాలలో, సాంద్రచంద్రమరీచిజాలంబు, హృదయాహ్లాదంబు కలుగఁజేయుచుండ నెమ్మదిఁ గూర్చుండి యిట్లు తలపోయసాఁగెను. ౧

కం॥ మురనరకాసురసడిబకశ
కటభూవరకంసముఖర ◆ పరనరవరులన్
బోరఁగొనితి నను టెకాసీ
తెఱుఁగునయంతిని గంటినిండ ◆ నెన్నఁడునిద్రన్. ౨

సీ॥ ఒకమూలమాగధుం ◆ డూర్జితసత్వుఁడై
దండెత్తిపైఁబడఁ ◆ దలఁచుచుండ
ఒకవంకశిశుపాలుఁ ◆ డుద్భటారభటితోఁ
గోలాహలముఁజేయఁ ◆ గొంకకుండ
ఒక చెంప పౌండ్రకుం ◆ డుత్సాహవంతుఁడై
డెప్పరంబుగ ముట్ట ◆ డింపనుండ
ఒకప్రక్క సాల్వుండు ◆ వికటాట్టహాసియై
కైలాటములుపెట్టఁ ◆ గదలుచుండ

గీ॥ కాలయవనుడొక్కట నొడు ◆ గఱచుచుండ
దంతవక్త్రుండు తనదండఁ ◆ దట్టుచుండ
వీరిబారిఁ దప్పించుక ◆ వేగుటెటులొ!
కలలలో వీరిమూర్తులే ◆ కానిపించు. 3

కం॥ వినరాదు వీరి పల్కులు
కనరాదిసుమంత వీరి • కార్యచయంబున్
మనరాదు వీరిపొత్తునఁ
జనరాదొకయింత వీరి • సంగతికొఱకై. ౪

సీ॥ ఆర్యసంఘంబుతో • నైక్యమైతినటంచు
మాజాతివారెల్ల • మసకపడుచు
ననుఁజూచి కినుకతో • నాయుండు లేనితఁ
ప్పులమోపి దప్పుగాఁ • దొలఁగిపోరు
చతురంగసైన్యంబు • సమకూర్చి నిరతంబు
వెంటాడుచుండిరి • విసుగులేక
కంటినిద్రయెఱుంగఁ • గడుపుకూడు నెఱుంగఁ
జాలకాలమునుండి • జడుఁడనైతి

గీ॥ నొంటరిగ వీరితోఁబోరు • చుండలేక
జన్మభూమిని గాపాడు • శక్తిలేక
కానిద్వీపంబులో నిల్లు • గట్టుకొనుచు
నిట్టులారాటపడుచుంటిఁ • బుట్టుతుదకు. ౫

గీ॥ పాపియగు జరాసంధుఁడై • శ్వర్యమత్తుఁ
డగుచు రాజచక్రము నెల్ల • నానకట్టి
తోలుచుండె నామీఁద • ధూరుఁడతఁడు
జాతివిద్రోహివని చెప్పి • సాటువాటిట. ౬

గీ॥ అతనిపేరు సింహస్వప్న • మగుటచేతఁ
దొలఁగియుండుట లగ్గంచుఁ • దలఁచినేను
మధ్యదేశంబు నెడఁబాసి • మాటుపడుచు
వచ్చియుండుంటి బాంధవ • వ్రజముతోడ. ౭

కం॥ ఎచ్చటి పచ్చికబీళ్ళను
విచ్చల విడిమేయు, ధేను ♦ విసరంబులునా
కిచ్చినవౌ గుమ్మపాలను
నచ్చటి భూములను వీడ ♦ నాడఁగవలసెన్. ౮

గీ॥ జన్మభూమియహా మధ్యదే ♦ శంబునందు
నిలువనీడ లేకుండఁజేఁ ♦ గలిగినాఁడు
వీనిరాజ్యంబు కూఁకటి ♦ వ్రేళ్ళతోడఁ
బెళ్ళగింపకుండినఁ బేరు ♦ పెంపు చెడును. ౯

కం॥ ద్రావిడజనముల పంచకుఁ
బోవక యెల్లైన నార్య ♦ భూమీశ్వరులా
పోవఁదలలోని నాలుక
కైవడినే సంచరింతుఁ ♦ గార్యార్థుఁడనై. ౧౦

సీ॥ సంజకెంజాయలోఁ ♦ జలువవెన్నెలమీఁద
విరమించు భాగ్యంబు ♦ వెడలిపోయె
పండువెన్నెల నారు ♦ బైటలోఁ బవళించు
సౌభాగ్యగరిమంబు ♦ సమసిపోయె
ముప్రొద్దులందుఁ బు ♦ ప్పొడి దుమారంబులో
మునిఁగి తేలుట యెల్ల ♦ ముగిసిపోయె
పున్నాగములకూడి ♦ పున్నాగములనీడ
పన్నాగములఁబన్ను ♦ చెన్నుపోయె

గీ॥ జన్మశతములకైననా ♦ జన్మభూమి
సౌఖ్యములమాట మఱవంగఁ ♦ జాలనౌర
రాజచండాలుఁడైన జ ♦ రాతనూజు
వల్లనింతవల్లడిగల్గె ♦ వల్లమాని. ౧౧

కం॥ అమ్ముడువోయితిననుచున్
సమ్మతిఁ జూపింపలేక ♦ సందేహముతో
నమ్మరు ద్రావిడజనములు
నమ్మినలాభంబు లేదు ♦ నాకిఁక వారిన్. ౧౧

చం॥ అరయఁగ నార్యసంఘమున ♦ యందిపుడిప్పుడె భేదభావముల్
పొరయుచునుండెఁగాన నెటి ♦ పూనికతో నెటులైనవానినిన్
బెరయఁగఁజేసి చిక్కులను ♦ బెట్టి నిజంబుగ రెండుపక్షముల్
స్థిరముగఁ గూడకుండునటు ♦ చేసిన మేలగు రాజనీతిచే. ౧౨

ఉ॥ కౌరవపాండవుల్ తొడరి ♦ కౌరవరాజ్యరమానిమిత్తమై
పోరఁగనున్నవారలని ♦ పొక్కెను వార్తలు కాన వెంటనే
వారివిరోధముల్ చతురు ♦ పాయములన్ నిగుడింపఁ జేసియే
తీరున నైన దగ్గరకుఁ ♦ దీయుట మంచిది యొక్కపక్షమున్. ౧౩

కం॥ చతురంగబలముతోడన్
సతతము సప్తాంగ బహుళ ♦ సంపదతోడన్
ధృతరాష్ట్రపుత్రుఁ డుండెను
జతపడునే వాని పొత్తు ♦ సరిపడి మాకున్? ౧౪

ఉ॥ పర్యవసాన మేమయినఁ ♦ బాపమొ గీపమొ తప్పకుండ నా
యార్యులఁ జీలఁదీసి సమ ♦ యజ్ఞత వారలు కూడకుండఁగా
ధైర్యముతోడ నీపనిని ♦ దప్పక చేయక యున్న బాపురే!
కార్యము తప్పిపోయి యెడ ♦ కత్తెఱలోపలి పోకనయ్యెదన్. ౧౫

కం॥ బలవంతునితో నెన్నఁడు
చెలిమిం జేయంగ రాదు ♦ చేసిన యపుడే
సిలుగులు తప్పక కలుగును
జెలిమియు బగయౌచునుండుఁ ♦ జిట్టచివరకున్. ౧౬

ఉ॥ పగ్గెకలట్టివారు బహు ♦ బాహుబలాఢ్యులు నెట్టివారికిం
దగ్గరు పంచపాండవులు ♦ దర్పసమగ్రులు యుద్ధభూమి,మా
దగ్గరచుట్టముల్ గనుక ♦ దగ్గరతీసి వివేకమొప్ప నా
యగ్గముఁజేసికొన్నఁబసి ♦ యంతయు నెగ్గును నెగ్గులేటికిన్? ౧౭

కం॥ అన్ననన్నా! నన్నింత వి
పన్నునిఁ గావించినాఁడు ♦ బాహ్మద్రధియున్
గన్నీటి ధారలోలుకన్
మున్నీటి మయమ్మునందు ♦ మునుఁగఁగవలసెన్. ౧౮

గీ॥ చుట్టపక్కాలు తక్కువ ♦ చుట్టునున్న
యట్టిబలగంబుతక్కువ ♦ యగునుగానఁ
బరమసంతుష్టులగుచు నా ♦ ప్రాపు ప్రోపు
నొందఁ బాండవు లువ్విళు ♦ లూరుచుంద్రు. ౧౯

కం॥ కావున నామాటలపైఁ
గావలసిన యంతనమ్మ ♦ కంబుంతుసగా
డే వారలు దానివలన
నావచనములేవియైన ♦ నచ్చఁగవచ్చున్. ౨౦

ఉ॥ చండమదంబునన్ దిరిగి ♦ సాహసచర్యల నాచరించురా
ణ్మండలి వారికిన్ బృధకు ♦ మారులకుం బగఁజేసి పెట్టనా
యండను బాయకుండెదరు ♦ ప్రాణభయంబునఁ బాండవేయులున్
నిండుబలంబు చేకురును ♦ నిక్కముమేలగు నాకు దానిచే. ౨౧

గీ॥ రాజసూయాధ్వరంబాన ♦ ర్పంగఁ బాండ
వులను బురికొల్పి నంతటఁ ♦ బుడమిఁ బాడమి
యూరిపోవని శత్రుత్వ ♦ మఖిలరాజ
రాజితోడ ఘణంబులో ♦ రాజఁగలదు. ౨౨

వ॥ అనియీరీతి రాజనీతిజ్ఞుఁడై లోతువిచారించి, వితర్కించి; వెంటనే దేవర్షియగు నారదుని బిలిపించి, కార్యవిధానంబు సర్వంబు నిరూ

పించి, చెప్పిపంప, నారదర్షియు నింద్రప్రస్థంబున కేగి పాండవులచే నర్ఘ్యపాద్యాది విధులంబూజింపఁబడి, క్షేమసమాచారంబు లెఱింగి ప్రసంగవశంబున నేమియు నెఱుంగని వానింబోలె నిట్లుచెప్ప దొడంగె. ౧౩

కం॥ మొన మొన్ననె త్రిదివమునకుఁ
జనివచ్చిన వాఁడ నేను ♦ జనపాలా! మీ
జనకుని నటఁ గాంచితి నా
యనఘుఁడు సౌఖ్యముల నోల ♦ లాడుచునుండెన్. ౧౪

మత్తకో. నన్నుఁగాంచిన యంత మీపిత ♦ నాకమందున వెంటనే
నన్నుడగ్గరి మీదుక్షేమము ♦ నాముఖంబున సర్వమున్
విన్నవాఁడయిసంతసిల్లుచు ♦ బిక్కమోమున నావయిన్
గొన్నిమాటలు మీకుఁజెప్పఁగఁ ♦ గోరియిట్లని చెప్పెఁగా. ౧౫

మత్తకో. భూతలంబుననున్నయప్పుడు ♦ భూతలేశులఁ గూల్చుచున్
భూతిఁగూర్చుచు కానిమీకయి ♦ బుద్ధిపుట్టకపోయెఁగాఁ
భూతయజ్ఞము లాచరించుచుఁ ♦ బ్రోవనైతిని బుణ్యమున్
భూతలంబునువీడినప్పుడు ♦ పుణ్యలోకముఁజేరఁగా. ౧౬

మత్తకో. అజ్ఞుఁడయ్యునధర్ముఁడయ్యును ♦ నల్పుఁడయ్యును నెవ్వఁడే
యజ్ఞమొక్కఁడు చేసియుండునొ ♦ యట్టివానికి నిత్యమున్
బ్రజ్ఞగల్గును సత్యలోక ని ♦ వాసమొందఁగ సర్వదా
ప్రాజ్ఞులయ్యును నాకమందున ♦ బ్రాకులాడెదరన్యలున్. ౧౭

ఉ॥ ఎద్దడిలేని భూమితల ♦ మెల్లను నేలుచునుంటి వింటికిం
బెద్దవుపెద్దవీవయని ♦ పించుక పేరును మోసినావు నీ
కెద్దియు నడ్డులేదు పృథి ♦ వీశులు తమ్ములు రాజసూయమున్
వద్దనఁబోరు తోడుపడ ♦ వత్తురు జన్నము సేయునన్నచో. ౧౮

శా॥ నాకంబెన్ గుణహీనులైన నృపులున్ ♦ నాకంబె ధర్మచ్యుతుల్
నాకంబెన్ గడులుబ్ధులుండిరిగద ♦ నాన్నా! సత్యలోకంబులో

నాకుంగూర్పుము సత్యలోకము మహా ♦ నందంబువాటిల్లఁగా
సాకల్యంబుగ రాజసూయమను య ♦ జ్ఞంబొందుగావించుచున్.

గీ॥ తానఁ బిత్రాజ్ఞఁ బాలించి ♦ మాననీయ
చంద్రవంశమర్యాద దే ♦ శములయందు
నిలిపి, నన్నుద్ధరింపంగ ♦ వలయునంచుఁ
బలికి ధర్మజా! నన్ను మీ ♦ వద్దకంపె. ౩౦

కం॥ నారదుఁడాడిన మాటల
గారవమున నాలకించి ♦ కంపిల్లుచుఁ గ
న్నీరొలుకఁగ నిట్లనె వసు
ధారమణుఁడు తండ్రిపాట్లు ♦ తత్తరపెట్టన్. ౩౧

కం॥ తండ్రీ! చెప్పితి గదె మా
తండ్రి దివమునందు నందు ♦ తాపంబును నే
మంద్రోజనంబులు విన్నన్
తీంద్రించుచునుండె శోక ♦ తీవ్రత నన్నున్. ౩౨

గీ॥ తండ్రియానతి నేఁ దలఁ ♦ దాల్చి చేతు
రాజసూయ పవిత్రాధ్వ ♦ రంబు నిపుడె
కాని మా కేడుగడయైన ♦ కంసవైరిఁ
బిల్చి చెప్పవలసియుండుఁ ♦ బెద్దమాకు. ౩౩

వ॥ అనుచున్న వెంటనే దావారికుంకు చనుదెంచి శ్రీకృష్ణు నాగమ
నంబు వినిపింప యుధిష్ఠిరుండు దిగ్గనలేచి యెదురేగి సాష్టాంగ దం
డప్రణామంబు లాచరించిన శ్రీకృష్ణునిఁ గుచ్చి కౌఁగలించి యుచి
తాసనంబునఁ గూర్చుండఁబెట్టి, కుశలసంప్రశ్నముఁ జేసి, నార
దుండు చెప్పిన యుదంతంబు విన్పింప దరహసితవదనుండై యదూ
ద్వహుండు. ౩౪

గీ॥ ఇంతకన్నఁ గావలసిన ♦ దేమిమనకు?
తండ్రికన్న వేఱుగలండె ♦ దైవమొకఁడు?

చతుర్థాశ్వాసము.

తండ్రి సంతుష్టిఁ బొందినఁ ♦ దప్పకుండ
భువనమంతయు సంతుష్టిఁ ♦ బొందఁగలదు. ౩౫

వ॥ దైవజ్ఞుల రావించి సుముహూర్తంబు నిశ్చయించి వెంటనే. ౩౬

ఉ॥ నల్వుర తమ్ములం బిలిచి ♦ నాలుగుదిక్కుల కప్పసంబులన్
గొల్వఁగఁ దేరఁ బంపు సమ♦పూర్వము ద్రవ్యములన్ని చక్కఁగాఁ
బిల్వఁగఁ బంపు చుట్టములఁ ♦ బెత్తనముం బొనరింప నిప్పుడే
పల్వుర చేత యజ్ఞము సె ♦ బాసనిపించెదఁ దండ్రిహర్షిలన్. ౩౭

క॥ కానుక లీయకయున్నన్
మానక దండెత్తిపోయి ♦ క్ష్మాపాలకులన్
దీనులఁ జేయుచు నీస్వా
ధీనముఁ గావింతు వారి ♦ దీమసమెడలన్. ౩౮

గీ॥ అధ్వరసమాప్తి యయ్యెడు ♦ నంతవఱకు
నిందెయుండి సంబారము ♦ లెల్లఁ గూర్చి
పెట్టి మెప్పించెద విరోధి ♦ వితతిచేతఁ
గలఁతపడనేల యీపాటి ♦ కార్యమునకు? ౩౯

మ॥ అని ప్రోత్సాహముఁ జేసినంతటనె య♦జ్ఞారంభ సంరంభియై
తన తోఁబుట్టుల నల్వురం బనిచెఁ బం♦తంబొప్ప నల్దిక్కులం
గని రాజన్యులనుండి యప్పనములం ♦ గైకొంచు రమ్మంచుఁ జ
య్యనఁ గుంతీతనయాగ్రజుం డపుడె పి♦త్రాజ్ఞా నిబద్ధాత్ముఁడై. ౪౦

గీ॥ కొన్ని దివసంబు లట్లేగె ♦ చన్నపిదపఁ
గవలు వడముడివచ్చిరి ♦ కానుకలను
సకల రాజచంద్రులనుండి ♦ సంగ్రహించి
వాసుదేవ ధర్మజులు సం ♦ తోసమంద. ౪౧

గీ॥ బేలుపోయిన మనసుతో ♦ విజయుఁ డొకఁడు
వట్టిచేతులతోఁ దిరిగి ♦ వచ్చెనకట!

సిగ్గు ముప్పిరిఁ గొనుచుండఁ ♦ జెప్పలేక
చెప్పె నగ్రజుతోఁ జట్ట ♦ చివరకిట్లు. ౪౨

ఉ॥ రాజగృహంబుఁజొచ్చుచు జ ♦ రాసుతుఁ గన్గొని యీఁటిపాటునన్
నేఁ జనివచ్చినట్టి పని ♦ నిన్ వినిపింపఁగ నవ్వి యిట్లనెన్
రాజవె ధర్మసూనుఁడవు ♦ రా! యిది యెన్నఁడువచ్చి పైఁబడెన్
రాజనుకొన్న మాత్రనె జ♦రాసుతుఁడిచ్చునె యుప్పనంబులన్? ౪౩

కం॥ అరియుప్పనంబులీయం
డరివారముఁ ద్రుంచుఁగాని ♦ యరుదెంచిన నా
హరిహరులరిఁ గొనఁదలఁగక
యరిగాపులఁ జేసికొనును ♦ నరి నరవరులన్. ౪౪

గీ॥ ఇటు జరాసుతుఁ డాడనే ♦ నేవపడియు
నోరు కదలింప కరికట్టి ♦ యూరకుంటిఁ
జేయునదిలేక యచ్చట ♦ సిగ్గువడితి
రాజచంద్ర దుస్సహ మీ ప ♦ రాభవంబు. ౪౫

ఉ॥ వానినిఁజంపి కాని కయి ♦ వాల్చను నాకనుదోయి ఱెప్పలన్
వానినిఁ జంపికాని కుడు ♦ వం దలపోయను భోజనంబునన్
వాని కఠోరవాక్యములు ♦ వానిఖలోక్తులు నీసడింపులున్
మానవనాథ నాచెవుల ♦ మానక గింగుఱు మంచునుండెఁబో. ౪౬

చం॥ అనవిని కృష్ణుఁడిట్లనియె ♦ నౌర! జరాసుతుఁడన్న నల్పుఁడే?
యని మొనఁ జూచితీరవలె ♦ నాతనిచేవ, బలంబు, సొంపు, నా
తని పటుముష్టియుద్ధము, గ ♦ దారణపాండితి, శత్రువీరులై
నను నుతియించి తీరుదురు♦నావలుకుల్ విని యూరకుండుమా. ౪౭

కం॥ భీమార్జును లిర్వుర నా
తో మానవనాథ పంపు ♦ తొందరపడకె
ట్లో మాగధు లోఁబఱచెద
సామముననో లేక ఘోర♦సమరమ్ముననో. ౪౮

వ॥ నేఁటికిఁ గొల్వు చాలింతమని చెప్పి లేచి శ్రీకృష్ణుండు కొండొక
క్షణంబు ధర్మజునితో రహస్యాలోచనంబుఁ గావించి రాత్రిఁ గడ
పి పుచ్చి మఱునాఁడు పెందలకడ నేనిద్దుర లేచి భీమార్జునులను గూడి
గిరివ్రజపురంబునకుఁ బ్రయాణోన్ముఖుండయ్యెను. ౪౯

గీ॥ వెలయ స్నాతకబ్రాహ్మణ ♦ వేషములను
గొనబుగాఁ సంతరించి ము ♦ గ్గురునుగూడ
వెడలి ముచ్చిచ్చురీతిగాఁ ♦ బిడియపడక
చనిరి యప్పుడప్డె గిరివ్ర♦జపురమునకు. ౫౦

ఉ॥ ఒద్దికవారు మువ్వురును ♦ నుబ్బుచు నెండకునోర్చి దారిలో
సుద్దులుకొన్ని చెప్పికొను ♦ చుం జనుచుండఁగ నొర్మినొక్క నాఁ
డద్దమరేయియైన యపు♦డందఱు రాజగృహంబు చెంతకుఁ
దద్దయుఁ జేరి యొక్కయెడ ♦ దారికి దూరమునందునిల్వఁగన్ ౫౧.

గీ॥ వాసుదేవుండొ యిటునటు ♦ పాఱఁజూచి
చీమచిటుకుమన్న నులికి ♦ చివుకురుమనఁ
దోడవచ్చిన పార్థుల ♦ తోడ నేమి
పలుకులో పల్కి యచ్చోట ♦ నిలువనీక. ౫౨

గీ॥ రాచబాటను దిగఁద్రొక్కి ♦ కోచలగుచుఁ
గొండకోనలో లోయలో ♦ గుండనడచి
కాలిసవ్వడి కాకుండఁ ♦ గట్టకడకు
గదలివచ్చినిల్చిరి కోట ♦ గమిడివాత ౫౩

చం॥ ఎఱిఁగినవాఁడుగాన మును ♦ కృష్ణుఁడు పాండునృపాలపుత్రులి
ద్దరి విడి దుందుభుల్ గలుగు ♦ తావున కేగి యగల్చివైచుచున్
బిరబిరవచ్చి వారలను ♦ వెంటనె తోడ్కొని పట్టణంబునున్
జేరి చనె నెట్టి సంశయము ♦ చొప్పడకుండఁగ నెట్టివారికిన్. ౫౪

గీ॥ రాజమందిరమేగి యా ♦ రాత్రిపూట
వార్తఁబంపిరి కావలి ♦ వానితోడ

స్నాతకులు ముప్వురు తమ ద ♦ ర్శనముఁగోరి
నిలిచియున్నా గు మొగసాల ♦ నీడననుచు. ౫౫

గీ॥ శైవపూజానిమగ్నుఁడై ♦ సర్వమాద
మఱచియున్న జరాసంధ ♦ నరవరునకు
సావిదల్లుఁడు మెల్లగాఁ ♦ జనియచటకు
విన్నవించెనీహా ర్త భూ ♦ విభునితోడ. ౫౬

కం॥ వచ్చినదివి[ప్రుఁడగుటన్
జెచ్చెర వినిపింపకున్న ♦ శిక్షించునో శో
మచ్చరపడి భూపతియని
[క చ్చరవినిపించెనపుడు ♦ కావలివాఁడున్. ౫౭

ఉ॥ ముంగిటియందు [బాహ్మణులు ♦ మూవురు నిల్చిరటన్నవా ర్తవ
ల్లంగలగుండుఁ బొందిపది ♦ లంబుగఁ బూజనుమానివైచి క
న్నుంగవ బాష్పముల్ దొడర ♦ నూత్నవికాసము మోము[గమ్మఁగా
ముంగల నంగజాల వడిఁ ♦ బోవుచునుండఁగ దారితీయుచున్. ౫౮

గీ॥ పంచరత్ని[ప్రమాణంబు ♦ బహుళమాంస
లాంగకములుగల్గు శరీర ♦ మగ్గలింప
విపులవక్షఃకవాటంబు ♦ వెల్గుచుండ
నంగణమున జరాసంధుఁ ♦ డవతరించి. ౫౯

ఉ॥ ముప్వురిమూర్తులంగని య ♦ పూర్వమువీరల [బహ్మతేజముల్
ముప్వురియందుఁ గన్పడదు ♦ పూర్తిగవీరలు వి[పులౌదురా!
యెవ్వరో వీరలెందుకయి ♦ కృ[తిమవేషములిట్లు దాల్చిరో
నివ్వెఱగల్గుచుండె గమ ♦ నించుటమంచిది వీరిచర్యలన్. ౬౦

వ॥ అంచు నీగతి లోలోనవితర్కించికొని జరాసంధుండు డోలికపోలిక
నూగులాడు మనంబుతో వారలంజూచి. ౬౧

ఉ॥ ఏనినిఁజూడఁగోరి యిటు ♦ లిచ్చటికిన్ జనుదెంచి నారు? మీ
మీనివసించు భూములయు ♦ మీ నరపాలుర పేరు లేవియో

యీనడిరేయి యేమిపని ♦ కిచ్చటికేగతివచ్చినారలో
నేననుమానముం బడితి ♦ నిక్కముచెప్పుఁడి దాఁచకుండఁగన్. ౬౨

కం॥ ఈ మాటలనాలించిశ
తామరసాక్షుండువల్కె ♦ దంబముతోడన్
మోమున విలక్షణంబుల
నేమియుఁ జూపట్టనీక ♦ యెంతో కపటియై. ౬౩

గీ॥ స్నాతకులమైన మాకొక్క ♦ సమయముండె
రెండుజాముల మునుముందు ♦ రేయి ముందుఁ
బల్కరింపము పల్కము ♦ పరులతోడ
నిందుచే వచ్చితిమి యిట ♦ కీ యవేళ. ౬౪

కం॥ మీతోడంబని గల్గుట
చేతన్ వచ్చితిమి యీ ని ♦ శీథిన్ దేవా!
మీతోఁ జెప్పెదమంతయు
నేతావునకైన పోద ♦ మేకాంతముగా. ౬౫

కం॥ అనినంతనె వెంట జరా
తనయుఁడు భీమార్జునులను ♦ దామోదరునిన్
గొనిచనె నిర్వాతమయిన
తన పూజాగృహమునకును ♦ దద్దయుఁబ్రీతిన్. ౬౬

చం॥ నలువురు లోనికేగిన య ♦ నంతర మర్జునుఁగన్నుసైగచేఁ
దెలుపఁగ యాదవుండతఁడు ♦ దీనినెల్లగ్రహించి వెంటనే
తలుపులుమూసి మాగధుని ♦ దగ్గరఁజేరుచుఁ జుట్టుమూఁగియే
పలుకులొకొన్ని పల్కుచును ♦ వాదములోనికిదింపియంతటన్. ౬౭

కం॥ జిలిబిలిపలుకులు పలుకుచుఁ
జెలిమిని నటియించి కొంత ♦ సేపు తటుకునన్
దొలకరిమెఱుపులఁ బలెఁబైఁ
గలియంబడి మూవురొకటి ♦ గా మాగధుపై. ౬౮

చం॥ పిసికిటిపోటులం బొడిచి ♦ పెళ్కురిపోవఁగ నజ్జునజ్జుగాఁ
గడిమిచెడంగఁ బాదముల ♦ గట్టిగఁదాకుచు గొంతుఁబట్టుచున్
సుడిబడఁ గ్రుమ్మిమర్మముల ♦ స్రుక్కఁగఁజేయుచుమూవురొక్కపై
మడియఁగఁజేయుకోర్కె మెయి♦ మాగధుఁదాకిరిభీకరంబుగన్. ౧౯

చం॥ మొనసిజరాతనూభవుఁడు ♦ మూవురితోడను మూఁడుమూర్తులై
కినిసిప్రచండవేగమునఁ ♦ గిట్టిచలంబునఁ గీలుకీలునన్
దునిసిపడంగ వారిపయి ♦ దూకుచునూకుచు రెండుమూర్తముల్
పెనగెను ముష్టియుద్ధమున ♦వీఁడితండని తెల్పనోయనన్. ౨౦

కం॥ మూవురుమిక్కిలి రోజుచు
చావులు దప్పించుకొనఁగఁ ♦ జకితాత్ములై
పై వచ్చి పడుటమానుచు
లావును దగ్గింపఁగను వె ♦ లార్చిరి వానిన్. ౨౧

కం॥ క్రమముగ బలముడుగుటఁగని
సమయమరుగుదెంచెననుచు ♦ సాహసలీలన్
బామముడిఁబెట్టుచుభీముఁడు
తమకమ్మున మీఁదికుఱికి ♦ ధరఁబడఁగొట్టెన్. ౨౨

గీ॥ పడినవానిఁ గృష్ణార్జునుల్ ♦ పట్టుకొనుచు
నదిమిపెట్టంగ భీముండు ♦ కదిసికాలు
పట్టి పెళపెళారావంబు ♦ లుట్టిపడఁగఁ
జీల్చివైచె జరాసంధు ♦ శీర్ణదేహు. ౨౩

కం॥ తెలతెలవారకమున్నే
బలవంతపు తేనిచావు ♦ పట్టణమెల్లఁగన్
గలగుడుపడి చెడిపోయిరి
పలపలనయి యందుఁగల్గు ♦ బవిసీంద్రెల్లన్. ౨౪

గీ॥ పేరుమోసిన రారాజు ♦ పేరుమాసి
పోవఁ బుఱిలోననున్నట్టి ♦ పోటుకాండ్రు

బిత్తరిల్లిరి మెదురెక్కి ♦ పెనఁగులాట
మాటఁ దలపెట్టరైరి డ ♦ బ్బాటుచేత. ౭౫

గీ॥ వీరగంధము నొడలెల్లఁ ♦ బెటిలఁబూసి
యెఱ్ఱ కనుగ్రుడ్లు మిక్కిలి ♦ యెఱ్ఱపూల
దండ లెఱ్ఱవల్వలును మై ♦ నిండఁదాల్చి
రాచబాటనిలిచిరి వీ ♦ రత్రయంబు. ౭౬

గీ॥ స్నాతకు లొకక్షణంబులో ♦ నల్లఁద్రావు
కటికవారలై పోయిరి ♦ కాలమహిమ
ఘోరహత్యలు చేయఁగాఁ ♦ గొంకరెందు
మానవులు రాజ్యకాంక్షచే ♦ మఱుగునపుడు. ౭౭

ఉ॥ గిట్టిజరాతనూభవునిఁ ♦ గీటడఁగింప నరాజకంబుగాఁ
బట్టణమెల్లఁ బాడువడ ♦ వందురుచుండుటఁగాంచి తత్సుతుఁ
దిట్టతనంబులేనిసహ ♦ దేవునిరమ్మని పిల్చి వానికిం
బట్టముగట్టి పాడిమెయిఁ ♦ బాలనసేయుమటంచుఁ దెల్పఁగన్ ౭౮

గీ॥ తండ్రిచావుచే భీతిల్లి ♦ తత్తరించి
జడిసి సహదేవుఁ డుడుగరల్ ♦ చాలఁదెచ్చి
కృష్ణు సన్నిధిఁ బెట్టనా ♦ కేటికనక
వాని నన్నింటిఁ జేకొని ♦ వరుసఁబెట్టి. ౭౯

ఉ॥ మాగధుచేత నోటువడి ♦ గ్రుమ్మగుచునుండిన రాజలోకముల్
మాగధుకారనుండిరను♦మాటయెఱింగి యదూద్వహుండు తా
వేగమెవారినెల్ల విడి♦పింపగఁ బోయిరి వాగువీళ్ళరుల్
భోగములందు కోర్కెపరి♦పూర్ణముగాఁదముఁ దొందరింపఁగన్ ౮౦

ఉ॥ పోయిన రాజులెల్ల యదు ♦ ముఖ్యపృథాతనయాభిమానులై
పోయిరి కారయుల్ వదలి♦పోయెనటంచును నేఁటితోడ నా
పోయిరి పూర్వబాధఁదల ♦ పోయుచు మిక్కిలి తందరించి వా
పోయిరి సొంతవీడులకుఁ ♦ బోయిరి క్రోధపరీతచిత్తులై. ౮౧

వ॥ ఇట్లు జరాసంధ జీవ్రోత్పాటకులైన యాదవ పౌరవవీరు లింద్ర
ప్రస్థపురంబునకు నేగి చింతాకులుండై యెదురు చూచుచున్న ధర్మ
సూతికి నఖిలంబు నెఱింగింప నాతండు విస్మయాకులచిత్తుండై
యద్భుత రసావేశమగ్నుండై శ్రీ కృష్ణభీమార్జునులఁ గాంచి గాఢ
పరిష్వంగసుఖంబునఁ దేల్చి రాజసూయమహాధ్వరారంభ ప్రయ
త్నంబుననుండ. ౮౨

గీ॥ దూరభారమనక ♦ మాఱుమూలలజనం
బధ్వరంబుఁజూడ ♦ నరుగుదెంచెఁ
బిక్కటిల్లిపోయె ♦ నొక్కొక్క గేహంబు
నేలయీనినట్లు ♦ నిండెఁబురము. ౮౩

ఉ॥ దిక్కులనుండి భూపతులు ♦ తెచ్చిరి కానుకలు చుట్టపక్కముల్
పెక్కురు ద్రవ్యరాసులను ♦ బెక్కులు తెచ్చిరి మేలివస్తువుల్
మిక్కిలి గూర్చి తెచ్చిరి సు ♦ మీ యభిమానము గల్గు రాజు ల
మ్మక్క! యటంచునుంబొగడి ♦ రాపురమందలియమ్మలక్కలుల్. ౮౪

వ॥ దైవజ్ఞోపదిష్టంబుగా ధర్మజుండు మంగళస్నానం బాచరించి సహ
ధర్మచారిణియైన ద్రౌపదింగూడి దీక్షితుండై యజ్ఞప్రారంభంబుఁ
గావించి శాస్త్రానుసారంబుగా నగ్రపూజాపరిశిష్టంబుగా ముగి
యించి, తత్పూజార్హు లెవ్వరాయని లో వితర్కించికొనుచుఁ దుట్ట
తుదకు. ౮౫

మ॥ తనమాటల్ దలపెట్ట కెప్పుడుదయా ♦ దాక్షిణ్యభావంబుతోఁ
గనుదోయింగను ఱెప్పలట్టులు మముల్ ♦ గాపాడుచున్నట్టి వె
న్నుని సంప్రీతుని గాఁగఁజేసికొని సం ♦ తోషించు భాగ్యంబు క
న్నను నాకుల్ మఱి వేరుధర్మమొకటై ♦ నల్ గల్గునే ధాత్రిలో? ౮౬

శా॥ నాకంటెల్ బలవంతులైననృపులుల్ ♦ నాకంటెశౌర్యాఢ్యులున్
నాకంటెన్ రణదక్షులైన నృపులున్ ♦ నాకంటె ధైర్యాత్ములౌ
భూకాంతుల్ గలుగంగ నీసవనమున్ ♦ భూపాలకశ్రేణియున్
నాకౌకుల్ వెరగందుచుండ నిపుడున్ ♦ నాచేతఁ జేయింపఁడే. ౮౭

క॥ కృతకృత్యుఁడ నయ్యెదనేఁ
గృతజ్ఞతను గానిపింతుఁ ♦ గృష్ణుని సభలో
నతిభక్తిఁ బూజసేసెదఁ
బ్రతిపక్షుల తోఁడనాకుఁ ♦ బని యేముండున్ ౮౮

వ॥ ధర్మజుఁడు తనమనంబులో నిట్లు నిర్ధారించుకొని ౮౯

శా॥ పూజాద్రవ్యములన్ గ్రహించికొనినం ♦ పూర్ణాత్సుకత్వంబుతో
రాజీవాక్షుని పాదపద్మముల నా ♦ రాధించి సద్భక్తితోఁ
బూజించెన్ గద తత్సభాముఖమునన్ ♦ భోరామి యేపారఁగాఁ
తేజఃపుంజముచేత మోము వెలుఁగన్ ♦ దేదీప్యమానంబుగా.

క॥ కొందఱు సంతోషించిరి
కొందఱు మానంబుఁదాల్చి ♦ కూర్చుండిరిఁకన్
గొందఱుగుందిరి చైద్యుం
డందఱి నదలించి యాపి ♦ నతఁడిట్టనియెన్.

ఉ॥ పేరున ధర్మరాజనని ♦ బెట్టుగ నుంటివి యింతమాత్రమా
రార! యెఱుంగఁజాలవొకొ ♦ యారడి యయ్యెనువృద్ధసేవనీ
పేరుప్రతిష్ఠలున్ జెడియె ♦ వెంగలివైతివి యిప్పుడీసభా
గౌరవమేల యిచ్చితివి♦కంటిమె వింటిమె యిట్టిచిత్రముల్? ౯౧

సీ॥ క్షత్రియుండని కాళ్ళు ♦ కడిగి పూజించితే
యుండఁడేయిందు దు ♦ ర్యోధనుండు?
ఆచార్యుఁడని చెప్పి ♦ యరసి యర్చించితే
కలుగఁడేయిందు గం ♦ గాసుతుండు
వృద్ధుఁడంచును విచా ♦ రించి సేవించితే
వర్తింపఁడేయిందు ♦ బాహ్లికుండు?
వేదవేత్తని చెప్పి ♦ పిలిపించి కొలిచితే
వరలఁడేయిందు ద్వై ♦ పాయనుండు?

గీ॥ కులములేదు జాతియులేదు ♦ గుణములేదు
ధర్మమెఱుఁగఁ బోఁడాచార్య ♦ తత్వమెఱుఁగఁ
డేలపూజించినాఁడవో ♦ కృష్ణునిపుడు
సభికులకుఁ దలవంపులు ♦ సంభవింప.

గీ॥ ఔర! నిన్నమొన్నటిదాఁక ♦ యదుకులంబు
మ్లేచ్ఛజాతిగా నున్నది ♦ మేదినీశ!
యెఱుఁగవాయట్టివానికి ♦ నిప్పుడగ్ర
పూజనిత్తువా యీసభా ♦ ముఖమునందు?

ఉ॥ ఉత్తమరాజవంశ్యులక ♦ హా! తలవంపులుచేసినావు నీ
చిత్తమునేఁటికిందెలిసె ♦ సీ! యిది ధర్మవె? యెందఱోనినున్
మెత్తనివేఁగివందురది ♦ మిథ్యయొకించుకకూడఁగాదు యా
వత్తునెఱింగి భీష్ముఁడొక ♦ పల్కును బల్కఁడుమూఁగలాగునన్. ౯౪

కం॥ గుసగుసలాడుటకానీ,
బిసవిడి మాటాడరిందుఁ ♦ బిఱికితనముచే
నిసిరో! యిట్టి సభికులున్
వసుధంజూపట్టువారె ♦ పరిశీలింపన్? ౯౫

గీ॥ చుట్టమైనచోఁ గుడువను ♦ గట్టనిచ్చి
పూజలొనరించెదవుగాని ♦ బుద్ధిలేక
పూజ్యులయెదుటఁ బూజించి ♦ పొగడుటేల
గొల్లవారింటి గజదొంగఁ ♦ గొంకులేక? ౯౬

కం॥ ఏటికి మముఁబిలిపించితి?
వేటికిటుపరాభవింప ♦ నీసభలోనన్
జీటికిమాటికి నిటుకై
లాటముతో సంచరింప ♦ లగ్గగునొక్కొ! ౯౭

కం॥ బాలుండగు శిశుపాలుం
డీలీలం బలుకుచుండ ♦ నిదియదియని వా

చాలుండై సభికులలోఁ
గోలాహలమట్టిపుట్టెఁ ♦ గొల్లుగ నపుడున్. ౯౮

వ॥ అంతఁ దోఁకఁద్రొక్కిన మహానాగంబు చందంబున రోఁజుచు నతి
రోషంబున సహదేవుండు లేచి నిలువంబడి. ౯౯

ఉ॥ ఊరకప్రేలుచుండితివి ♦ యోశిశుపాల! సభాముఖంబునన్
బాలురు క్షత్త్రియోత్తములు ♦ పండితులుండిరటంచు నెంచవె
వ్వారలు మమ్ముఁగాదనుచుఁ ♦ బ్రల్లదముల్ వచియించువారలో
వారలఁదన్నిపంపెదము ♦ పంతముతోనిది చెప్పుచుండితిన్. ౧౦౦

కం॥ బాలుఁడవయ్యున్ బెద్దలఁ
బోలెన్ ధర్మంబుఁ జెప్పఁ ♦ బోలునె? పోపో
బాలిశ! పెద్దలసభలో
నాలోచింపక ప్రసంగ ♦ మాడందగునే? ౧౦౧

కం॥ సహదేవుని వాక్యంబుల
సహనము విడనాడిపోవ ♦ సంభ్రమపరుఁడై
యహమహమికతోనప్పుడు
సహదేవునిఁజూచిపలికెఁ ♦ జైద్యుండిటులన్. ౧౦౨

ఉ॥ తన్నెదనంచు నెత్తిన ప ♦ దంబిదె పెద్దలు చూచుచుండఁగాఁ
దిన్నఁగ నాకటారిఁదెగి ♦ తీరును మిక్కిలి ప్రల్లదించినన్
దన్నఁగలట్టిశక్తికల ♦ దా? తమవద్దను జాతమేది?నీ
యన్నలులేక తన్నఁగల♦వా? సహదేవ! యెఱుంగనింతయున్. ౧౦౩

కం॥ తన్నెదననుచున్ సభలోఁ
దన్నకకూర్చుండి మాటఁ♦దప్పినవానిన్
మన్నింపరు పెద్దలెపుడు
తన్నుటొ తన్నించుకొనుటొ ♦ తప్పదునీకున్. ౧౦౪

ఉ॥ మాగురుదొంగ వేసముల ♦ బూని యధేచ్ఛమహానుభావుమా
మాగధు విప్రబంధుని బ్ర ♦ మత్తుని నిర్మలు స్నేహపాత్రునిన్

మూఁగుచు నర్ధరాత్రిఁ బోరి ♦ పుచ్చుట మాత్రముకాదురోరి! మీ
యాగముసాగు నాయిఁక ను♦యాగమునందిటుదూరిపల్కినన్? ౧౦౫

క౦॥ శిశుపాలునితోఁ బోరుట
వశమగునే నిన్నుఁబోని ♦ పందకుఁజెడుగా?
శశిధరునంతటివాఁడు వి
వశుఁడయ్యెడు వానిబారిఁ ♦ బడినంతటనే. ౧౦౬

వ॥ అని గంభీరవచనంబుల నుడివి ధర్మనిర్ణేతలు ధర్మంబు నెఱింగియు, ధర్మనిర్ణయంబుఁ జేయక యధర్మంబుసాగనిచ్చుటంజేసి యిందుండఁ దగవుకాదని లేచిపోఁబోవుచుండ, ధర్మజుండు శిశుపాలునివెంటం జని వానిం బట్టువఱచి తోడ్కొని మగిడివచ్చెను. శిశుపాలుండును బాలుండగుటచేఁబరుషవాక్యపరంపరలవిరమింపఁడయ్యె. భీమసేనుం డుదానరోషకషాయితనేత్రుండయిభుజాస్ఫాలనంబుఁ జేసియుద్ధోన్ముఖుండయ్యె. భీష్ముండిదిచూచి భీముని నదిమిపట్టికొని శిశుపాలుండ లంతియని తలంచితివే? నీకసాధ్యం దూరకుండుమని బోధింప మిన్నకుండెను. శిశుపాలుని పరుషవాక్యంబులకు, వీరవాక్యంబులకు వికత్థనంబులకు యాదవపాంచాలురు సంక్షుభిత మనస్కులైరి. చైద్యులును సంగరోన్ముఖు లగుచుండిరి. సభయంతయు 'నల్లకల్లోలమై పోయెను. ఈ సందడిఁ గనిపెట్టి చైద్యుండు ప్రమత్తుండై యుండుటంగాంచి. ౧౦౭

క౦॥ ఎగుమూపునకున్ నేర్పునఁ
దగిలించినయట్టి చక్ర ♦ ధారను శిరమున్
దెగిపడఁ దటుకునఁ గృష్ణుఁడు
మొగిసిప్రయోగించెఁ జక్ర ♦ మునుసభ చెదరన్. ౧౦౮

ఉ॥ ఈగతి రాజసూయము మ ♦ హీశుఁడు సాంతముఁజేసి దూరదే
శాగతబంధులన్ బనిపి ♦ యందఁడు మోదము,కాని కృష్ణుఁడున్
బాగనిలోఁ దలంచె శిశు ♦ పాల జరాసుతు లిర్వురింతలో
నేగిరి స్వర్గలోకమిఁక♦నిక్కటులేవియుఁ రావటంచొగిన్. ౧౦౯

మ॥ కలిగించెం బగ చేదిరాజమగధ ♦ క్ష్మాపాలసంహారమున్
గలఁగించెన్ గురురాజుమానసము య ♦ జ్ఞం బింకమాయిక్కటుల్
తొలగెంబొమ్మని ధర్మరాజుకడ నెం ♦ తో భక్తి శ్రీకృష్ణుఁడున్
సెలవుం గైకొని ద్వారకానగరముం ♦ జేరెన్ బ్రమోదంబునన్. ౧౧౦

ఉ॥ ద్వారకఁ జేరి యుండుఁగల ♦ తల్లినిదండ్రిని నన్నదమ్ములన్
గూరిమి బిడ్డలంగనుచుఁ ♦ గొన్ని నెలల్ గడుపంగ నారి టం
కారములున్ వినంబడవు ♦ గంధగజేంద్ర ఘటాకఠోర ఘీం
కారములున్ వినంబడవు ♦ క్ష్మాస్థలి శాంతిగ నుండె నింతలో. ౧౧౧

ఉ॥ చైద్యునిఁ జంపెఁ గృష్ణుఁడను ♦ సంగతి సాళ్వుఁడెఱింగి కృద్ధుఁడై
చైద్యుఋణంబుఁ దీర్చెదను ♦ సంగరమందునఁ గృష్ణుఁ జంపి యీ
యుద్యమమందు నాయుసురు ♦ లుంకువఁ జేసెద నెవ్వరడ్డినన్
జైద్యునిచావు ద్రావిడుల ♦ శౌర్యము నింకఁగఁ జేయఁజాలునే. ౧౧౨

ఉ॥ ఎప్పుడు నిట్టివాఁడెయగు ♦ కృష్ణుఁడెఱుంగమె? ఔర! వీనికిం
దప్పులు లేవు లేదు రణ ♦ ధర్మము శూరకులంబునందునన్
జొప్పడఁ బుట్టియుండినను ♦ సుంతయెఱుంగఁడు శూరధర్మముల్
ముప్పొడఁ గూడు నిక్కముగ ♦ ముక్కున వీనికి నావియున్నచో. ౧౧౩

కం॥ చచ్చుటో వీనిం జంపుటో
మచ్చరమునఁ బోరుసల్పి ♦ మానక యనుచున్
జెచ్చెరసాళ్వనృపుండు వి
యచ్చరులెల్ల గుమిగూడి ♦ యచ్చెరువందన్. ౧౧౪

ఉ॥ దంభనృపాల కోటిమద ♦ దర్పసమగ్రభుజావలేపసం
స్తంభన మాచరింపఁగల ♦ దారుణబాహుకృపాణయుక్తమా
సౌంభకపట్టణంబు రిపు ♦ జాలముఁదూల్పక వ్రీల్పకెల్ల వి
శ్వంభర దిర్దిరం దిరిగి ♦ వాలక మ్రాలక యుండనుంచునే. ౧౧౫

గీ॥ ప్రళయతాండవమాడింతు ♦ భగ్నరథము
శిధిల సమరాయుధంబు; వి ♦ శీర్ణ దేహ
మై రణస్థలి గోమాయు ♦ వాహరించి
మిగులవిహరించు భోగభూ ♦ మిని నొనర్తు. ౧౧౬

వ॥ అని వచియించి కృతనిశ్చయుండయి. ౧౧౭

సీ॥ తుంగమాతంగ తు ♦ రంగశతాంగ స
ద్భటరాజి నెక్కించి ♦ పదిలపఱచి
ఆయుధాగారంబు ♦ లన్నింటి శస్త్రాదిన
నిఖిలాయుధంబుల ♦ నింపివైచి
వివరించి స్త్రీ బాల ♦ వృద్ధ రోగార్తుల
మంచిమాటలు చెప్పి ♦ దించివైచి
మేఘమండలిపైకి ♦ మెలపుతో నెగయించి
యలవ్రాక తనదారిఁ ♦ దొలఁగనీక

గీ. సౌంభకవిమాన నగరంబు ♦ సాళ్వుఁడెక్కఁ
జండభయదవలాహక ♦ స్వనితతులిత
చటుల గంభీర భేరికా ♦ స్వనమునిగుడె
జైత్రయాత్రా సముత్సాహ ♦ సమయమందు. ౧౧౮

చం. తలఁగక యాదవుల్ కడలి ♦ దాపునబందరునందు సాళ్వునిన్
దలపడి లెక్కపెట్టక వి ♦ తానును జెందక పోరుచుండఁగా
నలవు జలంబుతోడ సు భ ♦ యంకరరీతి జయాభిలాష చేఁ
దొలఁగెను మాసముల్ జయము ♦ తోఁపక పోయెలవంబు సైతముల్

గీ. ఆరు నెలలు పోరు ♦ ఘోరంబుగాఁ జేసి
సాళ్వభూమి ధవుఁడు ♦ సమసిపోయె
గాలిజోగు ప్రోలు ♦ కడలిలో దిగఁబాటి
పేరు మాసిపోయె ♦ విభునిఁ గూడి. ౧౨౦

ఉ. యాదవ సాళ్వవీరు లిటు ♦ లాలముఁ జేసెడి కాలమందునన్
జూదమునాడి పాండు నృప ♦ సూనుఁడు కోల్పడిపోవ రాజ్యమున్
గాదిలితమ్ములన్ సతిని ♦ గౌరవనాథుఁడు యాజ్ఞసేనినిన్
ద్మాదయితుల్ కనుంగొనను♦మాళముతో సభకీడిపింపఁగా. ౧౨౨

చం. కనుగొనలందు నశ్రువులు ♦ గ్రమ్మఁగ బోరున నేడ్చెఁ దత్సభన్
గనుగొనఁ గాచువారలటఁ ♦ గానమిఁ గృష్ణుఁడు సాళ్వరాజుతో
డ నని యొనర్చుచున్ మిగుల ♦ డస్సి భయంపడి వేగవీనినిన్
దునుముట యెట్టులో యనుచు♦దూబయియిచ్చట నేడ్చుచుండఁగన్

పౌండ్రక వాసుదేవుఁడు.

చం॥ కల డొక ద్రావిడప్రభువు ♦ గండరగండఁడు పుండ్రజాతికిన్
గులపతి వాసుదేవుఁడను ♦ క్షోణిధవుం డభిమానవంతుఁడున్
జలజదళాక్షు సన్నిధికిఁ ♦ జారునిబంపె నొకప్పుడీగతిన్
బలుకుమటంచుఁ జెప్పి తన♦భావము తేటపడంగఁ జెచ్చెరన్. ౧౨౪

గీ॥ వాసుదేవుఁడన్ పేరుగా ♦ వలసెనోటు
ఇపుడు శంఖచక్రములు నీ ♦ కేలవలసె?
నెంతవాఁడవై తౌరార! ♦ యింతలోనఁ
గృష్ణ! గోపీకుచాలంక ♦ రిష్ణ నీవు. ౧౨౫

ఉ॥ ఏమిర! కృష్ణ చిత్రము ల ♦ నేకముఁ జేయుచు నుంటివంట నా
నామము బూనినావఁట వి ♦ నాశము నీకిఁకఁ దప్పఁబోదు పైఁ
గా మము ధిఃకరించుటకుఁ ♦ గైకొనినావఁట శంఖచక్రముల్
నీమతిపోయెనే? బ్రదుక ♦ నేరవె? తీరని వైరమేటికిన్. ౧౨౬

ఉ॥ పేరు ప్రతిష్ఠలేల? యదు ♦ వీర! చలంబును మానివీడు నా
పేరును శంఖచక్రముల ♦ వీడక యున్న శరీరమంతయున్
బేరుకొనంగ నెత్తుటరి ♦ వీరులు పేరుకొనంగ నన్ను నీ
పేరునడంతు నీక్షణమ ♦ పేరులకోరుల గ్రొచ్చిపాతుచున్. ౧౨౭

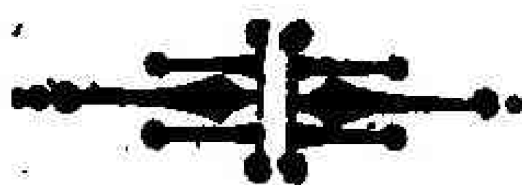
ఉ॥ చారముఖంబునన్ వినివి ♦ చారము లేకయె కృష్ణుఁడీనమా
చారము యాదవప్రజకు ♦ సర్వము చక్కఁగ విప్పి చెప్పి గో
చారఫలంబుఁ జూచికొని ♦ సంగరభూమికి భూరిసైన్యసం
చారముతో బయల్వెడలెఁ♦జయ్యనవైరులు పిచ్చలింపఁగన్. ౧౨౮

ఉ॥ గాండ్రని బొబ్బరింతలిడు ♦ గండు పులింబలె గ్రుడ్లుద్రిప్పుచుం
బౌండ్రకవాసుదేవుఁడు జ ♦ వంబునయాదవవాసుదేవునిన్
దీండ్రిలివచ్చి దాఁకెఁగడ ♦ తేర్చెడనంచు జయాభిలాషచే
వాండ్రునువీండ్రు నీవగిది♦వచ్చిన సైఁతునెయంచుగర్వియై. ౧౨౯

మ॥ శరసంధానముఁ జేసి లాఘవముతో ♦ సవ్యాప సవ్యంబుగా
దురముం జేసిరి వాసుదేవయుగముల్ ♦ దోస్సారదుర్వారులై
సరిపోరాటమటంచు వీరభటులా ♦ శ్చర్యంబుతో వింతతోఁ
బరికింపం దివసంబులేగె సమర ♦ వ్యాపార మేపారఁగన్. ౧౩౦

గీ॥ శౌరి గర్జించి నిర్నిద్ర ♦ శక్తి పటిమ
భండనంబునఁ బౌండ్రక ♦ వాసుదేవు
శిరము చక్రధారాహతి ♦ దొరలఁజేసెఁ
బుండ్రజాతి దొరలునేల ♦ పొరలి దొరల.

వ॥ ఇటు యాదవుండు ద్రావిడలోకంబునం గల దొరల నొక్కొక్క
రిం బట్టుకొని చతురుపాయంబుల క్రమంబడంచి పరిశాంతుండై యెగు
లుదిగులు లేక కాలక్షేపంబుఁ జేయుచు నార్యలోకంబునందు తన
మంత్రాంగంబుచేఁ గల్గిన విభేదంబు లెట్లు విస్తరిల్లునో యని
యోజించు నవసరంబున.

కృష్ణుని రాయబారము.

సీ॥ ద్యూతమాడుటకునై ♦ దుర్యోధనుఁడు పిల్వ
క్షత్రధర్మమటంచు ♦ సాకు పెట్టి
తనకున్న యస్తి వి ♦ ద్యాప్రౌఢి నెఱనమ్మి
పూర్వాపజయముచేఁ ♦ బాగులుచుండి
కురురాజ్య విభవంబుఁ ♦ గొల్లఁగొట్టఁగవచ్చు
ననిచెప్పి పాండవే ♦ యాగ్రజుండు
పదిరెండు వర్షముల్ ♦ వనవాసమామీఁద
నొకయబ్ద మజ్ఞాత ♦ మొనరుపంగ

గీ॥ నిండుసభలోనఁ బందెంబు ♦ నిర్ణయించి
శకునితో జూదమాడి స ♦ భికులయెదుట
నోడి, పెండ్లాము తమ్ముల ♦ తోడఁగూడి
బయలుదేరెఁ దక్షిణమ ప్ర ♦ వాసదీక్ష.

ఉ॥ అవ్యయమైననోర్మి సమ ♦ యాబ్దములన్ గడువంగఁబుచ్చి నా
నావ్యథలందిఘోర గహ ♦ నంబులఁ గ్రుమ్మరి యెట్టిటో యుప
ప్లావ్యపురంబుఁజేరి తమ ♦ భార్యను దమ్ములఁగూడియుండి కా
లవ్యవధిన్ సహింప కుబ ♦ లాటముతోడఁ బృథాతనూజుఁడున్.

చం॥ చిడిముడిపాటుతోఁ గలఁతఁ ♦ జెందిన డెందముతోడఁ బాలలో
బడినటువంటి బల్లివలెఁ ♦ బాండుతనూభవుఁడుండి చాలసే
పెడ తెగకుండ లోఁదలఁచి ♦ యేమియుఁ దోచక బేలుపోయి యొ
క్కఁడె తుదకీవిధంబు మత ♦ కంబునఁ జేయఁగనెంచెఁ గార్యమున్.

గీ॥ రణము రణమన్న వత్తురో ♦ రారో! రాజు
లఖిల బంధువర్గము వెను ♦ కాదునేమొ!
యేదొయొక యుపాయమ్ముచే ♦ నిటకునెల్ల
వారిరప్పించి యెసకొల్ప ♦ వలయునంచు.

సీ॥ ఉండఁగా యభిమన్యు ♦ నుద్వాహకార్యంబు
సరవితో నేఁడెల్లి ♦ జరుగవలసి
యదిసాకుగా నిప్పు ♦ డఖిల బంధుజనంబు
విహిత సంఘంబుఁ బి ♦ ల్పించువాఁడ
పెండిలి యైనంత ♦ పెద్దవారలముందు
మాఁగోడుచెప్పి బా ♦ గోగులెల్లఁ
జక్కవిచారించి ♦ సామరస్యముతోడ
సంగోరు నిప్పించి ♦ సంతరింప

వేశికొనువాఁడ నెటులైనఁ ♦ బెండ్లిపెద్ద
లందఱిని బోరుపెద్ద లౌ ♦ నటులఁజేసి
రాజువను సేకరించి రా ♦ రాజుతోడఁ
బోరుసాఁగించు పనిఁజేయఁ ♦ బోలునంచు.

వ॥ ధర్మజుఁడు వెంటనే మౌహూర్తికుల రప్పించి లగ్ననిశ్చయంబు గావించి నిఖల బంధువర్గంబునకును, మిత్రులకును, విహితులకును శుభలేఖలఁబంపి వారిరాకకై యెదురుచూచుచుండ.

క॥ కౌంతేయు లేఖలందినఁ
జింతింపక తత్క్షణంబ ♦ స్నేహితులగు భూ
కాంతులు బాంధవులును న
త్యంతామోదంబుతోఁ బ ♦ యనమై యపుడే.

క॥ అరుదెంచి దండువిడియఁగఁ
బరివారముతోఁ బ్రభూత ♦ పరివాహముతోఁ
దెఱపేమియు లేకయె క్రి
క్కిఱిసి యుపప్లావ్యమంత ♦ కిటకిటలాడెన్.

గీ॥ కుంతి భోజులుకొందఱు ♦ గొంతి యన్న
తమ్ములును మాద్రిదేవి సో ♦ దరుఁడు శల్య

ధారుణీనాథుఁడొకఁడును ♦ దైవగతిని
బాండవులఁ జేరరారైరి ♦ పల్కరైరి.

ఉ॥ పోసరమెత్తి చిత్తముల ♦ భూవరుల స్తరి బిత్తరించి మా
మీసము లుండిరేయనుచు ♦ మీసములన్ మెలివెట్టి దువ్వుచున్
రోసపుఁ బల్కులాడుచును ♦ అూచ్చుచు వారలొకళ్లొకళ్లతో
గోసుఁ దలంపకుండఁ దెగఁ ♦ గోయుచునుండిరి కోఁతలెన్నియో.

ఉ॥ వేఱుగ ద్వారకాపురికిఁ ♦ బెండ్లికి రమ్మనువార్త వచ్చుడున్
సారసపత్రనేత్రుఁ డొక ♦ సారి మనోబ్జమునందు సర్వమున్
బాఱఁగఁజూచి పాండవుల ♦ పాలికిఁబోవుట కర్జమంచు ని
ర్ధారణఁజేసి పైనమయి ♦ దారుకు రమ్మని చెప్పినంతటన్.

సీ॥ కౌమోదకీనంద ♦ క సుదర్శనంబుల
బహు జాగరూకుఁడై ♦ భద్రపఱచి
శుభ్ర చిహ్నితశైబ్య ♦ సుగ్రీవమేఘ పు
ష్పవలాహకాశ్వరా ♦ జములఁబూన్చి
వైరి దుర్లోక దు ♦ర్వారమై క్రూరమై
తనరారు గరుడ కే ♦ తనముఁగట్టి
దారుకుండు రథచో ♦ దకుఁడై శతాంగంబు
నిటు పన్నికొని తెచ్చి ♦ యెదుటబెట్ట

గీ॥ బలుఁడు కృతవర్మ సాత్యకి ♦ ప్రభృతులెల్ల
బయలుదేర వెంటనె యుప ♦ ప్లావ్యమునకు
దారిలో వాసుదేవుండు ♦ తలఁపసాగె
భావి కార్యంబులనుగూర్చి ♦ యీవిధంబు.

గీ॥ ఆర్యసంఘమందున నేఁటి ♦ కవతరించె
ఘోరవైరాగ్ని దానిఁ జ ♦ ల్లారకుండఁ
బట్టుదలతోడఁ గాపాడ ♦ వలయుఁగాన
సంధి చెడఁగొట్టి తీరెద ♦ రంధిఁజేసి.

గీ. సంధి నియమంబులను విన్న ♦ జగతియెల్ల
బళి! బళీ!!యంచు శ్లాఘింప ♦ వలయు; సంధి
కుదురకుండఁ బోవలయు లో ♦ కులకు రాజ
నీతి నైపుణిఁ జూపింప ♦ నేర్తునేఁడు.

వ. నా పూను కార్యంబున కుపోద్బలంబులగు పరిస్థితులు పెక్కులు గలవు.

కం. గురుధనుర్వేది పాంచాల ♦ కుల విరోధి
గురుఁడు తనయూళ్ళు పాలించు ♦ కొనుచునుండ
బ్రదికియున్నాఁడు జీవచ్ఛ ♦ వంబు కరణి
మానధనుఁడైన పాంచాల ♦ మనుజవిభుఁడు.

కం. కురుపాండవు లొక్కటియై
గురుదక్షిణ కొఱకుఁ జావఁ ♦ గొట్టి ద్రుపద భూ
వరు వారణావతంబును
మఱి మాకందిఁగొనుటెల్ల ♦ మాకుం దెలియున్.

కం. గురుదక్షిణ యనుచు ధను
ర్గురునకు నీయూళ్ళు రెండు ♦ గొనియిచ్చిరిమున్
కురువర పాండు కుమారులు
గురువశమై యుండె నాఁటఁ ♦ గోలె నవిరెండున్.

ఉ. దుర్మదుఁడై విభాకరసు♦తుండుమముం దెరలించి యెన్నఁడో
దోర్మదమొప్పఁ గైకొనియెఁ ♦ దొల్లి చలంబున మాకుశస్థలిన్
మర్మముఁ జీల్చుచుండెఁగద ♦ మమ్మది నేఁటికి బూటకంబులన్
ధర్మజు సమ్మతిం బఱచి ♦ దాని గ్రహింపఁగఁ బోలు నేర్పునన్.

గీ. కావునఁ గుశస్థలియును మా ♦ కంది వార
ణావతముల వృకస్థలిం ♦ దప్పకిచ్చి

మఱియు నేదేని యొక యూరు ♦ మాకునీయ
సంధియగు నంచుఁ జెప్పింతు ♦ జడియకుండ. ౨౦

వ॥ దీనంజేసి స్వార్థపరాయణత్వమునఁ దప్పక. ౨౧

క॥ పాంచాలురు నాపట్టయి
కొంచింపరునన్నుఁ గొల్వఁ ♦ గూరిమితోడన్
గొంచెంబైనను మమ్మెది
రించంగలవారలుందు ♦ రే సభలోనన్. ౨౨

క॥ ఐదూళ్ళైనడిగించెద
నైదూళ్ళనుగూడ నీయ ♦ నని కురుపతిచేఁ
గాదనిపించెదగట్టిగ
నాదోసముఁ గప్పిపుచ్చి ♦ నటియించెద నే. ౨౩

గీ॥ రాయబారంబు నడిపెద ♦ రాజరాజు
కడకు నారాజనీతి ప్ర ♦ కారమెల్ల
బయలుపడకుండ రాజప్ర ♦ పంచమంత
నన్ను నగ్గింపఁ జూపింతు ♦ నాదుశక్తి. ౨౪

గీ॥ కౌరవులు భీతులైసంధిఁ ♦ గోరిపాండ
వులకు నీయూళ్ళ నైదీయఁ ♦ గలుగునొక్క
మేలు; కాకున్నచో రెండు ♦ మేళ్ళుగలుగు
లగ్గుగాని యిందేమియు ♦ నెగ్గులేదు. ౨౫

వ॥ శ్రీకృష్ణుండిట్లు తర్కించుకొనుచు, బలరామకృతవర్మసాత్యకి సహితుండై యుపప్లావ్యంబుఁ జేరి తనకై యెదురుచూచుచున్న రాజలోకంబును సమాదరించి, పాండవులం గుశల సంప్రశ్నముం జేసి, రాజహంసంబురీతి నడయాడుచు, నిష్ఠగోష్ఠిఁ గొంతప్రొద్దుపుచ్చెను. పదంపడి యభిమన్యు పెండ్లిముచ్చటలుదీర, నేకాంతంబునఁ గృష్ణుండు ధర్మజుం గూడి పెద్దప్రొద్దు సంధివిషయంబుఁ గూర్చి చర్చించి

మె త్తఁబఱచి, వైౖ దూళ్ళ నడుగుటకు ధర్మజు నొడంబఱిచి, నిం
డోలగంబున నియ్యది నిర్ధారణఁ జేయుట యుత్తమంబని యూహఁ
జేసి యేమెఱుఁగనట్టు మిన్నకుండెను. ౨౬

ఉ॥ ఆమఱునాఁడు నిండుసభ ◆ యందున రాజులు కొల్వుదీర్చి యా
భామునఁ బాండవుల్ వడిన ◆ బన్నము లందఱఁబోసియింకసం
గ్రామము దప్పఁబోదు, కురు ◆ రాజనరానివృథాభిమాని తా
నేమియిఁ బంచిపెట్టఁడెవ ◆ రెన్నివిధంబుల నొక్కిచెప్పినన్. ౨౭

కం॥ ఆమాటల నీమాటలఁ
దామసులై యిట్లుచెప్ప ◆ ధరణీపతులన్
మోమోటపఱచి మెల్లఁగఁ
దామసిలఁగఁ గోరిపల్కె ◆ ధర్మజుఁడంతన్. ౨౮

ఉ॥ ఓనృపులార! మీరుకని ◆ యుంటిరె? వింటిరె? యెన్నఁడేనియున్
గానల కేగుపందెమును ◆ గల్గినజూదము మోసగింపఁగా
నీనియమంబు పెట్టిమము ◆ నెల్లరఁ గానలకంపినారు మే
మానియమంబుఁ దీర్చియివు ◆ డందఱి ముందఱనుంటి మీగతిన్.

కం॥ జూదము పూర్వములేదా?
జూదములోఁ జూఱ గొన్న ◆ శూరులులేరా?
యేదీ! వారిటుచేసిరె?
జూదపు గెలుపొక్క గెలుపె ◆ సుజనులకెందున్. ౩౦

ఉ॥ సిగ్గుచుండ మీయెదుటఁ ◆ జెప్ప రజస్వల నేకవస్త్రనున్
బెగ్గిలఁ గొప్పువట్టివడి ◆ వేవురు చూడఁగఁ గొల్వులోనికిన్
సిగ్గిలకీడ్చి తెచ్చియెక ◆ సెక్కములాడరె క్రొవ్వుచేత? నీ
యొగ్గులు రాచబిడ్డలు స ◆ హించెదునట్టివె మీరుచెప్పుఁడీ. ౩౧

ఉ॥ పెద్దలు ద్రోణభీష్ములును ◆ బెద్దలు బాహ్లిక సోమదత్తులున్
వద్దనరైరి జూదమును ◆ వద్దనరైరి పణంబులొడ్డ మా

వద్దనయుండి చూచెదరు ♦ వద్దన వారికి మాకు నిట్లు స
య్యొద్దతొలంగు నేయిటులు? ♦ యుద్ధమువచ్చునె సర్వనాశమై? ౩౨

ఉ॥ జూదమునాడు నాఁడనిన ♦ చొప్పుననే పదుమూఁడు వర్షముల్
కాదనకుండఁ గ్రుమ్మరుచు ♦ గాననసీమలయందు డాఁగియె
ట్లోదరిఁజేరఁ గల్గితిమి ♦ లోకులఁ జూడఁగనింక మీఁదటన్
మీఁదయమెట్లుచేసినను ♦ మీరలె దిక్కయినారు నేఁటికిన్. ౩౩

చ॥ అడుగుట లేదు మేముసమ ♦ యంబనియన్యులభాగమీయఁగా
నడుగుట లేదు భూతలము ♦ నంతయు మాకును గట్టఁబెట్టఁగా
నడుగుట లేదు మేమిపుడ ♦ యన్యులరాజ్యముఁ బంచిపెట్టఁగా
నడిగెదమింతెమా జనకుఁ ♦ డార్జనఁజేసిన యర్ధభాగమున్. ౩౪

వ॥ కావున. ౩౫

గీ॥ రాజరాజుకడకు ♦ రాయబారమునంపి
యిచ్చినట్టిదేదొ ♦ పుచ్చుకొనుటొ!
కాక రణముఁ జేసి ♦ కైకొందమందురో
చేతఁబడిన పుడమిఁ ♦ జెప్పుఁడన్న. ౩౬

మ॥ బలరాముండిది యాలకించి పలికెన్ ♦ బౌరవ్యవంశాగ్రణీ!
బలమున్ నమ్మి రణాంగణమ్మునకుఁ బో ♦ వన్ ధర్మముంగాదుమీ
రలు రోషంబున సంధియత్నము లొన♦ర్పన్ మానికాల్దివ్వ లో
కులు నోనాడరె మీదెదోషమని మీ♦కున్ మేలు చేకూరునే. ౩౭

గీ॥ అన్నదమ్ముల బిడ్డల ♦ రైనమీర
లొకపవిత్రాన్వయంబున ♦ నుద్భవించి
పంచుకొనలేక పోరు సా ♦ గించిరన్న
విన్నవారలు నవ్వరే ♦ పృథ్విలోన? ౩౮

ఉ॥ పాలదుగంగఁ గౌరవుని ♦ పాలికిఁ బంపుమురాయబారమున్
మేలగు సంధియైనయెడ ♦ మీకునువారికిఁగాక పోయినన్

నాలుగుమూలలన్‌గల జ ♦ నంబు మిముంగొని యాడియాడియే
వాలున నేని మీరెగెలు ♦ వన్ వలెనంచుఁ దలంతురన్నచో. ౩౯

చం॥ శినివరుఁ డాలకించి యిటు♦చెప్పెను బిమ్మటఁ దత్సభన్ సుయో
ధనుఁడతి లోభివానికిని ♦ దగ్గరనుండిరి కర్ణసౌబలుల్
మనలను లెక్కపెట్టఁడు సు ♦ మా! వృథ వానికిరాయబారమున్
బనుచుటగాన నీమెయిని ♦ వైరమెచాటుట నామతంబగున్ ౪౦

ఉ॥ బంధుజనంబులోఁ గలఁత ♦ వచ్చిన నిద్దురఁ బోకయెట్టులో
సంధియొనర్చి యెల్లరకు♦సౌఖ్యముఁ గూర్పఁదలంచు దుష్క్రియా
గంధము లేదు కల్లయెఱుఁ ♦ గండనఁ డుత్తయమాయకుండునన్
బంధుజనప్రియుండు సమ ♦ భావుఁడు మాబలదేవుఁడెప్పుడున్ ౪౧

గీ॥ కార్యగతి తెఱంగెఱుఁగండు ♦ కపటిగాఁడు
కాన నామాటలనునెల్ల ♦ గట్టిపెట్టి
గఱువచందంబుఁ దలపోసి ♦ కత్తిఁగట్టి
పాలుపంచించితీరఁగా ♦ వలయునిపుడు. ౪౨

గీ॥ దండిమగలు కలరుమన ♦ దండునందు
భయముపడనేల? సంధికిఁ ♦ బంపనేల?
భయదఘోర బాణకృపాణ ♦ పాణులగుచు
సదమదింతురు కురురాజ ♦ సైన్యపటలి. ౪౩

కం॥ ఈమాట లాలకించుచు
దామోదరుఁడపుడు పల్కెఁ ♦ దగ దనకుండన్
భూమీశ్వరు లాసభలోఁ
బ్రేముడి నందఱును జెవులు ♦ నిక్కించి వినన్. ౪౪

ఉ॥ లోకులు పాండవేయులదె ♦ లోపమటంచును జెప్పికొందురే
పోకలు పోయినన్ గురువి ♦ భుండటు కావున సంధియత్నముల్
మేకొని చేయఁగావలయు ♦ మీరలు కౌరవరాజు సంధినిన్
బోకడఁ బెట్టకుండఁడతి ♦ మూర్ఖుఁడు గల్గును దీనలాభమున్. ౪౫

కం॥ జనవాక్యమ్మనుకూలము
మనకగునది కల్గునెడల ♦ మనకుం జేకూ
రును బలమెంతో కావున
మనుజేశ్వరులార! వద్దు ♦ మానంగి సంధిన్. ౮౬

ఉ॥ కౌరవరాజు పక్షమునఁ ♦ గయ్యము సేయఁగ నున్నవారు దు
ర్వారులు ద్రోణభీష్ము లతి ♦ బాహుబలాఢ్యులు సంధియత్నముల్
మీరలు సేయకున్న మితి ♦ మీఱిన కోపముఁ బొందవచ్చు నె
ట్లో! వెరవాఱవారలను ♦ లొంగఁగఁదీయుట మేలు ధర్మజా! ౮౭

గీ॥ కౌరవేశ్వరుండు ♦ కలుషాత్ముఁడై సంధి
కిచ్చగింపకున్న ♦ నేవగించి
పక్షపాతమూని ♦ వారిర్వురు మనకు
మేలుసేయవచ్చు ♦ జాలిపడుచు. ౮౮

కం॥ జలజాక్షుని నుడువులువిని
తలలూఁపిరి యిదియె మంచి ♦ దారియనుచు భూ
తలపతులు ధర్మసూనుఁడు
పలికెను నిండోలగమునఁ ♦ బదపడి యిటులన్. ౮౯

చం॥ గతజల సేతుబంధనము ♦ కల్గఁగఁజేయునె యెందుమేలు దు
ర్గతులనుబొంది యింతదను ♦ కన్ గొఱప్రాణముతోడనుండి మీ
యతులిత బాహుశక్తి విజ ♦ యమ్మును నమ్ముచుఁదండ్రిపాలుగో
రిటిమదికూడ నీయనని ♦ ప్రేలుచునుండెను ధార్తరాష్ట్రుఁడున్. ౯౦

గీ॥ పద్మనాభునికన్న ను ♦ పాయశాలి
లేఁడు మనపక్షమందు గా ♦ లించి వెదుకఁ
గాన రాయబారిగనేను ♦ వాని బంపు
చుంటి దేవునిపై భార ♦ ముంచినేఁడు. ౯౧

వ॥ శ్రీకృష్ణుఁడీ ప్రసంగం బాకర్ణించి తనమంత్రంబు పాటెనని మెచ్చిం
గి, దౌత్యంబుఁ బూన నంగీకరించిన, ధర్మజుండతిహృష్టుండై. ౫౨

గీ॥ దేవగురునంత వాఁడవౌ ♦ దేవనీవు
నీకు నీతులు గఱపంగ ♦ నేరమైన
మామనో గతులెఱిఁగించి ♦ మసలకుండు
మవల నీయిష్టమెట్లా య ♦ ట్లాచరింపు. ౫౩

ఉ॥ పాండునృపాలు బిడ్డలము ♦ పాండునృపాలుని పాలుపంచి మా
కిండని మేముగోరఁదగ ♦ దే? యిదితప్పని చెప్ప పెద్దలిం
దుండిరె? తండ్రి సొత్తువయి ♦ నుండదె బిడ్డలకాస?మాకు ని
ట్లుండుట నేరమా నె? చెపుఁ ♦ డో నృపసత్తములార మీరలున్. ౫౪

గీ॥ కూల్పఁజాలము మాపాలు ♦ కోసరంబు
నిఖిలభూపాలచంద్రుల ♦ నేలపాలు;
ఆర్తరావముల్ మినుముట్ట ♦ నవని నేలఁ
జాలమిం కేల జాలంబు ♦ సంధిసేయ? ౫౫

గీ॥ పద్మనాభ! మాసాఁబాలు ♦ పంచిపెట్ట
నిష్టపడకున్నచోఁ గౌర ♦ వేశ్వరుండు
నిఖిలజనపాలలోక స ♦ మ్ముఖమునందు
వినుము కడసారిమాటఁ జె ♦ ప్పెదను నేను. ౫౬

గీ॥ కదనమన్నచో భయపడి ♦ కాదు సంధి
నల్ప,వంశక్షయమునకు ♦ జంకి కాని
కానవైదూళ్ళ నిచ్చుచోఁ ♦ గాదునాక
యొప్ప వారల మీమాటఁ ♦ దప్పఁబోము. ౫౭

వ॥ అవిమెవ్వియంటివేని వృకస్థలి కుశస్థలి మాకంది వారణావతంబు
మఱియేదేని నొక గ్రామంబు. ఈ మాటలు ధర్మజుని నోటనుండి
వెలువడినంతనే ధర్మజుం డింత వేదఱికంబుఁ జూపునేయను

వారును ధర్మజుండెంత పాపభీతి కలవాఁడను వారును,సాత్యకిధృష్ట
ద్యుమ్నులు గలుగఁ దనకింత పిఱికితనమేల యనువారును, ధర్మ
జుఁడుసామాన్యుఁడె ! యిందేదియో నిగూఢ రహస్యంబిమిడి
యున్నదని తలంచువారునై సభయంతయు గుసగుసలతో నిండి
పోయెను. ౫౮

గీ॥ ధర్మపుత్రునిమాటలు ♦ తనదుచెవులఁ
బడెనో పడలేదో ద్రుపదభూ ♦ పాలపుత్రి
చిఱ్ఱుబుస్సుమనుచు లేచి ♦ చెప్పెబొమలు
ముడివడఁగనేలిదపు మూతి ♦ ముఱికటించి. ౫౯

ఉ॥ ఏమనిసంధి సెప్పవుగ ♦ యేవినఁ గూడదెసంధిమాట? ని
న్నేమని చెప్పఁగోరెను న ♦ రేంద్రుఁడు కౌరవరాజు కొల్వులో
నేమఱియుంటి గృష్ణ యిది ♦ యిట్టనిచెప్పిన నాలకించి యెం
తోముదమందెదర్ బతుల ♦ తోడిదలోకమ యాడువారికిన్ ౬౦

ఉ॥ ఊళ్ళుయిదిచ్చుచోదనివి ♦ నొందెదమంచనినాఁడె ధర్మరా
జిళ్ళను వాకిళుల్ దమకు ♦ నేవియుఁగల్గమి నిన్నమొన్నదాఁ
కేళ్ళకొలంది కాఱడవు ♦ ♦ లేలినరాజులువీరు; వీరికై
దూళ్ళనుగూడ లేనియెడ ♦ నుండఁగనేర్తురె రాజకీవితో? ౬౧

ఉ॥ నామగలేవురుంగలిసి ♦ నాపగఁ దీర్పకమిన్నకున్ననే
నేమనుదాన నీయెడకు ♦ నిప్పుడువచ్చిన రాచవారలో
యేమిమొగంబుఁ బెట్టికొని ♦ యిండ్లకుఁబోదురు వాసుదేవ!యీ
భూముల నాడువారలకుఁ ♦ బుట్టుగతుల్ మఱిలేవె చెప్పుమా! ౬౨

గీ॥ ఎఱుఁగవే నీవు వారున ♦ న్నెంతలేసి
మాటలనినారో సభలోన ♦ మఱువఁగలనె?
వారునన్ బఱచినపాట్లు ♦ వాసుదేవ!
యెచ్చటేని యిల్లాండ్రు న ♦ హింపఁగలరె? ౬౩

ఉ॥ ఏమనిసేతు మంచునృపు ♦ లిచ్చటనిందలుకూడి యుండఁ దా
నేమనిసంధిసేయుమనె ♦ నీమనరాజను గాక కృష్ణ! నీ
వేమిమునింగిపోయెనని ♦ యీవెడ సంధికి రాయబారివై
యేమనియుండ హస్తినికి ♦ నేగుచునుంటివి నాకుఁ జెప్పవే. ౬౪

కం॥ ముడికోకఁ గట్టుచుంటిని
ముడివేయక యుంటిఁగురులు ♦ ముడిబోమదక్కన్
ముడి దుర్యోధను కుత్తుక
ముడి యూడకరముడి శాంతిఁ బూనంగలనే. ౬౫

గీ॥ చెనఁటియైన దుశ్శాసను ♦ చేతిఁ వ్రేళ్ళ
సగముఁద్రెస్సినయట్టి కే ♦ శంబులివిగో!
దాఁచియుంచితినిన్ని వ ♦ త్సరములెల్ల
దారుణపరాభవాగ్ని చ ♦ ల్లారకుండ. ౬౬

ఉ॥ ఎట్టయినన్ దరించితిమి ♦ యేడుతరంబుల దాఁక నేటికీ
చుట్టఱికంబుచేతనను ♦ చున్ముదమొందఁగమాదుతండ్రిచే
పట్టితిఁబంచబాండవుల ♦ బాగుగఁగోటరికంబుఁజేసినే
బొట్టెలఁగాంచితిన్ భరత ♦ భూమిని వన్నెకువాసికెక్కితిన్ ౬౭

గీ॥ ఇన్నియుండియు నాప్రబతు ♦ కిట్టులయ్యెఁ
బతులుచూడంగనన్ గొప్ప ♦ వట్టి సభకు
నీడిపించిన యాచేయి ♦ యేనుఁజూడఁ
ద్రెళ్లిపడదయ్యె నాయేడ్పు ♦ తీరదయ్యె. ౬౮

గీ॥ పంచపాండవులైదూళ్ళ ♦ పాలిగాండ్రె
యంచు మాతండ్రి యెఱిఁగి యు ♦ న్నట్టియెడల
నిట్టి సంబంధమునుగూర్ప ♦ నిష్టపడఁడు
పెళ్ళి సేయఁబోవఁడు వారి ♦ కాళ్ళకడిగి. ౬౯

చం॥ కొలువున కీడిపించెననుఁ ♦ గొప్పను బట్టిన ప్రాతికామిచే
గిలగిలమంచు కొట్టుకొని ♦ కెవ్వున కేకలు వేయుచుఁ రజ
స్వలనని చెప్పుచున్నను న ♦ భఁ విననొల్లక కౌరవేంద్రుఁడుఁ
గిలకిలనవ్వె నాతనికిఁ ♦ గీడును రోయక యుండ నేర్తునే? ౭౦

గీ॥ వగలు కండ్లారఁజూచి నా ♦ మగలు పగలు
దీర్చి నామొగులుదిగులు ♦ దీర్పకున్న
సెగలు చిమ్ముతూపులుగల్గు ♦ జెట్టిమగలు
నా సహోదరుల్ తండ్రియు ♦ నాకు లేరె? ౭౧

గీ॥ రాచపుట్టువుఁ బుట్టియు ♦ రాచదొరలు
మఱియు పేరోలగమున నా ♦ మగల యెదుటఁ
బరులచేఁదిట్లు తినియేల ♦ బ్రదుకవలయు?
యంత తీపియా ప్రాణంబు ♦ లన్న కృష్ణ? ౭౨

కం॥ పామైన మఱచిపోవును
భామిని మఱవంగఁబోదు ♦ పగ నెన్నఁటికిఁ
దామోదర! యాలింపుము
నామాటలు, సంధినాకు ♦ నచ్చదు నేఁడుఁ. ౭౩

కం॥ ఏటికి దొరలెల్లరు నీ
వీటికిఁ జనుదెంచినారొ ♦ విల్లంబులతో?
నేటికి నిటఁగూర్చుండిరొ?
బోటికి నభయంబునిచ్చి ♦ ప్రోవక యున్నఁ. ౭౪

చం॥ అతిరథులుఁ మహారథులు ♦ నందఱుకూడిన నిండుకొల్వులో
నతివయొకర్తు చెప్పవలె ♦ నా? యిది క్షత్రియ ధర్మమంచు భా
రతకుల వీర్యముఁ మఱచి ♦ రా? తగునా? యిటువంటి జోలికూ
డుతినుతలంపుమీకు టక ♦ టాంకులు చెల్లునె సంధిగల్గునే! ౭౫

గీ॥ భీమసేను గదను ♦ విజయుగాండీవంబు
నెడదనమ్మి మోస ♦ పడినదాన
నిండుకొల్వులోన ♦ నేఁబడ్డబన్నంబుఁ
దీర్పఁగల్గునట్టి ♦ దిక్కు లేదు ౭౬

ఉ॥ మాకుల గౌరవంబుకను ♦ మాయకయుంపఁగఁ గోరుచున్న యీ
మా,కుల దైవతంబయిన ♦ మాధవుఁడేమనె? ద్రోణభీష్ములో
యా కురు రాజుపక్షమయి ♦ వత్తురటంచును గాదె? చెప్పుఁడీ!
మీకు భయంబుకల్గునెడ ♦ మీరలు నిండ్లకుఁబోవవచ్చుఁగా. ౭౭

గీ॥ ముసలివగ్గు లిర్వురు నేఁడు ♦ బుసలుకొట్ట
భయముకల్గిన మీరలు ♦ పాఱిపోంఁడు
కాంచెదముగాక యేమానో ♦ కట్టకడకు
దారిలేనట్టి యీయాఁడు ♦ దాని బ్రదుకు ౭౮

వ॥ అయినను రణపరాఙ్ముఖులు కానున్నమీతో నేమిచెప్ప నేర్తు.
ఇన్నింటికి మిమ్మనవలసిన పనియేమున్నది? ౭౯

గీ॥ నన్నుఁగాంచిన పాంచాల ♦ నరవరుండు
నన్నుఁబెంచిన జోదుమా ♦ యన్నకలరు
కయ్యమునువారు చేయరే ♦ కత్తిఁగట్టి
పేరు చెడ నామగలు సంధిఁ ♦ గోరుచున్న? ౮౦

వ॥ వీరపత్నినని నేను గర్వించుట నేఁటికి సంశయాస్పద మయ్యె. కాని
నేనింకను వీరసుపుగ నేయుంటిని. ౮౧

కం॥ హైడింబేయుఁడు లేఁడా?
లేఁడా యభిమన్యుఁడింక ♦ లేరా? ననుఁగా
పాడంగా నాబిడ్డలు
నాడింపనె కౌరవేంద్రుదు ♦ ననిమొనలోనన్? ౮౨

ఉ॥ బాణము చేతఁబట్టిన నృ ♦ పాలుఁడు ప్రాణము లెక్కపెట్టకే
బాణము వేసెఁదొల్లి తల ♦ ప్రాణము తోకకు వచ్చుచుండినన్
బాణము వేయ జంకెదరు ♦ ప్రాణభయంబున నేఁడు మీరలీ
క్షోణిని మిమ్ముబోని రణ♦శూరులఁ గంటిమె యెన్నఁడేనియున్ ॥ ౮౩

వ॥ సంగరభయనిరాసంబును, రణోత్సాహజనకంబును నైనయీ ద్రౌపదీవాక్యంబు లాలించి కొల్వంతయు నిస్తరంగ నీరాకారంబుఁబలె నిశ్శబ్దముగా నుండ, వాసుదేవుండు మెల్లగఁ బీఠంబుననుండి లేచి ద్రౌపదీదేవి దిక్కునకు దరహాసచంద్రికలఁ బ్రసరింపఁజేయుచు మృదూక్తుల నిట్లు ప్రసంగించె. ౮౪

చం॥ ఎఱుఁగవె తల్లి నన్నుఁ బగ ♦ నీగకయుందునె యెన్నఁడేని? నే
నెఱుఁగనె నిన్నుఁ గౌరవన ♦ రేశ్వరుఁ డా సభకీడ్చి తెచ్చి యం
దఱువినుచుండఁ బల్కినవి ♦ ధంబును దుస్సహవర్తనంబు? నే
నెఱుఁగక చేయుచుంటినని ♦ యెంచకు మీపని యిప్డు సోదరీ! ౮౫

చం॥ ఉడుగుము శోకమే బ్రదికి ♦ యుండిన నీపగ యెల్లఁదీర్తు నీ
వడుగకయున్నచో మఱతు ♦ నా? యిపుడెంతటి జేలవైతి వీ
యడుగులు రెండునున్ బవర ♦ మందున మార్తుల నెత్తుటేటిలోఁ
దడిపెదనంచు నేను శప ♦ థంబును జేయుచునుంటి సోదరీ! ౮౬

గీ॥ వేడినెత్తుటి తొంగిళ్ళు ♦ వ్రేళ్ళనుండి
జారిపడుచుండ యువరాజు ♦ సంతసమున
జడలుగట్టిన నీకురుల్ ♦ చక్కదువ్వి
మరులు ముడివేయఁ గలఁడమ్మ ♦ మాటలేల? ౮౭

వ॥ ఇట్లు సమాధాన వాక్యంబులఁజెప్పి ద్రౌపదింబట్టు వఱచి, యూరార్చి, ౮౮

గీ॥ పోయివచ్చెదఁ గాకేమి ♦ పోరుమాన్పి
సంధిచేయ దుర్యోధన ♦ చక్రవర్తి

సన్నిధికినైన మీరెల్ల ♦ సైన్యములను
గూర్చి పెట్టుకొనఁగ మేలు ♦ గూర్చుననుచు. ౮౯

వ॥ శ్రీకృష్ణుండు ప్రయాణోన్ముఖుండగుట, సహదేవుండు తిలకించి
సదరించుకొనుచుఁ, గృష్ణునిఁజూచి యీఁగతినుడివె. ౯౦

ఉ॥ ఒచ్చెములేదు కౌరవులు ♦ యుద్ధముమానిన మానకున్న ని
క్కచ్చిగ మాటలాడి మన ♦ గౌరవముం జెడకుండ సంధికై
యిచ్చకముం గనంబఱపు ♦ మింతియె పెక్కులువద్దు వారలుఁ
గచ్చియమానకున్న మన ♦ కచ్చెను దీరిచికొందమంతయుఁ ౯౧

వ॥ అయిన నదియటులుంచి యిటువినుము. ౯౨

గీ॥ రాజునకును నేనెదురాడ ♦ రాదుగాని
చెప్పుచున్నాఁడ నొకమాటఁ ♦ జెవినిజేర్పు
సంధిసేయంగ నీకెట్లు ♦ సాధ్యపడునో!
ధర్మనిర్ణేతవైతి వీ ♦ తరుణమందు. ౯౩

ఉ॥ జూదమునాడు నాఁడుమన ♦ జూదరిపందెముఁ బెట్టినాఁడొకో!
మూదగుదాయమెల్లఁ గురు ♦ మానవ నాథున కిత్తునంచు; వాఁ
డో! దయమాలి సర్వమును ♦ డొంగిలె నీపదుమూఁడు వర్షముల్
పేదఱికంబుఁ బాపుటకుఁ ♦ బెత్తనముం బయివేసికొంటివే? ౯౪

కం॥ పదుమూఁడేఁడుల యాయము
పదిలంబుగ సంప్రతించి ♦ వశపఱచనిచోఁ
గుదురింతువె సంధిని? నీ
పదకంబేమియొ తెలియదు ♦ బావా! నాకుఁ. ౯౫

వ॥ శ్రీకృష్ణుం డీవాక్యముల నాకర్ణించి సహదేవుని భుజంబుఁదట్టుచు
నీచెప్పిన ధర్మసూక్ష్మంబు, బుధజన గ్రాహ్యంబు, కౌరవరాజుసభ
లో సంధిప్రస్తావన సమయంబున నీనుడులు మనస్సునందుంచికొ

నియె ముచ్చటించెదనని బుజ్జగించుచుఁ బ్రయాణంబు సన్నద్ధపఱచి వివిధాయుధంబుల రథంబునందిడికొని సాత్యకిని రథంబెక్కిం చికొని తనప్రక్కఁ గూర్చుండఁబెట్టికొని హాస్తినాపురోన్ముఖుం డై పోయి. ౯౬

గీ॥ ఎవని ధార్తరాష్ట్రుఁడు తన ♦ హృదయమందు
సతము లేశంబు నమ్మక ♦ సంచరించు
చుండి యొకకంటఁగనిపెట్టి ♦ యుండునట్టి
విదురునింట శ్రీకృష్ణుండు ♦ విడిదిదిగియె. ౯౭

వ॥ సుయోధన సార్వభౌముని కొలువుకూటంబుఁ బ్రవేశించి సంధి విషయక ప్రసంగంబుఁ గావింపకమున్న హాస్తినాపురమునందలి రహస్యంబులఁ దెలిసికొనుట భావ్యంబనియెంచి విదురుండు తొలు తనుండియుఁ బాండవపక్షపాతియని యెఱింగినవాఁడగుటచే శ్రీకృ ష్ణుండు విదురునింట బసచేసెను. సుయోధనుం డిదియెఱింగి మం త్రిసామంత పరివృతుండై, విదురునింటికిం జనుదెంచి కుశల సమా చారంబు లడిగి తనయింటికి విందారగింప రమ్మని శ్రీకృష్ణునిఁ బ్రార్థింప. ౯౮

గీ॥ పాండుపుత్రులకును బగ ♦ వాఁడవౌట
నాకుఁ బగవాఁడవైతివి ♦ న్యాయమగునె
యెంచఁ బగయింట విందార ♦ గించుటనుచుఁ
బుల్లవిఱుపుమాటలనంపి ♦ పుచ్చె రాజు. ౯౯

వ॥ మఱునాఁడు రారాజొడ్డోలగంబుఁ దీర్చి సంధివిషయకప్రసంగం బు విన శ్రద్ధాళువై సింహాసనంబునఁ గూర్చుండఁ గమలనాభుండు సాత్యకి కృతవర్మలంగూడి కొలువుంజొచ్చి యామాటల నీమా టలఁగొంతతడవుపుచ్చి జల్పాకుఁడై ధర్మరాజంపిన బట్టువోలె. ౧౦౦

సీ॥ పాలబుగ్గలతోడఁ ♦ బాఱాడునప్పటి
నుండి ధర్మాత్ములు ♦ పాండుసుతులు

గురువృద్ధజనముల ♦ గురుభక్తిసర్వదా
కొలిచి సేవించిరి ♦ కొఱంత లేక
పంచజనుల కెల్లఁ ♦ బంచప్రాణములౌచు
సంచరించిరివారు ♦ శ్రద్ధతోడ
దాసదాసీజన ♦ తండంబుఁ బ్రేమతో
నిరతంబు సాకిరి ♦ నిన్నుఁబోలె

గీ॥ పెక్కుమాట లేటికి? నింటి ♦ పెద్దవనుచు
నడుగులకు మడుగులొత్తిరి ♦ యహరహంబు
నీకు నట్టివారలను దృ ♦ ణీకరించి
పరుల పంచలఁ బట్టింపఁ ♦ బాడియగునె? ౧౦౧

చం॥ తడయక వారు ధర్మమె యు ♦ ధర్మమె జూదపుఁ గట్టుబాట్లచే
నడవులయందుఁ గ్రుమ్మరుచు ♦ నాకలిదప్పుల కోర్చి మెట్టులో
విడివడి వచ్చి నేఁడు పృథి ♦ వీపతులందఱేఁ జూడఁగల్గిరే
యెడ మిమువంటిధర్మపరు ♦ లెద్దడిచేయుట ధర్మమౌనొకో! ౧౦౨

ఉ॥ పాండునృపాలుపాలుతమ ♦ పాలొనరింపుమఁటంచు జాలితో
నిండుసభన్ వచింపుమని ♦ నేర్పునఁ జెప్పిరి యాంబికేయ! నీ
కండఁగనుండ నేర్తురు య ♦ థార్థముఁ జెప్పుచునుంటి నిప్పుడే
యొండనకుండఁ బాండవుల ♦ నొప్పరికింపక పిల్వఁ బంపుమీ. ౧౦౩

సీ॥ దుర్యోధనుండతి ♦ ధూర్తుఁడై చిననాఁడు
పెక్కుకష్టంబులఁ ♦ బెట్టినాఁడు
లక్కయిల్ గట్టించి ♦ లాలించి యందుంచి
వంచించి తగులఁ బె ♦ ట్టించినాఁడు
నీచాతినీచమా ♦ నెత్తంబు లాడించి
మించియిల్ వెడల గొ ♦ ట్టించినాఁడు
కాకోదరములెన్నొ ♦ గడియించి తెప్పించి
భీమసేనుని గఱ ♦ పించినాఁడు

గీ. ముట్టుతను సభకీడ్పించి ♦ ములుచయగుచుఁ
బల్వురియెదుట నవమాన ♦ పఱచినాఁడు
చేయరానట్టి పనులెన్నొ ♦ చేసినాఁడు
సాధువనియెంచఁ గలవె దు ♦ ర్యోధనుండు. ౧౦౪

ఉ॥ కావున దమ్ముబిడ్డలను ♦ గాదని చెప్పుటకన్న నీసుతుల్
భూవర! త్రోసిపుచ్చిసరి ♦ పుచ్చవె దాయము పంచిపెట్టవే
వేవురు మెచ్చికొందురు వి ♦ వేకముఁ జూపితివంచు దాన ఘో
రావహమెల్లఁ దప్పు నృపు ♦ లందఱుసౌఖ్యమునందుచుండఁగన్.

గీ॥ కర్ణసుబలపుత్రుల ప్రసం ♦ గంబువిన్న
భారత కులక్షయమున కే ♦ దారిచూపుఁ
జెడుగుమాట లాకర్ణించి ♦ చెడఁగ నేల?
పరువు మర్యాదలుసెలంగ ♦ బ్రదుక లేవె? ౧౦౫

వ॥ కృష్ణుండీగతిఁ బెక్కుతెఱంగుల రాజనీతి వైశద్యంబు విశదంబగు
చుండ ముచ్చటింప. ౧౦౬

గీ॥ సంధివిషయప్రసంగంబు ♦ సల్పమొదలు
పెట్టినపుడెందఱో భూమి ♦ విభులుసంధి
సుముఖులైయుండి కృష్ణుని ♦ సూక్తులెల్ల
ముగియు వేళ కెల్లరు పరా ♦ ఙ్ముఖులెమైరి. ౧౦౭

వ॥ అంత సుయోధనుం డుద్రిక్తనయనుండై లేచి సభనెల్లఁ గలయం
జూచి వాసుదేవుని దిక్కుమొగంబై బావా! యీ సంవేదంబు
తోఁ బనియేమి? ౧౦౮

మ॥ అవిభాజ్యంబగు రాజ్యమైన కురురా ♦ జ్యంబందు భాగంబు నీ
వెవియో చెప్పుచుఁ బంచి పెట్టుమన నే ♦ నెవ్వండనో! నీవెఱుం
గవె? ముత్తాతగు బాహ్లికుండడుగగా! భా ♦ గంబాతఁ డర్థించెనే?
వివదింపన్ దలపోసి పంచుమనుచున్ ♦ వేలార్చెనే యన్ననున్?

వ॥ ఓ యదునందనా! పెక్కుమాటలేటికి. ౧౧౧

గీ॥ నిఖలధారుణీచక్రంబు ♦ నేఁటిదాఁక
దళుకు నాకత్తి మొనయందు ♦ నిలిచియుండెఁ
బరుల ప్రార్థింప నీకేమి ♦ వచ్చిపడును?
మాట వ్యయమాట యొక్కటే ♦ బూటకీఁడ! ౧౧౨

కం॥ సారసనేత్రుని నుడువులు
రారాజు వచించినట్టి ♦ ప్రతివచనంబుల్
కౌరవపక్ష నృపాలకు
లోరిమి విని తలఁచిరిట్టు ♦ లుల్లములందున్. ౧౧౩

గీ॥ పాండవులు ధర్మపరులు గా ♦ వచ్చుఁగాని
యితఁడు రారాజు దూషింప ♦ నేలయనుచు
నపుడుగ్రుడ్లెఱ్ఱఁజేసి ధ ♦ రాధిపతులు
కత్తులను ముట్టసాఁగిరి ♦ బిత్తరించి. ౧౧౪

ఉ॥ కౌరవ పక్షయోధులకుఁ ♦ గల్గినయట్టి యశాంతి నెల్లఁగ
న్నారఁగఁజూచి సంతసిలి ♦ యాదవవీరుఁడు దూరదృష్టిచేఁ
గౌరవపాండవేయులకుఁ ♦ గాదిఁక సంధియటంచు నెంచి గం
భీరమనస్కుఁడై పలికె ♦ వైరమునంతయు డాఁచిపెట్టుచున్. ౧౧౫

కం॥ పిన్నలు పెద్దలు నీసభ
నున్నారుకదా యిఁకేమి ♦ యుండఁగలదు? నా
విన్నపమొక్కటి వినుఁడీ
యన్నెము పున్నెంబువలద ♦ యార్యుల కెందున్? ౧౧౬

గీ॥ పాండునరపాలు సంగోరు ♦ పాలుపంచి
యీయమీకు నిష్టంబు లే ♦ దేని తుదకు
నిప్పుడేపురకేనూళ్ళు ♦ లిచ్చి సంధి
సేయఁబాడిగాదో యాంబి ♦ కేయ! చెపుమ. ౧౧౭

వ॥ ఆయూళ్లివ్వియంటివేని వినుము. కుశస్థలి వారణావతంబు మాకంది
వృకస్థలి మఱియేదేని యొక గ్రామంబు. ౧౧౮

క౦॥ కడసారిమాటఁ జెప్పితిఁ
గడగండ్లను దెచ్చికొనుట ♦ కర్జంబగునా?
చెడుగులమాటలు విన్నన్
జెడు రెండుకులంబు లేమి ♦ చెప్పఁగవలయున్? ౧౧౯

వ॥ రాధేయుండు శ్రీకృష్ణ వాక్యంబులయందలి నిగూఢభావంబు గ్ర
హించి వెంటనే చిడిముడిపాటు లేక ౧౨౦

సీ॥ జలజాక్ష! నీయెత్తు ♦ సాఁగిరాదిఁక మీఁద
నింతమాత్రంబు మే ♦ మెఱుఁగలేమె?
కలహంబు మాలోనఁ ♦ గల్పింపనెంచి యీ
యైదూళ్ళనే కోరి ♦ యడిగినావు
నాకుఁ గుశస్థలి; ♦ మాకందివారణా
వతములు గురునకు ♦ వచ్చు నెఱిఁగి
యాయూళ్ళ నడిగితి ♦ వందు చేరారాజు
పైమాకుఁ గోపంబు ♦ వచ్చుననుచు
గీ॥ సంధిసేయ దుర్యోధన ♦ చక్రవర్తి
యిష్టపడెనేని నైదూళ్ళ ♦ నిత్తుమిపుడె
సకలకురురాజ్య సౌభాగ్య ♦ మొకటె మాకు
వలసినట్టిది వేయేల ♦ వాసుదేవ? ౧౨౧

గీ॥ రవితనూజు పల్కులువిని ♦ రాజరాజు
సింహసంహననుఁడు డిగ్గి ♦ సింహపీఠి
పలికె గంభీర భాషణం ♦ బులను సభికు
లెల్లఁ దలయూఁచి కొండాడ ♦ నొప్పిదముగ. ౧౨౨

గీ॥ శైశవమునుండి రాజవం ♦ శంబు దొరఁగి
పెఱిఁగి పెద్దవాఁడవయి తా ♦ భీరపల్లి

వారి యాచారము లెనీకుఁ ♦ బట్టువడియెఁ
బల్లెమాటలమాను మో ♦ పంకజాక్ష! ౧౨౩

చ॥ చిఱుతతనంబునన్ జదువు ♦ చెప్పినహేతువుచేత భక్తితో
గురునకు మేము వారలును ♦ గూడియెపార్షతుఁజావఁగొట్టి యా
నరపతి రెండుగ్రామముల ♦ నాఁచియొసంగితిమార! నేఁటికిన్
గురుధనమున్ హరింపగను ♦ గోరెనె? ధర్మజుఁడెట్టి శిష్యుఁడో॥ ౧౨౪

గీ॥ విపుల తేజః ప్రతాపంబు ♦ వెలయ మిమ్ము
నోడిచిపుచ్చి కర్ణుఁడు తొల్లి ♦ పుడికిపుచ్చు
కొనెఁ గుశస్థలి దానినే ♦ మనుచుఁ గర్ణు
నడిగి పుచ్చుకొనుచు మీకు ♦ నిడెడివాఁడ? ౧౨౫

చ॥ అతికరుణాసముద్రులయి ♦ యాగురు కర్ణులు నన్నుఁజూచి స
మ్మతిపడి యీయవచ్చుబతి ♦ మాలిన వారల మూఁడుగ్రామముల్
కితవునిమాటలాడెదవు ♦ కేవల మీవెపుడైన వింటివే?
వితరణమిచ్చి యాపయిని ♦ వెండియు దానిని గొన్నరాజులన్ ౧౨౬

గీ॥ పేరుపెట్టి యీ యైదూళ్ళఁ ♦ గోరుటేల?
లేవెకురురాజ్యమందు నీఁ ♦ కేవియేని
యూళ్లయిదు? వానిఁ గోరక ♦ యుండుటేల?
యింతమాత్ర నీ మతకంబు ♦ నెఱుఁగ లేమె? ౧౨౭

గీ॥ అఖిలభూచక్రమంత నా ♦ కగ్గమయ్యెఁ
బరుషవాక్యంబులనిమెంచ ♦ వలదు, వాఁడి
సూది మొనమోపఁ జాలిన ♦ చోటుకూడ
నీయనెవ్వరిప్పింతురో ♦ యేనుజూతు ౧౨౮

కం॥ దుర్యోధనసూక్తుల భూ
వర్యులు కొనియాడియపుడు ♦ బళిరా! యనుచున్

గార్యజ్ఞులగుచు యాదవ
వర్యుని బంధింప మేలు ♦ వచ్చు నటంచున్. ౧౨౯

చం॥ ఒలయక యాత్మలోఁదలఁచి ♦ యొక్కరికొక్కరు మూకభాషచేఁ
బొలకువఁజెప్పికొంచు విడి ♦ పోవుచుఁ గూడుచు వెంటవెంటనే
కొలువును జొచ్చుచున్ బయట ♦ కుం జనివచ్చుచు నొక్కరీతిగా
నలజడిఁబొందుచున్ దిఱుగు ♦ టందఱుగాంచుచునుండనప్పుడున్

ఉ॥ ప్రత్యయితుండు తత్సభిక ♦ వర్గము పన్నుచునున్న కుట్రనున్
సాత్యకి తాగ్రహించి యదు ♦ నాథునకున్ వినిపింపనంతయున్
దౌత్యము మాటమానుచు య ♦ థార్థముఁ జెప్పినయంత నాపగా
పత్యముమాటమీఁదుగ స♦భన్ ధృతరాష్ట్రుఁడు మాన్ప నెంచఁగన్

వ॥ ఇంద్రజాలికుండయిన నందనందనుండు కనుకట్టు ప్రభావంబుచేఁ బల్వురు జోదులు తన్నుబలసి కొలుచుచున్నట్టు కన్పట్టఁజేసి సాత్యకితోఁడఁగూడ బయటఁబడినంత వైచిత్ర్యవీర్యుండు కొలువు చాలించెను. రాజులెల్లరు తమతమ విడిదలకుంజనిరి. లేనిపోని పోరామిఁ గల్పించుకొని శ్రీకృష్ణుండు కర్ణుని కరంబు కరంబునఁ దెమల్చి పట్టుకొని తనతోఁ గొంతదూరంబు గొనిపోయి మెల్లఁగా నొరులెవ్వరు వినరానిరీతి నాతని జన్మరహస్యంబు నెఱింగింపఁ గర్ణుండు వాసుదేవుని నెగాదిగచూచి "కృష్ణా! యీ నీ మేనత్త రహస్యంబుఁ దాఁచకనాకేల చెప్పితివి? నన్నేమని పాండవులంజేరమందువు? కని పాఱవేసినది కుంతదేవి. కని పెంచినది రాధాదేవి. కన్నులు దెఱువని నెత్తుకందును బొదిగిళ్లతోఁ బొటు నట్టేటఁ దోసినది కుంతీదేవి; నట్టేట దొఱకిన కసిగందును బొదిగిళ్ళలోఁ బెట్టి పెంచినది రాధాదేవి. పుత్రమోహమును దిగఁద్రావి జాలిలేని రాతిగుండెతోనన్నెము పున్నెమెఱుంగని కన్నబిడ్డను లోకాపవాదముఁ బాపుకొన గంగపాలు చేసినది కుంతీదేవి; కావుకావంచు నేడ్చుచున్నదిక్కులేని పసికూనను దెచ్చి చన్గుడుపులిచ్చి పెంచి పెద్దనుజేసి మంచినది **రాధాదేవి. పెండ్లి పేరంటములు చేసి యపరిమితానందముఁ బొందె**

నది రాధాదేవి. నేనెవ్వండనైననేమి? నేను లోకంబునకు రాధే యుండనగుదును గాని కౌంతేయుండఁగా నోప. చదువు సాములు చెప్పువారు లేక దేశదేశంబులు తిరిగి తిరిగి. ద్రోణునింజేర మో మోటమిలేక కుటిలుండై నీకు బ్రహ్మాస్త్ర ప్రయోగంబు నేర్ప నయితికాదని చెప్పి యవమానపఱచినప్పుడు పరశురాముండో కష్టకాలంబున భార్గవాస్త్రంబు ప్రతిభాషింపకుండునట్లు శపియిం చినప్పుడు నిష్కారణంబుగ నొక బ్రాహ్మణుండు నన్నుఁ దిట్టి నప్పుడు, కుమారాస్త్రప్రదర్శన సమయంబున భీముండునన్ను గేలి చేసినప్పుడు నేఁబడ్డ మనఃపరితాపంబు నెవ్వాండెఱుంగఁజాలు? నాకీ ప్రపంచమునందుఁ జోటున్నదాయని సందియంబు పొడమినది. ఇట్లు బ్రాహ్మణులచే శప్తుండనై దిక్కులేక నేనల్లాడి పోవు నప్పుడు నన్నుంగని కనికరంబున సుయోధనసార్వభౌముండు నాకాశ్రయంబునిచ్చి, యాదరించి, గారవంబిచ్చి, పెద్దనుజేసి, పరి వారంబునిచ్చి, పరివాహంబునిచ్చి సరివారలలోఁ దలయెత్తికొనితిరు గనవకాశమిచ్చి మన్నించె. స్వామిద్రోహంబుగాని, మిత్రద్రోహం బుగాని యీకర్ణునకుఁజేతరాదు. ఓ కృష్ణా! యీజన్మంబునకుఁగర్ణుం డురాధేయుండే. సుయోధనసార్వభౌముండునమ్మినబంటే. ఈమాట కుఁదిరుగులేదు. గోపాలా! నాకు రాధాదేవి కన్నతల్లి, మహారథుండు కన్నతండ్రి, సుయోధనుండేలిక. ఇవి త్రికరణశుద్ధిగా జెప్పుచున్న మాటలు. ఈ మహానుభావున కపచారంబుఁ దలంచుటకాని చేయుటకాని మహాపాపహేతువు. తలపెట్టఁజాలను, జేయఁజాలను. ఇంక మాటలుచెప్పి నన్నుఁ బీడింపక మగిడిపొమ్మ”ని చెప్పి, తటా లున సెలవంది గిరుక్కున మగిడి కర్ణుండు శ్రీకృష్ణుని సన్నిధానం బుననుండి తిరుగుడుపడుచున్న మనంబుతో వెడలిపోయెను. ౧౩౨

అంతట శ్రీకృష్ణుండు నివ్వెఱపడి కొండొకసేపేమియుఁ దోఁచక నిలిచియుండి మేనత్తయగు కుంతిని దర్శించి సభావృత్తాం తం బెఱింగించి యామె చెప్పినమాట లాలించి విదురునితో ముచ్చటించి యటనుండి తిన్నగా నుపప్లావ్యమునకు నేగె. ౧౩౩

ఉ॥ పాండవపక్షయోధులకుఁ • బాండుకుమారుల కీయుదంతముం గ్ర
నిందుసభాముఖంబున గ • ణించినపిమ్మట యోద్ధలెల్ల రు
ద్దండత సింహనాదములు • దారుణపద్ధతిఁ జేసిధీరులై
భండన మెప్పుడెప్పుడని • పంతములాడఁగఁ జొచ్చిరెల్లెడన్. ౧౩౪

వ॥ ఉపప్లావ్యమంతయు, భేరీభాంకారములతోడను, మత్తకుంభీంద్ర ఘీంకారములతోడను, ధనుష్టంకారములతోడను బూరటిల్లెను.

కురుక్షేత్రయుద్ధము.

వ॥ విజయాభిలాషచే నిరువాగుల దొరలు నవష్టంభ విజృంభణంబునఁ దమతమ సైన్యంబులతోఁ బోరికిఁ గాల్ద్రివ్వుచుఁ బుణ్యక్షేత్రంబగు కురుక్షేత్రంబున పాళెంబుదిగిరి. యాదవవర్గంబునందుఁ గృష్ణసాత్యకి చేకితానులు పాండవపక్షపాతులై వారలం గలిసికొనిరి. నారాయణ గోపాలురు విందానువిందులు కృతవర్మయు దుర్యోధనపక్షంబునుం జేరిరి. బలరాముండు దుర్యోధన పక్షపాతియయ్యె, భీముండు శిష్యుండగుటచేతను, దమ్ముండగు శ్రీకృష్ణుండు పాండవపక్షపాతి యగుటచేతను బాహ్లిక సోమదత్తాదులు దుర్యోధనపక్షంబున నుండుటచేఁదాను బాహ్లికుని మనుమండగుటచేతను, నేమియుఁ జేయనేరక తీర్థయాత్రామిషంబున నెందేనరిగెను. భీష్మకసుతుండగు రుక్మి పక్షద్వయంబుచేఁ దిరస్కృతుండై యింటిమరువునడాఁగె. దుర్యోధనుని సవతి తమ్ముండగు యుయుత్సుండు ధర్మజుంగలిసె. ధర్మజుని మేనమామలగు కుంతిభోజు లిరుపక్షంబులం జేరిరి. కవల మేనమామయగు శల్యుండు దుర్యోధనపక్ష మవలంబించె. ఈగతిఁ గురుపాండవులు పరస్పరాభిముఖులై నిలువంబడిరి. పాండవసైన్యంబునకు ధృష్టద్యుమ్నుండు సర్వసేనాధిపతియయ్యె. కురుబలంబునకుఁ బితామహుండైన భీష్ముండు సేనాపతియయ్యె. ఆసన్న గురువృద్ధ జ్ఞాతి బంధువధచే విషాదచిత్తుండైన శ్వేతవాహనుని బోధించి సమరసుముఖునిగా శ్రీకృష్ణుఁ డొనరింప నుభయసైన్యంబులు పెచ్చుపెరిగి తలపడి పోరునారంభించెను.

సీ॥ గ్రీష్మభానునిభంగి ♦ భీష్ముండు చెలరేఁగి
చిచ్చరమ్ముల చేత ♦ ఱిచ్చపడఁగ
పాండవవాహినీ ♦ పతనంబుఁగావింప
నొక్కనాఁ డర్జునుం ♦ డోర్వలేక
గాంగేయు నెదిరింపఁ ♦ గనలి యాతండతి
క్రూరాశుగములచేఁ ♦ గొట్టినంత
ఆయుధంబుల ముట్ట ♦ నని బాససేసిన
నగధారిపగ్గముల్ ♦ నొగలఁబెట్టి

గీ॥ చక్రమునుముట్టి చేఁబట్టి ♦ సాహసించి
శాంతనవుపైకి లంఘించెఁ ♦ జంపివైతు
ననుచు నపుడు ధనంజయుఁ ♦ డడ్డువచ్చి
తివిచి మరలించి కొంపోయెఁ ♦ దేరుపైకి. ౧౩౬

వ॥ తన్నుఁ గాపాడ వాసుదేవుండు ప్రతిజ్ఞాభంగంబగు నన్న సంకోచంబు లేక చక్రధారి యయ్యెనని సిగ్గిల్లి ఫల్గునుండు కినిసి సముత్సాహ సంరంభంబున గాండీవచండకోదండజ్యానిర్ఘోషంబునఁ గురుసేన బెగ్గిలిపాఱ నిశాతబాణపరంపర బడలు వడఁజేసి యుద్ధంబు ప్రవర్తింపఁజేసెను. ౧౩౭

ఉ॥ పాండవసేనలుం జెదరి ♦ పాఱఁగ భీష్ముఁడు విక్రమింపఁగాఁ
గొండొకనాఁడు శౌరి ముని ♦ కోలధరించి నదీతనూజునిన్
మొండెముఁ జేతుఁ జూడుమని ♦ మొగ్గరమందు రథంబుడిగ్గనా
ఖండలసూతి యడ్డుపడెఁ ♦ గర్జము కాదని నచ్చఁజెప్పుచున్. ౧౩౮

గీ॥ తొమ్మిదవనాఁడు సంగ్రామ ♦ దోహలుండు
జాహ్నవీసూనుఁ డుగ్రుఁడై ♦ సదమదించెఁ
బాండవచమూసమూహంబు ♦ బడలుపఱచి
ఘోర శరపాళి సేన గ ♦ గ్గోలుపుట్ట. ౧౩౯

గీ॥ పంచపాండవుల్ సైన్యాధి ♦ పతులుగూడి
యుక్కుచెడియొక్క యెడగూడి ♦ యుమ్మలించి
వడకునంగకమ్ములతోడ ♦ నడలుతోడ
నిలిచియుండంగ వెన్నుండు ♦ కలయఁజూచి ౧౮౦

ఉ॥ ధర్మజుతోడ నిట్లనియెఁ ♦ దాతకు నీవని నంత నెంత యో
యర్మిలి యెట్లు నీకు విజ ♦ యంబొడఁ గూర్పఁ దలంచుఁగావునన్
మర్మమువిప్పి చెప్పుమను ♦ మానముమానుము తప్పకుండ దు
ష్కర్మమటంచు నెంచకయె ♦ జాహ్నవిపుత్రునిఁ జూడఁబోవుమా.

గీ॥ పోరునకుముందు సెలవందఁ ♦ బోయినపుడు
మించి యాపదల్ నిన్నావ ♦ రించినపుడు
వచ్చి తనుఁజూడుమని చెప్పి ♦ పంపలేదె?
తగినసమయంబు పొమ్మన్నఁ ♦ దాతకడకు ౧౮౧

గీ॥ తాతకడకేగ నిచ్ఛించి ♦ ధర్మసుతుఁడు
దొరలు శిబిరంబులను నిద్ర ♦ దొరలుచుండఁ
దారి మెల్లగా నడిరేయి ♦ తాతకడకుఁ
బోయి తనగోడునిటు వెళ్ళఁ ♦ బోసికొనియె. ౧౮౨

చం॥ అదవదలయ్యె నా బ్రదుకు ♦ నాహవభూమికి నీవు రాఁగ నీ
యెదుటను నల్లెత్రాడు బిగి ♦ యించి శరంబును వింటఁదొడ్గి నె
మ్మది గురితప్పకేయఁగల ♦ మానటియొక్కఁడు గల్గువాఁడె యీ
పదిపది నాల్గులోకముల? ♦ వట్టిదిగాదె జయంబు నాకిఁకన్? ౧౮౩

ఉ॥ ఇంతటిజాలిలేక రణ ♦ మిట్టులు సేతువఁటన్న మేము మా
వంతును బంచిపెట్టమని ♦ పట్టును బట్టఁగఁబోము వారు మ
మ్మెంతలు చేసినారో యవి ♦ యెల్ల నెఱుంగవె నీవు తాత? మే
మింతకు బీదవారమని ♦ యేకద! యిట్టులుపేక్ష సేయుటల్. ౧౮౪

ఉ॥ చెప్పెద నేఁడు రాజులకుఁ ♦ జెచ్చెరఁబొండిఁక వీళ్ళకంచు నా
తప్పిదమున్ క్షమించి; యొక ♦ ధారిని జూపకయున్న వారలన్

ముప్పులపాలు సేయఁగల ♦ మూర్ఖుఁడఁగాను మహానుభావ! నా
కిప్పుడు తోఁచదేమియును ♦ నీవొకదారినిజూపి పంపవే. ౧౮౫

ఉ॥ తాతవునీవు చిన్నపుడె ♦ తాతగతించిన బాళిచేత నీ
చేతులమీఁదఁ బెంచితివి? ♦ చేతముచల్లఁగ నీవునేఁడొ యా
చేతులమీఁదఁ జంపెదవె ♦ చిత్తమువచ్చినయట్టు చేయు మీ
చేతులుమోడ్చిభక్తిమెయిఁ ♦ జేతునుజోతలంటన్నపిమ్మటన్. ౧౮౬

చం॥ ముసిముసి నవ్వునవ్వుకొని ♦ మోము వికారముఁ దోపనీక సం
తసపడి జాహ్నవీసుతుఁడు ♦ ధర్మజుతో నిటుపల్కె నర్ధరా
త్రసమయమందు నొంటరిగ ♦ రాఁదగునే పరసైన్యమధ్యమం
దెసగు గుడారముల్ చొరఁగ♦నేటికిఁజేసితివీయకార్యమున్. ౧౮౭

గీ॥ కూడుగుడ్డలనిచ్చి కా ♦ పాడుచుండె
నేఁటిదాఁక దుర్యోధనుఁ ♦ డేటిమాట?
ధర్మమో యధర్మమ్మొ యు ♦ ద్ధంబుఁజేయఁ
బూనితిని వానిపక్షంబు ♦ పొమ్మటంచు. ౧౮౮

కం॥ దీనాననుఁడగు కుంతీ
సూనునిఁగనుగొని సురనది ♦ సుతుఁడు కనికరం
బూనుచుఁ గటకటఁబడుచున్
మౌనముతోనుండి కొంత ♦ మాటాడెనిటుల్. ౧౮౯

ఉ॥ ఇంతకుమున్నె నీవిచటి ♦ కేలరుదెంచఁగ లేదటంచు నే
నెంతొ తలంచుచుంటిఁగద ♦ యిప్పుడువచ్చితి వేమిసేతు నీ
వంతలుదీరుటెట్లు బల ♦ వంతుఁడు కౌరవరాజు భూరి వి
క్రాంతిగలట్టి సైన్యములు ♦ గల్గును వానికివేల పెట్టుగన్. ౧౯౦

కం॥ నా వంతలయిక చేసిన
నీ వంతలు నీకుఁ దీరు ♦ నే? కురుపతికిన్
మావంతులు రేవంతులు
లావంతుల బలముకలదు ♦ లక్షలకొలఁదిన్ ౧౯౧

గీ॥ చాపము నాచేనుండినఁ
జాపాచార్యుండుగూడ ♦ శరమొక్కటియేన్
మోపెట్టి వేయనేరఁడు
నీపట్టుగలట్టివారు ♦ నేర్తురె? మైనన్. ౧౫౨

చం॥ ముదుసలినై తినే బ్రదుకఁ ♦ బోనిఁక నెన్నియొ యేండ్లుకట్టా!
బ్రదికిన లాభమేమిపుడు? ♦ పౌత్రులు గొట్టుక చచ్చుచుండఁగా
నది కనులారఁగాంచు టొక ♦ టబ్బెను గావున యుద్ధమందునన్
గదిరినచావుకన్న మరి ♦ క్షత్రియుఁడొక్కటి గోరనేర్చునే? ౧౫3

గీ॥ బ్రదికియుండిన నీకుఁ దో ♦డ్పడఁగఁజాలఁ
జచ్చిపోయిన లాభంబు ♦ సంక్రమించు
నొక యుపాయంబుఁజెప్పెద ♦ నొండునాక
నాకమరణంబుఁ గూర్పఁగా ♦ నీకతగును. ౧౫౪

వ॥ నాకొక వ్రతంబుకలదు. అంగనాపూర్వుల మోముఁ దిలకింపను. నీమఱందియగు శిఖండి యంగనాపూర్వుఁడు. వానిని ముందల నిడికొని సవ్యసాచిచే తేపు నన్నుఁ బడవేయింపుము. మీకులగ్గగు. మిమ్ముఁ బెంచినవాఁడ నగుటచే మీయెడఁ గూర్మికలవాఁడ. మీకు భాగంబుఁ బంచిపెట్టింప విశ్వప్రయత్నంబులుచేసితి. దుర్యోధనుండు వినఁడయ్యె. కర్ణుని దివ్యాస్త్రమహిమంబు నమ్మియున్నవాఁడు. ఏతత్కారణంబున వానిని నిరుత్సాహునిఁ జేయుటకై యర్ధరథుండని నిర్ణయించితి. దాన మీకు లాభంబుగలిగె. ఇంతదనుక నతండు రణరంగంబునకు రాఁడయ్యె. అతం డసామాన్యుండైన యోధుండు. వానినిఁ గనిపెట్టియుండుట సముచితంబు. నీవిడిదలకుఁబోయి కార్యోన్ముఖుండవుకమ్ము. ధర్మజుండంత తాతకు సాఁగి ప్రణమిల్లి సెలవుంగైకొని సంభ్రమంబునఁ దనపర్ణకుటీరముం జేరి కృష్ణునకు సర్వంబు విన్నవించి యామఱునాఁడు గాంగేయోపదిష్టంబుగా రణంబు నడపి కరుణమాలి తాతయనితలంపక క్రీడిచే శరశయ్యాగతునిం జేయించెను. ౧౫౫

గీ॥ అంపసెజ్జమీఁద ♦ నావగా తనయుండు
కూలియున్నయంత ♦ కురునృపుండు
కుంభభవుని దెచ్చి ♦ కురుసేనలకు నెల్లఁ
బట్టభద్రుఁ జేయ ♦ బైసితోడ. ౧౫౬

వ॥ పాంచాలురతోడనున్న పూర్వవైరంబు మనంబునందుంచుకొని
ద్రోణాచార్యుండు విక్రమావష్టంభంబున విజృంభించి యొకనాఁడు ౧౫౭

ఉ॥ తామర మొగ్గరంబు నొక ♦ దానినిబన్ని ప్రచండుఁడై సమి
ద్భూమి విహారముల్ సలుప ♦ దోర్బలుఁడై యభిమన్యుఁ డొక్కఁడున్
దీమసమూని చీల్చి చొరి ♦ తెరువఁ జూపఁగ యోధులెల్ల సం
గ్రామము చేయఁ జుట్టికడఁ ♦ కర్ణగుమిఁ గూడినయంత బైటనున్. ౧౫౮

గీ॥ భీమముఖ్యులు తోడ్పడ ♦ వెడలుచుండ
మొగను సైంధవుండా కట్టె ♦ బగర నెల్ల
మొగ్గరంబునఁ బల్వురు ♦ ముట్టిగిట్టి
చంపివైచిరి యభిమన్యుఁ ♦ జలముపట్టి. ౧౫౯

కం॥ కవ్వడి యీ సంగతివిని
నివ్వెరఁగును బూనియపుడె ♦ నిశ్చేష్టుండై
దవ్వులనుండిన సైంధవు
బ్రువ్వం దెగఁ దిట్టిపల్కెఁ ♦ బొక్కుచు నిటులన్. ౧౬౦

గీ॥ అస్తగిరిపైకి నాదిత్యుఁ ♦ డరుగకుండ
నవని సైంధవు తలఁ గూల్ప ♦ నైతినేని
నాలుకల్ గ్రోయు నగ్నిలోఁ ♦ గూలువాఁడ
గాండివముతోడ నెల్లరు ♦ గాంచుచుండ. ౧౬౧

కం॥ సకలం బాలించి గురుఁడు
శకటవ్యూహంబుఁ బన్ని ♦ సైంధవు సైన్య
ప్రకరముతో దాఁచినదుమ
సుకరముగా నుండుమంచు ♦ సుస్థిరుఁ జేయన్. ౧౬౨

వ॥ మఱునాఁడు బీభత్సుండు బీభత్సంబుగా భూనభోంతరాళంబు పిక్కటిల్ల దేవదత్తంబుఁ బూరించి, ప్రచండగాండీవ కోదండజ్యావల్లీటంకారంబునఁ గురుసైన్యంబు కలవరపడ, రథంబెక్కి శకటవ్యూహంబుఁ జేరి తత్సేనాముఖంబుననున్న గురునితోఁ గయ్యంబాడఁ దొడంగె. శ్రీకృష్ణుఁ డిదిగాంచి కాలహరణంబగునని తలపోసి గురునకుఁ బ్రదక్షిణంబుగాఁ దేరుపోనిచ్చి, తప్పింప గ్రీడి సైంధవుంజేరు క్రమకంబున శకటవ్యూహంబును జించుకొనుచు మహాదారుణంబుగాఁ బోరాడుచుఁ బోవుచుండ నిక్కడ. ౧౬౩

చం॥ శినివరుఁజూచి ధర్మజుఁడు ♦ చెప్పెను నీగురుఁడొక్కరుండె బో
సను నెఱవేర్చికోఁదలఁచి ♦ సైన్యసమూహులమైన మోహరం
బునుజొరె నేప్రకారముగఁ ♦ బోరుచునుండెనో నేనెఱుంగఁ గా
వున నరుఁజేరి తోడ్పడుము ♦ పొమ్మన సాత్యకి పొంగిపోవుచున్.

కం॥ మొగఁగాచి యున్నద్రోణుని
మొగమునఁబడక మొగఁ దప్పి ♦ పోవుచు ఘోరం
బుగ సైన్యముఁబడఁ గూల్చుచుఁ
బగతుఱకును బిట్టపిడుగు ♦ భాతిఁజరించెన్. ౧౬౪

వ॥ శకటవ్యూహ మధ్యభాగంబునకుఁ జనునంత భూరిశ్రవుం డెదురుపడఁ బ్రాతపగలు పొగలెగయ నొకరినొకరు పేర్కొని దూర్కొని మార్కొని తులారణంబుఁ జేయుచు నిరువురు విరథులై ముష్టియుద్ధంబునకుఁ గడంగిరి. భూరిశ్రవసుండు సముత్సాహంబున శైనేయునిం బట్టికొని, పడవేసి ఱొమ్ముఁద్రొక్కి నిలిచి, కాలసర్పంబుఁ బోని ఖడ్గయుక్తంబయిన భుజాదండంబు పైకెత్తఁ గృష్ణుండు దూరంబుననుండి పరికించి తొరపడి క్రీడిం గనుంగొని. ౧౬౫

కం॥ అదె చూడుము నీశిష్యుని
మదమునఁబడవైచి యొక్క ♦ మానిసి గొంతున్
విదళింపఁగ నున్నాఁడదె
బ్రదికింపుము పగతుచేయిఁ ♦ బడఁగూల్చిధరన్ ౧౬౬

కం॥ రణనీతి దైవమెఱుఁగును
రణమున నీ శిష్యునిపుడు ♦ బ్రదికింపవయో
రణమున నీకై వచ్చెను
తొణకినలాభంబు లేదు ♦ తొందరపడుమా ౧౬౭

గీ॥ అనిన సవ్యసాచి యమోఘ ♦ మైనతూపు
వింటసంధించి వెంటనే ♦ విడిచినంత
సౌమదత్తిహస్తంబును ♦ సగమువఱకుఁ
ద్రుంచిపడవైచె భూమిపై ♦ దొరలుబెగడ ౧౬౮

వ॥ క్రోధోద్రేకంబున నొడలు తెలియక సాత్యకి భూరిశ్రవసునిఁ గ్రిందికి దొరలించి నికృత్తకంఠునిఁ జేయ నుభయసేనలు హాహాకారంబులు చేసెను. అంత సైంధవ వధోత్కంఠ నర్జునుండు కురుసేనాపతులఁ గాందిశీకులం జేయుచుండఁ బ్రొద్దుగ్రుంకు తరి యగుడు విషణ్ణవదనుండై యుండ. ౧౭౦

గీ॥ ప్రొద్దుక్రుంకుచుండఁ ♦ బొడ తెంచె బెడగొండ
నలమె నెఱ్ఱచాయ ♦ లభ్రవీధి
మెడను సాచిసాచి ♦ పడమటిదిక్కును
సింధు రాజుచూచి ♦ చెలఁగుచుండె. ౧౭౧

కం॥ సమయం బిదెయని కృష్ణుఁడు
తమకక బోధింపఁగ్రీడి ♦ తతదివ్యామో
ఘమగు శరమువింటఁ దొడిగి
తమకంబున సైంధవుతల ♦ ధరఁబడనేసెన్ ౧౭౨

గీ॥ ప్రొద్దుగ్రుంకెననుచు ♦ మొఱపెట్టి కొందఱు
బాస తప్పెననుచుఁ ♦ బల్కినారు
ప్రొద్దు గ్రుంకలేదు ♦ పొరపడినారంచుఁ
గొందఱాడిరపుడు ♦ గొల్లుమనుచు. ౧౭౩

వ॥ ఏదియెట్లయిననేమి? సైంధవుండు హతుండయ్యె, విష్వచ్చుండు చిచ్చుఁజొరఁడయ్యె ౧౭౪

క౦॥ పదునేనవనాఁడు గురుఁడు
తుదియగు యుద్ధంబు నేఁటి ♦ తోనని పెలుచన్
వదరుచు ద్రుపదవిరాటులఁ
దుదముట్టించెఁ గడువాఁడి ♦ తూపులచేతన్. ౧౭౫

క౦॥ ద్రోణాచార్యునిఁ బొడఁగని
ప్రాణంబులమీఁది తీపిఁ ♦ బాండవసేనల్
క్షోణీతల మెల్ల నద్రువ
బాణంబులు విడిచిపెట్టి ♦ పరుగిడుచుండన్ ౧౭౬

ఉ॥ అప్పుడు ధర్మరాజుఁగని ♦ యాదవుఁడీగతిఁజెప్పె ధర్మజా!
తప్పని చెప్పఁబోక రణ ♦ ధర్మవిరుద్ధమటంచుఁ బల్కఁబో
కిప్పుడు ద్రోణుఁజేరి వచి♦యించినచో నొకమాట వేగ నీ
ముప్పుతొలంగు లేనియెడ ♦ మూఁడునుబో మన చావులిప్పుడే.

వ॥ ద్రోణాచార్యుండు సన్యస్తశస్త్రుండైనంగాని మన మోర్వంజాలము. వినఁగూడనిమాట విన్నచో నతండస్త్రసన్న్యాసంబుఁ గావించుననుట నీవెఱింగిన విషయంబె; కావున మన భీముచేఁజచ్చిన యశ్వత్థామనామకకుంజరమిషంబున నశ్వత్థామ చచ్చెనని గురునకుం జెప్పు మనవుఁడు ధర్మజుండు కొంతవడి నిష్టంబుఁ జూపకుండి పిదప వల్లెయని ద్రోణాచార్యునిం జేరి, పేరెలుంగుననశ్వత్థామ చచ్చెననియు, నీరెలుంగునఁ గుంజరంబనియుఁ జెప్ప గురుండునమ్మి యస్త్రసన్న్యాసంబుఁ గావించెను. ధృష్టద్యుమ్నుండపుడువిజృంభించి ద్రోణురథంబుమీఁదికి లంఘించి కేశాకర్షణంబుఁ గావించి, కుత్తుక నుత్తరించి కబంధంబు భూమికి డిగ్గఁద్రోసెను. ౧౭౮

క౦॥ గురుఁడగు ద్రోణుండీల్గినఁ
బరివాహమునిచ్చి కర్ణుఁ ♦ బట్టముగట్టన్
గురు సైన్యంబుల కెల్లను
గురుపతి,తత్సైన్యమెల్లఁ ♦ గొల్లలు సేయన్ ౧౭౯

క॥ పదు నేఁడవదివసమ్మునఁ
గదనముఁ జేయంగఁబూని ♦ కర్ణార్జునులున్
మదమునఁ గొట్లలఁజేయుచు
నెదురొక్కనిరి నొకరి నొక ర ♦ హీనజవమునన్. ౧౮౦

చ॥ అతులితశిక్ష కన్పడఁగ ♦ నందఱు యోధులు పిచ్చలింప న
ద్భుతముగ రెండుసైన్యములు ♦ పోరునుమాని తమంత వారి పో
రితమును జుట్టుమూఁగి కను ♦ రెప్పలవేయక చూచుచుండఁగా
జతపడి పోరుసేయఁగను ♦ సాగఁగ నిర్వురు నొక్కరూపుగా. ౧౮౧

ఆ॥ తేరికండ్లు రెండు ♦ దిగఁబడ భూమిలో
నొడ్డగెడవుగాఁగ ♦ నొండుచేయ
లేక కర్ణుఁడంత ♦ లేచి రథమునుండి
డిగ్గి నిలువఁబడుచు ♦ వెగ్గలించి. ౧౮౨

గీ॥ నే నిరాయుధుండ ♦ నిర్వాహకుండను
గనుకఁ గండ్లనెత్తు ♦ కొనెడుదనుక
బాణమేయమాను ♦ పార్థ! నీకెప్పుడు
క్షత్రధర్మమెఱుఁగఁ ♦ గాని దగునె? ౧౮౩

గీ॥ అనినఁజిన్నవాని ♦ నభిమన్యు మత్పుత్రు
నొంటివానిఁబట్టి ♦ యుసురుదీయ
క్షత్రధర్మమెటకుఁ ♦ జని యుండెనో చెప్పు
కానిమాటలేల? ♦ కర్ణ! యనిన. ౧౮౪

క॥ పలువురతోఁ బోరాడఁగ
వలయుననుచు వచ్చినట్టి ♦ వానిని గలనన్
బలువురు చంప నధర్మమె?
పలికెద వేమైననీవు ♦ పాలసుఁడొకఁడ. ౧౮౫

వ॥ అయినను ౧౮౬

మ॥ ఇది ధర్మంబని చెప్పినాఁడసుమి యం ♦ తేగాని నీతోడి యీ
కదనంబన్న భయంబుఁజెంది యెటులో ♦ కాపాడుకోఁగాదు నే
నెదియర్థింపను బుట్టి బుద్ధెఱిఁగి, ము ♦ న్నెవ్వానిఁ బ్రార్థించియు
న్నదిలే దర్జున!యిచ్చవచ్చినటు లె♦య్యైనన్ బ్రతారింపుమా. ౧౮౭

గీ॥ ఒకఁడధర్మంబొనర్చెనం ♦ చోర్మివిడచి
నీ వధర్మంబుఁ జేయ న ♦ నింద్యమగునె?
కృష్ణశిష్యుండ వైన నీ ♦ కేమి తగవు
కలదనివచింపఁ బార్థుఁ డా ♦ గ్రహముఁజెంది. ౧౮౮

గీ॥ ధర్మమేల? మాఱుఁ ♦ దలవోయ రాధేయ!
శత్రుహనన మొకటి ♦ చాలుఁగానఁ
గాచియుండనోపఁ ♦ గలపనులను నీవు
తీర్చికొనెడిదాఁకఁ ♦ దేర్పకుండ. ౧౮౯

కం॥ అగునగుఁ గృష్ణుని శిష్యుఁడ
వగుదువుగా యిట్టిధర్మ ♦ మాడఁగ నీవున్
దగుదువు గాకేమియనుచు
నగుమొగమునఁ గర్ణుఁడని య ♦ నంతర మతఁడున్. ౧౯౦

గీ॥ కడఁగి రథచక్రమునుబట్టి ♦ కాలుదన్ని
పైకి లేవనెత్తెడివేళఁ ♦ బార్థుఁడట్టె
దివ్యబాణ మొక్కండు సం ♦ ధించి విడచి
పుచ్చెఁ గర్ణుండు తలఁ ద్రెళ్ళి ♦ చచ్చిపడఁగ. ౧౯౧

కం॥ పిమ్మట శల్యునిఁ గురుసై
న్యమ్ముల కధినాథుఁజేయ ♦ నహికేతనుఁడున్
దొమ్మిరిపులను గలఁచి జీ
వమ్ముల విడె ధర్మసూతి ♦ బాణమ్ములచే. ౧౯౨

ఉ॥ సిల్లుఁడు ద్రెళ్ళినంత తన ♦ సేనలు పర్విడఁ గౌరవక్ష్మమా
వల్లభుఁడల్ల కాంచి యిఁక ♦ వల్లడి తప్పదటంచు డెందమున్
డిల్లపడంగఁ దోఁచమి క ♦ డిందివిచారముఁబూనియేడకో
తల్లడమంది దాఁటెను గ ♦ దాకలితుండయి చాటుమాటుగన్

ఊరుభంగము

వ॥ శంఖచక్ర పద్మరేఖాంకితములయిన పదముల జాడంబట్టి దుర్యో
ధనసార్వభౌముండు ద్వైపాయన హ్రదంబున జలస్తంభనవిద్యచే
డాఁగెననియెంచి ధర్మజుండు శ్రీకృష్ణసహితుండై యచ్చటికిఁజనెను.
పిమ్మట భీమాదులు పోటుమాటలచే నుడికింప మానసుయోధనుండు
నీరంబు వెల్వడి తీరంబునుంజేరి నిలువంబడెను. అంతట శ్రీకృష్ణుండు
పరిహాసపూర్వక దరహాసితవదనుండై. ౧౯౪

ఉ॥ ఓ కురువంశవర్ధన! స ♦ హోదర బాంధవ పుత్రమిత్రులన్
నాకముఁ జేరఁబంపితి వ ♦ నాదృతిదాయము పంచిపెట్టకే
నీకయివచ్చి యెందఱవ ♦ నీపతులీల్గిరొ చూచియుండియున్
లోకులునవ్వ నీమడుగు ♦ లోపలడాఁగఁగనేల? యన్నచో. ౧౯౫

ఉ॥ డస్సితి సేదదీర్చుకొన ♦ డాఁగితి నంతియెకాని మీకునై
యిస్సిరో! నేనుభీతిపడి ♦ యిచ్చటడాఁగను గృష్ణ!మీదు మే
దస్సున సందియంపడక ♦ ధారుణి సర్వము కప్పుకున్న నా
దుస్సహమైన దుఃఖమును ♦ ద్రోయఁగనేర్తునెయంచు రాజనన్.

ఉ॥ ఒక్కఁడవీవు మేమిచట ♦ నుంటిమి యేవురమంచు భీతి నీ
కక్కఱలేదు నాదు పలు ♦ కాలనఁజేయుము వీరియందు నీ
వొక్కనితోడఁబోరి జయ ♦ మొందినఁ గౌరవరాజ్య సంపదల్
దక్కును రాజరాజ! యటు ♦ తప్పిన దక్కును స్వర్గభోగముల్.

కం॥ కావున నీయిష్టంబగు
నేవిధయుద్ధమయినసరి ♦ యే వినుమా మా
యేవురియం దొక్కనితోఁ
గావింపు మటంచుఁ జెప్పఁ ♦ గౌంతేయుండున్ ౧౯౮

గీ॥ ఉలికిపడి సారసదళాక్షుఁ ♦ డుద్దుకుడిచి
విస్మయంబునఁ బరికించి ♦ వెగటుపడుచు

నరుని దరిఁజేరి మెల్లగా ♦ బల్కుచుండఁ
గాంచి దుర్యోధనుఁడు కృష్ణుఁ ♦ గనలి పల్కె. ౧౯౯

చం॥ వనరుహనాభ! ధర్మజుఁడు♦వట్టియమాయకుఁడంచు నీవు లో
ననుకొనినావె? తప్పగు సు ♦ మా!యతఁడందఱి కన్న మేటియౌ
ననయ మనాస్వభావమును ♦ నాతఁడెఱింగియె యిట్టులాడెఁగా
వున ననుమానమీయెడలఁ♦బొందఁగనేటికి? భీతియేటికిన్? ౨౦౦

క॥ తెలిసియొ! తెలియకొ! నాకుం
గలిగించెను నతఁడుగొప్ప ♦ గౌరవమదియున్
దొలఁగింపక దక్కించెదఁ
గలగుండు పడనేల?నీవు ♦ కంజదళాక్షా! ౨౦౧

సీ॥ పాలించినాఁడనేఁ♦బౌర వాన్వయసంప్ర
దాయమ్ము లిసుమంత ♦ తప్పకుండ
ఆలించినాఁడనే ♦ నార్తవిలాపంబు
లతిశయ శ్రద్ధచే ♦ నరులుపొగడ
దూలించినాఁడనే ♦ దుర్మదారులనెల్ల
ధర్మంబు లవమైన ♦ దాటకుండ
తోలించినాఁడనే ♦ దొంగ దొద్దడికాండ్రఁ
బరసీమలకుఁ జేరి ♦ బ్రతుకుచుండ

గీ॥ నరులకు నీవి యిచ్చితి ♦ నడిగినంత
జన్నములు చేసితిని బ్రజల్ ♦ సంతసింప
అనుభవించితి భోగభా ♦ గ్యంబులెల్లఁ
జావు చావన్న భయమున్నె? ♦ శంకయున్నె? ౨౦౨

ఉ॥ వచ్చు జయంబు నేనెఱుఁగు ♦ వాఁడగ్రిగదారణమందు నిన్నొ
వ్వచ్చునొ మాద్రిపుత్రులనొ ♦ వచ్చి రణంబొనరింపుఁడన్నచో
మెచ్చదు నామనంబు నను ♦ మెచ్చదు లోకము దీనిఁజేసినన్
జచ్చెదుదాఁకనున్ మఱవఁ♦జాలను బంతగు నాభిజాత్యమున్ ౨౦౩

గీ॥ రాజరాజను పేరుతో ♦ రాజ్యమెల్ల
నేలినాఁడ నేనిందాఁక ♦ నింకమీఁద
మానదుర్యోధనుండంచు ♦ మనుజగణము
నన్నుఁ గొండాడఁజేతు నీ ♦ నాఁడు మొదలు. ౨౦౪

వ॥ అంచు బరవసంబుఁ జేయుచు మహాసంరంభంబున భీమునిదిక్కు
మొగంబయి చేయివీచుచు. ౨౦౫

చం॥ ఇరువుర మొక్కయొజ్జకడ ♦ నేకద! తొల్లి గదారణంబునన్
గఱచితి మంతెకాని మన ♦ కౌశలముం గనుపింపఁజేయనే
వెఱవును గల్గదయ్యె నది ♦ వెన్నునిసన్నిధి నబ్బెనేఁడు నా
తెఱఁగును నీతెఱంగు బల ♦ దేవుఁడుసాక్షిగఁ దెల్లమయ్యెడున్. ౨౦౬

చం॥ అతులమహానుభావుఁడగు ♦ నాబలరామునివద్ద విద్దెనే
ర్చితిమి రహస్యముల్ మనకుఁ ♦ జెప్పెగురుండును దద్విశేషముల్
వితథముఁ జేయకుండ నొక ♦ వీసముధర్మము తప్పకుండ నిన్
బితరులఁ జూడబుత్తు నొక ♦ పెట్టున మాధవుఁ డావులింపఁగన్. ౨౦౭

కం॥ అదె! తాలాంకుఁడువచ్చెను
బదపద యభివాదనంబుఁ ♦ బచరింతముపైఁ
గదనముఁ జేతుము మనకుం
గొదలుండవు భీమసేన ♦ కొంకఁగనేలా? ౨౦౮

ఉ॥ భూభుజులందఱుంబొగడ ♦ భూరిగదారణ పాండితీ మహా
వైభవముం గనంబఱచి ♦ ప్రస్తుతికెక్కఁగవచ్చు వాయుపు
త్రా భయదావహంబు మఱి ♦ తప్పదు నాకునునీకు ధర్మవీ
డాభయముండ నేరదిఁక ♦ డాయుము పోరికి మాటలేటికిన్. ౨౦౯

వ॥ అంచు సుయోధనుండు వినీతవేషుండై బలరాముంజేరి. ౨౦౦

గీ॥ శిష్యుఁడభివాదనంబును ♦ జేయుచుండె
నతిభయంకర ఘోర జ ♦ న్యంబునల్పఁ
బ్రాణము పణంబుగా నొడ్డి ♦ యుఱుగుచుండె
దీవెనలనిచ్చి పంపవే ♦ దేశికేంద్ర! ౨౧౧

వ॥ సుయోధనుండంత రౌహిణేయునిచే దీవనలంది మోము విప్పారనొ
డలు పెంచి, భుజాస్ఫాలనంబుఁ గావించి, గర్జించి, దీర్ఘగదాదండంబు
గమిచిపట్టి, యుద్ధరంగంబున నిలువంబడ, భీముండును గన్నె
ఱుంగని కోపంబుతో గదంబట్టి సారించుచు మల్లచఱచి, సుయో
ధనుని నెదుర్కొనఁ బరస్పర జయకాంక్షచేవారు పోరసాగిరి. ఒకరినొ
కరు డాయుచు, వీడుచు వ్రేయుచు గదను బిరబిరఁ ద్రిప్పికొట్టుచు,
మండలప్రచారంబుల భ్రమించుచు, మలయుచు, నొడుపెఱింగి మ
ట్టుచుఁ గొంతవడి పెనంగిరి. స్థూలకాయుండగు భీముండు క్రమక్ర
మముగా డయ్యనారంభించి, రొజుచు, నిట్టూర్పు విడుచుచుండె
ను. అతికష్టంబుపై మండలభ్రమణంబుఁ జేయుచుండెను. ఎదిరిఁ
గొట్టుటమాని, తన్నుఁ గాపాడుకొను ప్రయత్నంబున నుండెను.
దుర్యోధనుం డతిలాఘవంబునఁ జుఱుకుదనంబున నెచ్చుటఁ జూచి
నసుదానయై భీమసేను వెలార్ప మొదలిడె. ౨౧౨

కం॥ చకచక మాటల నాడుచుఁ
జకపిక గద త్రిప్పి త్రిప్పి ♦ సర్పధ్వజుఁడున్
గకవికలై బెకబెకలై
తికమకలై భీముఁ గళ్లు ♦ తిరుగఁగఁ గొట్టెన్ ౨౧౩

గీ॥ సొక్కి భీమసేనుండంత ♦ సొమ్మసిల్లి
తేరి, తేరి కొంతవడికిఁ ♦ దెప్పిరిల్లి
గదను జేఁబట్టితన యాడుఁ ♦ గఱచికొనుచు
యుద్ధమును జేయుచుండెను ♦ నొసరిల్లి ౨౧౪

గీ॥ తడబడు నడుగులతోడన్
గడలుకొనెడి భీతితోడఁ ♦ గంపముతోడన్
బడలిన వడముడిచేగద
గిడుగయ్యెను జెప్పనేమి? ♦ కృష్ణుండపుడున్ ౨౧౫

సీ॥ వినవోయి ఫల్గునా! ♦ మన భీమసేనుఁ డీ
యహికేతనుని గెల్చు ♦ ననుట కల్ల

అలవాటులేమిచే ♦ నాయాసమున భరం
పడిపోరుచుండెను ♦ బాఱఁజూడు
సారెసారెకుఁ దూలి ♦ జవ్వాడుచుండెను
నడకలో బిగువు క ♦ న్పడుటలేదు
అతిలాఘవముతోడ ♦ హస్తిపురీశుండు
వెఱవుతో గద త్రిప్పి ♦ విసరుచుండె

గీ॥ భీమసేనుఁడు ప్రతివీరు ♦ పీఁచమడఁచు
యత్నమునుమాని తన్నుఁ గా ♦ పాడుకొనెడి
యత్నముననుండెఁ జూడుమా ♦ యక్కటకట!
చూడఁజాలఁ గంటనువాయు ♦ సూనుచావు. ౨౧౬

కం॥ నిట్టూర్పులగమి మిక్కిలి
దట్టంబగు చుండెనింక ♦ దక్కఁడు మనకున్
గట్టా! భీమునిఁ గొట్టన్
గట్టల్కన్ గాచియుండె ♦ గౌరవనృపుఁడున్. ౨౧౭

గీ॥ ధర్మమనుమాట మనమేల ♦ తలఁపవలయు?
తొడలు విఱుగఁగొట్టించి యా ♦ ధూర్తుఁడైన
కౌరవేశ్వరుఁ జంపించి ♦ తీరువాఁడ
శ్రీ విజయలక్ష్మి ధర్మజుఁ ♦ జెట్టఁబట్ట. ౨౧౮

గీ॥ నాభిక్రింద ఘోర గదార ♦ ణంబునందుఁ
గొట్టరాదనిచెప్పి వ ♦ ల్కుదురు నీతి
విదులది యెఱింగి కౌరవ ♦ విభుఁడు జోకఁ
గాచుకొనుచునుండెను నూర్ధ్వ ♦ కాయమొకటె. ౨౧౯

కం॥ బలరాముని భయమొక్కటి
కలఁగించుచునుండె నైనఁ ♦ గౌరవనృపు భూ
తలమునఁ గూల్చినపిదపన్
బలరాముని బట్టుపఱప ♦ వచ్చునునెట్లో. ౨౨౦

కం॥ కావున భీము నెదుటఁ దొడ
నీవు చఱచికొనినయంత ♦ నె యతఁడెఱిఁగి యా
పై విఱుగఁగొట్టు దొడలను
బోవుమ యిదినీవుచేయఁ ♦ బొక్కకు మన్నన్. ౨౨౧

గీ॥ భీముకట్టెదుటకు ఱేగి ♦ విజయుఁడప్పు
డేమొ పనియున్నయటు నటి ♦ యించి కొంత
తొడను జఱచుకొనియె దీని ♦ వడముడియును
జక్కఁగా గ్రహియించి యు ♦ త్సాహమూన. ౨౨౨

గీ॥ సర్పకేతనుండు ♦ దర్పదుర్వారుఁడై
యుప్పరంబు నెగసె ♦ నురవడించి
గదను జిక్కఁబట్టి ♦ గర్జించి భీముని
మట్టుఁబెట్ట నొక్క ♦ పెట్టుచేత. ౨౨౩

ఉ॥ మీఁదకుదూఁకె గర్జిలి స ♦ మిద్ధజవంబున వచ్చు కౌరవ
క్ష్మాదయితుంగనుంగొని ప్ర ♦ చండగదాహతి నూరు యుగ్మమున్
బాదెను నుగ్గునూచముగ ♦ బాణహతింబడు పుల్గుకై వడిన్
వేదనఁబొంది రాజు పృథి ♦ వీస్థలిఁగూలఁగఁ గుప్పకూరఁగా. ౨౨౪

చ॥ పడినటువంటి కౌరవనృ ♦ పాలునిఁ గన్గొని మచ్చరంబునన్
వడముడి డాసి డగ్గరకుఁ ♦ బల్వురువద్దని చెప్పుచున్ననున్
దొడిబడి దూరి కట్టలుక ♦ తోడ సుయోధను నుత్తమాంగమున్
గడువడి ధూర్తుఁడై యెడమ ♦ కాలనుదన్నె దురాగ్రహంబునన్,

శా॥ తాలాంకుండిది కాంచి దుర్భర పరీ ♦ తాపంబునుంబొంది యా
ఖీలంబౌ గదఁ జేతఁబట్టి యిదిగో! ♦ భీమా! నినుంగూల్తు నీ
లీలం ధర్మముతప్పి కూల్తువె నృపున్? ♦ లేలెమ్ము కౌరవ్యభూ
పాలక్షోభము మాన్ప నేరనె గదా ♦ ప్రావీణ్య మేపారఁగన్?

గీ॥ అంచు లేచిన బలరాము ♦ నడ్డగించి
ధర్మజుఁడు ధర్మపీడ చేఁ ♦ దత్తరింపఁ

జేతులనుబట్టి గదలాఁగి ♦ చెప్పెనిట్లు
వాసుదేవుండు గద్గద ♦ స్వరముతోడ. ౨౧౭

కం॥ వచ్చిన దుర్యోధనుఁడిఁక
వచ్చునె మనభీమసేను ♦ వధియించినచో?
నిచ్చలు మేనత్తనినుఁ
బొచ్చెము లేదంచునెపుడు ♦ పొగడుచు నుందున్. ౨౧౮

గీ॥ అయినపని యేమొయైపోయె ♦ నాగ్రహింప
వలవదనిచెప్పి బతిమాలి ♦ యవలకంప
నేవపడియుష్టై బలరాముఁ ♦ డేగెనకట!
కర్మఫలము ననుభవింత్రు ♦ గాత మంచు.

వ॥ ఈ సంభాషణంబు నంతయు భీమ గదాక్షేపంబున భగ్నోరువుం డై పడియున్న దుర్యోధనుండాలించి నడుమునలిగిన, మణిరోచి ష్ణువగుపడగ విప్పి లేచి యాడు మహానాగంబు చందంబున,వివిధమణిప్రభాపుంజ ధగద్ధగిత నిస్తుల కోటీర ప్రశస్తంబయిన మస్తంబెత్తి భూతలంబుఁజేతుల నానుకొని కృష్ణునింజూచి ౨౧౯

ఉ॥ సేతువుఁదొట్టి శీతనగ ♦ సీమలదాఁకను గల్గుభూతధా
త్రితలభాగమంతయును ♦ రేఁగినతీరని యాడుకూయిచే
ప్రోఁతలుమ్రోఁగుచున్నఁ గను ♦ మూసినరాత్రులు నిద్రపట్టునే?
నీతలవ్రాత యీవిధము ♦ నీకొడ గూర్చెదురంత దుఃఖముల్

ఉ॥ ఎల్లరుపేరుమోసిన మ ♦ హీశులు యుద్ధమునందుఁ జావ నీ
వెల్లవసుంధరావలయ ♦ మేలఁగవచ్చునటంచు నెంచుచున్
బల్లిదులైనయట్టి యదు ♦ వర్యులఁదోడ్కొనిరామిఁ బోరికిం
దెల్లము; కాని ధర్మజుఁడు ♦ దీని నెఱుంగఁగ నేరఁడేమియుః

ఉ॥ చెల్లదు, సత్యమున్ వినుము ♦ చెప్పెద మాధవ; సర్వధారుణీ
వల్లభులున్ నశింప యదు ♦ వంశమె యేలెదు నన్నమాట; నీ
వల్ల నొనర్పఁబడ్డ బహు ♦ పాతక మూలక ధర్మపీడలున్
వల్లడిఁ గూర్చికూర్చి యదు ♦ వంశముఁ బీలిచి పిప్పిఁజేయవే

కం॥ బలవంతుఁ డైనవానిని
బలహీనుం డెందునమ్మ • వచ్చునె? చెపుమా!
బలవంతుఁడు సమయంబున
బలహీనుని ద్రింగకున్నె • పటుతరశక్తిన్? ౨౩౪

సీ॥ పట్టించితివిగదా • పగవాని కాళ్లనిన్
సమ్మియున్నట్టి పాం • డవులచేత
కొట్టించితివిగదా • కురువృద్ధగురుభీష్మ
గురుయోధులనునెల్లఁ • బరువుదప్పి
మట్టించితివిగదా • మహితవీరులనెల్ల
సంగ్రామ నియమముల్ • జారవిడచి
ముట్టించితివిగదా • ముమ్మరంబగుచిచ్చు
భరతాన్వయారామ • పటలికెల్ల

గీ॥ ఎవ్వఁ డనుభవించు • నీమహాదారుణ
పాపకార్యవితతి • ప్రతిఫలంబు
రాత్రులెల్ల నిద్ర • రామిచే శ్రీకృష్ణ!
కలలుగాంచి చావఁ • గలవు నీవు. ౨౩౫

ఉ॥ దారుణ సంగరంబు రణ • ధర్మముఁ దప్పక చేసినాఁడనే
వీరవిహారమున్ సలిపి • పెద్దలు మెచ్చఁగ నాకభోగముల్
జారఁగఁబోవుచుంటిఁగద • శోకమునాకిఁక లేదుమాధవా!
భూరి విషాదఖేదముల • బ్రుంగుదు గాంతురు నీవు పాండవుల్.

వ॥ కృష్ణా! నీమందెమేలంబునఁ బాండవులు ధర్మదూరులై నీతిబాహ్యులై భారతకులంబునకుఁ గలంక మాపాదించిరి. చంద్రవంశంబునకు నీపుట్టువునఁ బుట్టుమచ్చ దాకొనె. ౨౩౭

గీ॥ కంటిఁ గన్నార నీవు వె • న్నంటి భీము
నెదుటఁ గ్రీడిచే సైగఁజే • యించుటెల్ల
నింత పాపకార్యంబుఁ జే • యింతువనుచు
నెఱుఁగనైతి నద్దానిచే • నిట్టులైతి. ౨౩౮

కం॥ బలదేవ దేశికేంద్రుఁడు
కలఁడుగదాయంచు నూర్ధ్వ ♦ కాయము నేనున్
గలఁగక కాపాడుకొని వ
దలితి నధఃకాయమిట్టి ♦ దశ ప్రాప్తింపన్.

క॥ వీరస్వర్గముఁ బొందెదఁ
గౌరవ వీరాధివీర ♦ గణమిచ్చెడి కై
వారంబుల నాలించెద
గౌరవమున నాకుఁగొదువ♦కలదే కృష్ణా! ౨౩౯

వ॥అని చెప్పుచు డగ్గుత్తికపడి క్రమక్రమంబుగ ప్రాఁగన్ను వెట్టిమాటాడ
నేరకయున్నఁ బాండవులు కృష్ణునింగూడి యథేచ్ఛగాఁ జనిరి.

చం॥ మఱకువ లేక మాధవుఁడు ♦ మానసమందుఁ దలంచె నీక్రియన్
గురుపతి చావునుం దెలిసి ♦ కొన్నయెడన్ గురుపుత్రుఁ డుగ్రుఁడై
దురమునఁ బాండవేయులను♦దుంచుటయొండెను దొంగపోటునన్
బొరిగొనుటొండె చేయఁగల ♦ పోటరిగావున నేర్పుతోడుతన్.

గీ॥ పాండవేయుల నీరాత్రి ♦ వానిబారిఁ
బడక తొలఁగియుండెదునట్లు ♦ భద్రపఱుప
వలయునని చెప్పి వెంటనే ♦ పాండవాగ
జునిఁ గనుంగొని శ్రీకృష్ణుఁ ♦ డనియెనిట్లు. ౨౪౩

ఉ॥ ధర్మజ! డస్సియుంటిమిగ ♦ దా! పదునెన్మిదినాళ్ళ పోరుచే
దుర్మదుఁడౌ సుయోధనుఁడు ♦ డ్రుంగెను నోఘవతీస్ఫురన్నదీ
నిర్మల వాయువీచికల ♦ నిద్దురఁబోవుద మేనునీవు నీ
పేర్మి సహోదరుల్ మఱియు ♦ వృష్ణికులుండును నేఁటిమాపునన్

వ॥ అనిచెప్పి ధర్మజు నొడంబఱచి నాఁటిరేయి పంచపాండవులు
కృష్ణుండునుసాత్యకియునోఘవతీపులినంబులవిశ్రమించిరి.అశ్వత్థామ
విజృంభించి న్యాయయుద్ధంబునఁబాండవులఁ గెలుచుట దుర్లభంబని
యెంచి యర్ధరాత్రంబునఁ బటకుటీరంబులంజొచ్చి కృపకృతవర్మ
సాహాయ్యంబున నెల్లరం బొరిపుచ్చి, రారాజు ఋణంబుఁ దీర్చి
కొనియె. ౨౪౫

యాదవ ప్రళయము

ఉ॥ భారతయుద్ధమైన పిద ♦ ప౯ యదువర్యుఁడు పాండవేయస
త్కారముఁబొంది సంతసిలి ♦ ద్వారవతీపురి కేగుచుండఁగా
దారిని బ్రొద్దుగ్రుంకఁగ ను ♦ దంకమునీశ్వరు పర్ణశాలయు౯
జేరువనున్న మాటెఱిఁగి ♦ చేరెను నచ్చటరేయి పుచ్చఁగ౯ ౧

కం॥ చేరిన కృష్ణునిఁ గనుఁగొని
గారవమున సంయమిప్ర ♦ కాండుఁడతిథిస
త్కారముఁ జేయుచునీగతి
సారసదళనేత్రుతోడఁ ♦ జనవున ననియె౯ ౨

ఉ॥ కౌరవ పాండవేయులకుఁ ♦ గల్గిన యాపగ యేవిధంబుగా
మాఱెను?సంధియౌననెడి ♦ మాటలు నిక్కమొ? సంధియయ్యెనే?
సారసనేత్ర! సత్యముగ ♦ సంధిని నీవొనరింపఁ బూన, నె
వ్వారును మాన్పలేరిది ధ్రు ♦ వంబనిపల్కఁగఁ గృష్ణుఁడిట్లనె౯ ౩

గీ॥ మొండి దుర్యోధన నృపాల ♦ కుండు వినక
సంధిచెడఁగొట్టె నందుచే ♦ సమరమయ్యెఁ
గౌరవులు చచ్చిపోయిరొ ♦ క్కరును లేరు
ధర్మజుని బొందె జయలక్ష్మి ♦ తాపసేంద్ర! ౪

కం॥ పదునెనిమిది యక్షౌహిణు
లెదురెదురై పోరి పోరి ♦ యేపటికడకు౯
బదునెనిమిది దినములలోఁ
గదనంబున నీల్గిచచ్చెఁ ♦ గ్రమ్మఱకుండ౯ ౫

గీ॥ కౌరవులయందుఁ గృతవర్మ ♦ గౌతముండు
ద్రోణసుతుఁడును మిగిలిరి ♦ తుదకుఁ ధర్మ

తనయుఁడైనఁ బంచపాండవుల్ ♦ శిబిరమందు
నే యుయుత్సుండు చావక ♦ నిల్చినాము ౬

గీ|| అతిభయంకరమైన యా ♦ యాహవమ్ముఁ
గన్నవారికిఁ గంపంబు ♦ గల్గఁజేసె,
భరతవర్ష మీరీతిఁగాఁ ♦ బాడువడియె
నన్నదమ్ములు పోట్లకై ♦ తన్నుకొనఁగ ౭

కం|| అను నీనుడులను వినుచును
గనారిలుచు మండిపడుచుఁ ♦ గటము లదరఁగా
మునికులశేఖరుఁ డిట్టుల
వనరుహపత్రాక్షుతోడ ♦ వక్కాణించెన్. ౮

ఉ|| పానలుప్రాననేల? కురు ♦ పాండవయుద్ధము మాన్పఁబూనుచో
మానుపఁ గల్గియుండియును ♦ మాన్పక కౌరవపక్షయోధ సం
తానము నెల్లఁ గూల్చితివి ♦ న్యాయముమాని రణంబునందునన్
మానక శాపవహ్ని నిను♦మాడ్చెదఁ జూడుమటంచుఁ గ్రోధియై. ౯

కం|| శాపోదకమిదుగో! నీ
చాపల్యము మాన్తునంచు ♦ సంరంభమునన్
జేపట్టి కమండలువున్
గోపంబున శాపమీయ ♦ గొదగొనుచుండన్. ౧౦

గీ|| ఆగుమాగుము కోపంబు ♦ నాఁచికొనుము
నీకమండల మటుపెట్టి ♦ నేను జెప్పు
మాటలను నాలకించి పి ♦ మ్మటను నీవు
చేయవచ్చును గాదె తోఁ ♦ చినవిధంబు. ౧౧

ఉ|| వారిని వీరిఁబోలెననుఁ ♦ బల్కెద వేటికిఁ? జాలు, నీశ్వర
ప్రేరితమై మహారణము ♦ వీరవినాశన హేతుభూతమై

ధారుణి భూరిభారము వ • దల్పఁగ వచ్చె నిజంబు గాన నీ
పోరునుమాన్ప నే నెవఁడఁ • బో! తలపోయవె మానిచంద్రమా! ౧౨

గీ|| పూర్వ కర్మఫలము • సర్వంబు భుజియింప
కుండ నెవరికిశక్య • మో మునీశ!
మర్మమేల? నరుఁడు • కర్మంబు చేతిలోఁ
గీలుబొమ్మ కాదె • కేవలంబు? ౧౩

గీ|| ఎన్నిపాటులు పడినానొ • యెవ్వఁడెఱుఁగు?
సంధిసేయంగ నెటులైన • శక్తివంచ
నంబులేకుండఁ గౌరవ • నాథుఁ డొకఁడు
వినక చెడఁగొట్టె నందుచే • బెడిసె సంధి. ౧౪

కం|| అందఱు దారుణయుద్ధము
నందున మరణించుచుండ • నతిభయదముగాఁ
గ్రందైయేడ్పులు సెలఁగఁగ
విందగునే నాకుఁజెప్పు • విపరీతముగాన్? ౧౫

వ|| శ్రీకృష్ణుండిట్లు కల్లబొల్లిమాటలు పెక్కులు చెప్పి యుదంకమహా
ముని నిరుత్తరుంజేసి, మిక్కిలి చనువుతో. ౧౬

గీ|| మానిపర్ణశాల • మరుభూమియందుండ
మంచినీళ్లు లేక • మాఁడుచుండఁ
గ్రామలోనదానిఁ • గనిపెట్టి చక్కఁగా
మంచిమాటలాడి • మానితోడ. ౧౭

గీ|| చుట్టుప్రక్కపొలము • శోధించి త్రవ్వింప
నీళ్లు పడెడిచోటు • నిశ్చయించి
నిలువులోతుపోవ • జలజలమని జెల
పొంగి పైకివచ్చి • పొలముఁదడిపె. ౧౮

వ|| మానియు నీయాకస్మిక జలపాతముచే మెత్తవడి, వాయెత్తిమాటాడ
నేరఁడయ్యె. శ్రీకృష్ణుఁడీగతి బొంకులుబొంకి యుదంకమహాముని

హృదయకలంకముఁ బాపి, సుయోధనుని వంకవంక నిల్పి, తదా
శ్రమంబున సుఖముగా నారేయిపుచ్చి, సుప్రభాతంబున నే లేచి,
మునీశ్వరుకడ సెలవంది, ద్వారవతిం బ్రవేశించి, నిశ్చింతతోఁ
గాలముఁ గడుపుచుండ. ౧౯

ఉ॥ భారతభూతధాత్రిఁ గురు ♦ పాండవయుద్ధము వీరరక్తకా
సారమయంబుఁ జేయఁగ వి ♦ సారమునై బహుదీర్ఘశోకవి
స్తారపరీతమై కుములఁ ♦ జారులుచోరులు భీతిలేక సం
చారముఁ జేయసాఁగిరి వి ♦ శంకటపీడల నాచరించుచున్. ౨౦

సీ॥ వినరావు మంగళ ♦ స్వనములు రవ్వంత
యోదార్పరానియే ♦ డ్పొకటితక్క
కనరారు నగుమోము ♦ కలవారు శిశువృద్ధ
వికలాంగ బధిరాంధ ♦ వితతితక్క
పరికింపఁగా లేవు ♦ పంటపొలంబులు
పీనుపెంటలఁ గుళ్లు ♦ బీళ్లుదక్క
పొడకట్టఁగా రారు ♦ పుణ్యాంగనామణుల్
విలపించు ముండమో ♦ పులునుదక్క

గీ॥ ఏడ్పుబొబ్బలు లేనట్టి ♦ యిల్లుగాని
యూరు వల్లెలుగాని కొం ♦ పొక్కడైనఁ
గటకటా! కన్నుదోయికిఁ ♦ గానరావు
వలుకులై ఘోమై భారత ♦ వర్షమెల్ల. ౨౧

ఉ॥ ఒక్కని రాజ్యతృష్ణ మఱి ♦ యొక్కని మొండితనంబు నింక వే
ఱొక్కని రాజనీతి భర ♦ తోర్విని బీలిచి పిప్పిఁ జేసెఁ బో
పిక్కటిలంగఁ బేదఱిమి ♦ పాపఱఁ జేసె మహోగ్రభంగిగాఁ
ద్రెక్కొను బీదసాదలకు ♦ దిక్కెవ్వారుండిరి కాచి ప్రోవఁగన్? ౨౨

సీ॥ ధర్మపీడలుమాన్పఁ ♦ దగువారు లేమిచేఁ
బాపముల్ మిన్నుముట్టి ♦ వరుసఁ బెఱిగె

బలవంతులైనట్టి ♦ పరిపాలకులు లేమి
జారచోరులబాధ ♦ సాఁగిపోయె
మగవాండ్రు మరణింప ♦ మగనాండ్రు చెలరేఁగి
తిరుగాడఁజొచ్చిరి ♦ తెంపుఁజేసి
తగవుఁదీర్పఁగఁజాలు ♦ తగవరుల్ గనరామి
గోవాండ్ర గోవారు ♦ గుబ్బటిల్లె

గీ॥ భరతవర్షంబు దుస్సహ ♦ నరకమయ్యెఁ
గాలు కదలింపఁగా వీలు ♦ కలుగదయ్యె
బ్రాణభయమొక్క క్షణమైనఁ ♦ బాయదయ్యె
దిగులు విడనాడిపోదయ్యె ♦ దినదినంబు. ౨౩

వ. ఇట్లు భరతవర్షంబు సంక్షుభితమై, వ్యాకులమై, యాభీలమై, పాప మూలమై శోకరసాధిదేవతకునికిపట్టైయుండ. ౨౪

ఉ॥ ద్వారకయందు యాదవులు ♦ దర్పసమగ్ర మహోగ్రులౌచు నె
వ్వారిని లెక్కపెట్టక య ♦ పారబలంబున వృద్ధిఁజెంది దు
ర్వార పరాక్రమాఢ్యులయి ♦ రాజులనెల్లర ధిక్కరించి దై
వారుచునుండి రాపురిని ♦ వైరులు లేరని గర్వలీఢులై. ౨౫

సీ. కులవృద్ధులనుజూచి ♦ గురుభక్తిఁ బూజించి
మర్యాదలనుజూప ♦ మానినారు
ఆచార్యులనుగాంచి ♦ యర్చించి శ్రద్ధతో
నుడుగరలిచ్చుట ♦ యుడిగినారు
ధర్మాత్ములగువారి ♦ దర్శించి నెమ్మితో
భాషించు పద్ధతి ♦ వదలినారు
దైవతారాధన ♦ తత్పరత్వముమాని
మూఁడు సంజలపూజ ♦ వీడినారు

గీ॥ యాదవకుమారు లుగ్రులై ♦ వ్యసనసప్త
కమునఁజిక్కి దురంతులై ♦ క్రమముఁదప్పి

వృద్ధజనముల గికురించి ♦ వెడగులగుచుఁ
దిరుగుచుండిరి ద్వారకా ♦ పురమునందు. ౨౬

ఉ॥ ఆయము లెక్కపెట్టకయె ♦ యందఱిముందఱఁ గేరడించి, మై
రేయముఁ ద్రావి మైమఱచి ♦ రేఁబవలొక్కరుఁ డొక్కఁడై వడిన్
బ్రాయముఁ బానగోష్ఠికల ♦ వద్దనుబుచ్చుచునుండఁ గాంచియున్
న్యాయము కాదటంచు నొక ♦ రైనను జెప్పెడివారు లేరటన్. ౨౭

గీ॥ త్రాగుఁబోతుతనము ♦ తగవుగాదంచును
ముట్టఁబలుకువారు ♦ పుట్టరందు
నేమి పల్కనుండె; ♦ నిందీవరాక్షుని
యెదుట సాఁగుచుండె ♦ నిట్టిపనులు. ౨౮

ఉ॥ త్రావుము త్రావుమంచుఁ దెగఁ ♦ ద్రావుమటంచు నొకళ్లొకళ్లనున్
ద్రావఁగఁ జేసిచేసి మది ♦ రంబును లాహిరిఁబొంది వారుణీ
దేవత కేటికోళ్లు నిగ ♦ డించెద రాపురిఁగల్గు శౌండికుల్
త్రావుచు నేలమీఁదఁబడు ♦ దాఁకవదంబుముదంబుమీఁఱఁగా. ౨౯

కం॥ ఓరోరీ! తేరమదిర
తేరా! చషకంబునిండఁ ♦ దెగఁ ద్రావెద నా
పేరెఱుఁగవురా యనుచున్
బూరింతురుగిండ్లు త్రాగుఁ ♦ బోతులు చొరవన్ 30

ఉ॥ మద్యము నాని యాని యవ ♦ మానమెఱుంగక రాచబాటలన్
జోద్యము లాడుచుం దిరుగు ♦ చున్ గనుపింతురు చేతనున్న యా
ఖాద్యములన్ బసాపడుచుఁ ♦ గాఱులు ప్రేలుచు బాసలాడుచున్
బద్యము కూనరాగమునఁ ♦ బాడుచు యాదవశౌండులప్పురిన్ 3౧

కం॥ ఎప్పుడు పురవీథులలోఁ
దప్పక కనవచ్చుఁ దప్పఁ ♦ ద్రాగినవారిన్
దుప్పతలల ముండలతోఁ
దప్పటడుగు లిడుచు దారిఁ ♦ దారెడివారిన్ 3౨

మ॥ మదిరాపాన విఘూర్ణమానులగుచున్ ♦ మల్లాడిమల్లాడియున్,
మదిరాక్షీ పరిరంభసౌఖ్యములతో ♦ మత్తిల్లిపువ్వాటలో
మదమత్తుల్ చరియింతురాపురమునన్ ♦ మర్యాద లేకుండ నా
యదువంశోద్భవులేమి చెప్పెదను దు ♦ ర్వ్యాపార లీలారతిన్

గీ॥ డెప్పరంబుగఁ బోరిరె క ♦ డిందిమగలు
సందుగొందులఁ దిరిగి ని ♦ స్సారులైరి.
పుడమినెదురించు వారు క ♦ న్పడమిచేత
నౌర! సామరి సోమరి ♦ యయ్యెనచట ౩౪

ఉ॥ ఆనదొరంగి ద్వారవతి ♦ యందువసించెడి మత్తకాశినుల్
పానముఁజేయ నేరిచి పి ♦ పాసనుదీర్చికొనంగ వారుణిన్
బానలు నింపియుంపఁ దమ ♦ వంతు మహానసమందునన్ మద
స్థానములయ్యె గేహములు ♦ ధర్మవినాశన మూలకంబులై ౪౫

కం॥ పొరుగూరి పెద్దలయినన్
బారపడి ద్వారవతికట్టె ♦ పోయిర యేనిన్
బరువుప్రతిష్ఠలు దక్కవు
సురచేమత్తిల్లిన యదు ♦ సూనుల యెదుటన్. ౩౬

గీ॥ నారద ప్రభృతి మునిజ ♦ నమునకైనఁ
దప్పవయ్యె నీపాటులు ♦ ద్వారవతిని
యదుకుమారుల స్వైరవి ♦ హారమిట్లు
తెన్నుగానక మితిమీఱి ♦ మిన్నుముట్టె. ౩౭

చం॥ వివిధములైన మద్యముల ♦ విల్చుచు నమ్మఁగ శౌండులెల్లద్వా
రవతిని బాన గోష్ఠికల ♦ రాయిడి యేమని చెప్పనేర్తురేఁ
బవలును మాయఁగాఁబడవు ♦ వానినిబాయరు త్రాగుఁబోతులున్
బవరము పానగోష్ఠికల ♦ వద్దఁగనంబడు గంద్రగోళమై. ౩౮

ఉ॥ పత్తనమిట్లు దుర్వ్యసన ♦ పంకిలమైకనుపట్టఁ గృష్ణుఁడున్
జిత్తులమారియయ్యు నెది ♦ సేయఁగలేక విషణ్ణచిత్తుఁడై

యొత్తిగిలంగ యాదవుల ♦ హా! చెలరేఁగుచు నంతకంతరే
కెత్తఁగ నుగ్రసేన పృథి ♦ వీశుఁడు చాటఁగఁబంపె నీక్రియన్. ౩౯

కం॥ హాలాపానముఁ జేసిన
వేళాకోళమ్ము గాదు ♦ వినుఁడీవారిన్
శూలారోపణఁ జేసెద
జాలిఁబడఁ దత్కుటుంబ ♦ సహితముగాఁగన్. ౪౦

గీ॥ ద్వారకాపట్టణపుఁ బొలి ♦ మేరలోనఁ
బానగోష్ఠులు పెట్టిన ♦ వారినెల్లఁ
బట్టి మరుభూములకుఁబంపి ♦ వైతు సర్వ
జనుల కవిలంఘనీయమిా ♦ శాసనంబు. ౪౧

వ॥ ఈ శాసనంబు నాకర్ణించి యతికుపితులై యదుకుమారులందఱు
నొకచోటఁ గుమిఁగూడి. ౪౨

చం॥ ముదుకఁడుగాన నెట్లయిన ♦ భూపుఁడు ప్రొద్దులుపుచ్చవచ్చుఁగా
నొదగొనియున్న యాపకుచు ♦ కుఱ్ఱలమాటఁ దలంపకిట్టు బె
ట్టిదమగు శాసనంబునొక ♦ టిన్ బ్రకటించుట రా[illegible]తియే?
యిది కనుగొందమంచునవు ♦ డెల్లరు రోషకషాయత[illegible]లై. ౪౩

వ॥ అతినిగూఢంబుగా నొకరినొకరు బిలిచికొని బందు కట్టి[illegible]సనంబు
నిరర్థకంబుఁ జేయ సమకట్టి జాతరయను నెపంబున. ౪౪

సీ॥ బుసబుస పొంగారి ♦ పులికంపుఁ గొట్టుచుం
డెడి కల్లుకుండ కా ♦ వడులఁ దాల్చి
మదపువాసన గొట్టు ♦ మధువునింపినపంట్లు
మూపులపైఁ బెట్టి ♦ మోసికొనుచు
లాహిరిగలిగించి ♦ లంభింపఁజేసెడి
వారుణి భాండముల్ ♦ పట్టుకొనుచు
మది రాక్షులకుఁగూర్చు ♦ మదిరతోఁ దెగనిండి
తొలుకు కుండల బండ్లఁ ♦ దోలుకొనుచు

గీ॥ ద్వారవతివీడి యాదవుల్ ♦ బయలుదేరి
వార్ధి చెంతకుఁ జిత్తంబు ♦ వచ్చినట్టు
ద్రాఁగవచ్చునటంచును ♦ దరలినారు
క్షోణిధవుఁ డేమిసేయునో ♦ చూతమనుచు. ౮౫

గీ॥ రాజశాసన భయము స ♦ ర్వంబు తొలఁగఁ
జేతఁ జషకముల్ వూని వా ♦ చేరఁబట్టి
రేకలను దాల్చి మంచిమై ♦ రేయమెల్లఁ
గ్రోలిరప్పుడు యాదవుల్ ♦ గొంతువఱకు. ౮౬

కం॥ కవకవలుగఁ దిరుగాడుదు
రవదంశము లమ్మునట్టి ♦ యంగడులందున్
దెవఁ ద్రావిన యదువంశ
ప్రవరులు మాటాడకుండ ♦ బందరునందున్. ౮౭

కం॥ తసతసఁ గూలెడువారై
విసవిసఁ బరుగెత్తుచుండి ♦ విగతాంబరులై
గుసగుస లాడెడివారై
పసచెడి కందోయి తేల ♦ వైచెడివారై. ౮౮

వ॥ యాదవసందోహం బొడలెఱుంగక సంచరింపుచుండుటం జేసి ప్రచండశౌండపిచండిలంబై సముద్రతీరం బంతయు మహాకోలాహలంబులుగానుండె. అట్టిసమయంబునఁ బ్రద్యుమ్నునిపై నానుకొని యతివాచాలుండై ౮౯

కం॥ కను గ్రుడ్లెఱ్ఱ వడంగా
శినివర్యుఁడు తప్పఁ ద్రావి ♦ చిటచిటగనుచున్
ఘనయోధుని గృతవర్మను
గనుగొని యిట్లాడిపోసెఁ ♦ గనుబొమ లెగురన్ ౯౦

చం॥ ప్రధనముఁ జేసిచేసి శిబి ♦ రమ్ములనిద్దుర వూవు బాలురన్
బ్రథితుల నర్ధరాత్రమునఁ ♦ బైఁబడి కంఠమునొక్కి కోయఁగా

రుధిరముఁ గ్రక్కుచుండఁగను ♦ రోయక పాయక తా నృశంసుఁడై
వధయొనరించినట్టి బల ♦ వంతుని నేఁ గొనియాడుచుండెదర్ ౫౧

కం॥ అనవిని కృతవర్మయుఁదన
మనమునఁ గట్టల్కరాజి ♦ మండుచునుండన్
వెనుదీయక చెప్పెటుల
శినివరు వీక్షింపకుండఁ ♦ జిఱునవ్వొలయన్ ౫౨

చం॥ పగతుఁడు నేలమీఁదఁబడ ♦ వైచి రణస్థలి యందు స్నేహితుల్
వగవఁగ ఱొమ్ముఁ ద్రొక్కి నిలు ♦ వంబడి కంఠముఁ గోయఁ జేయిపై
కెగయఁగఁ బట్ట దానిఁ బయి ♦ నే తెగఁగొట్టఁగఁ గ్రీడి యొంటిచే
పగతునిఁ ద్రోసి కూలిచిన ♦ వానిని వీరవరుల్ స్మరించెదర్ ౫౩

కం॥ అనిపలికి కొంటెచూపుల
వనరుహముఖి సత్యభామ ♦ వదనముఁ జూడం
గను సిగ్గు నలుకముప్పిరి
గొనఁగాఁ దలవాంచుట గను ♦ గొని సాత్యకియున్ ౫౪

గీ॥ చిత్తముఁ గలంప భోజుని ♦ యెత్తిపొడుపు
సత్యభామావమానంబు ♦ సంగ్రసింపఁ
గుపితుఁడయ్యు సాత్యకి వేగి ♦ రపడకుండ
దృష్టిసారింపఁ గృష్ణుని ♦ దిక్కునకును ౫౫

గీ॥ కమలనాభుఁడంత ♦ కడగంటి సైగచే
హెచ్చరింపఁజూచి ♦ వృష్ణికులుఁడు
సంభ్రమించి సాహ ♦ సంబున నుత్సాహ
భరితుఁడగుచుఁ బెదవి ♦ కొఱుకుకొనుచు. ౫౬

కం॥ అగునగు స్మరియింతువులే
యిఁక నెన్నాళ్లోయని చెప్పి ♦ కృతవర్మతలన్
దెగిపడఁగొట్టెను వెంటనె
తగవుండునె త్రాగుఁబోతు ♦ తనమున్న యెడన్. ౫౭

చం॥ ఇదికని భోజులెల్లరు స ♦ మిద్ధపరాక్రమ విక్రమాఢ్యులై
మదమునఁ గన్నుఁగానక ప్ర ♦ మత్తతఁ దాలిచి క్రూరఖడ్గముల్
బెదరక త్రోసికొంచు యదు ♦ వృష్ణికులంబుల వారిమీఁదికిం
గదియుచుఁ బోరుసేయఁగడఁ ♦ గన్ యదువృష్ణిజులంతనొక్కటన్. ౭౮

కం॥ చేకొని కత్తులభోజుల
డీకొని యెదిరించి నిల్చి ♦ డెప్పరముగ భూ
మీకంపము గల్గునటుల
నాకట్టుచుఁ బోరుచుండ ♦ యాదవవరుఁడున్. ౭౯

గీ॥ దారకుని దగ్గరకుఁ బిల్చి ♦ ద్వారవతిని
గల్గు స్త్రీబాల వృద్ధ సం ♦ ఘంబు నెల్ల
హస్తినాపురంబును జేర్చి ♦ యాదరింపఁ
బార్థుతోడఁ జెప్పుమటంచుఁ ♦ బంపివైచి. ౮౦

గీ॥ చెంతకప్పుడే బభ్రునిఁ ♦ జేరఁజీరి
పార్థుఁడరుదెంచు నందాఁక ♦ ద్వారవతిని
గల్గు స్త్రీజనశిశువృద్ధ ♦ గణమునెల్లఁ
బ్రోచుచుండు మనుచుఁ జెప్పి ♦ పుచ్చి పిదప. ౮౧

వ॥ ఒదిగి యొక్కఁడే యొండెడ నిల్చి సముద్రతీరంబున మహాదారుణం
బుగఁ బ్రవర్తిల్లుచున్న సంగ్రామంబును జూచుచున్నయెడ. ౮౨

గీ॥ అధిక సంఖ్యాకులగుటచే ♦ యాదవులను
వృష్ణికులులను భోజులు ♦ పీఁచమడఁప
వాసుదేవుండు క్రుద్ధుఁడై ♦ వసుధఁగూల్చెఁ
బోరుసాఁగించి మిగిలిన ♦ భోజకులుల. ౮౩

ఉ॥ యాదవవృష్ణి సాత్వత ద ♦ శార్హులు భోజులు నీవిధంబు తా
మై దెగఁద్రావి మైమఱచి ♦ మైకము కప్పఁగఁ గ్రూరకర్ములై
వాదములాడి తన్నుకొని ♦ ప్రాణము వీడుటఁగాంచి బాపురే!
యాదవనాశ మీకరణి ♦ నయ్యెనె నేటికినంచు జాలితోఁ. ౮౪

ఉ॥ కట్టెదుటన్ గుల్క్షయము ♦ కల్గుటకాంచి దురంతవేదనా
ఘటితమానసుండగుచుఁ ♦ గన్నులఁ గాంచఁగలేక దైవముం
దిట్ట సముద్రతీరమును ♦ దించి సమీపమునందు నొక్కచో
దట్టపుఁజెట్టు నీడఁగని ♦ దగ్గరకేగి పరున్నయంతటన్ ౬౫

ఉ॥ చిన్నతనంబునుండియును ♦ జేసినకార్యము లొక్కమాటుగాఁ
గన్నులఁగట్టినట్టు పొడ ♦ గట్టఁగ మిక్కిలి విస్మయంబుతో
నన్ని తలంచికొంచు హృద♦యమ్మున నబ్బురపాటుఁ జెందుచున్
కొన్నినిమేషముల్ గడవఁ♦గొంచెముకొంచెము నిద్రఁగూర్కఁగన్ ౬౬

గీ॥ బోయఁడొక్కఁడు వీక్షించి ♦ పొల్తిఁబట్టి
చిక్కనేచిక్కెఁ గృష్ణుండు ♦ చేతికిప్పు
డెటులఁ దప్పించుకొని యీతఁ ♦ డేగఁగలఁడొ
కాంతునని చెప్పి సంతోష ♦ కలితుఁడగుచు. ౬౭

ఉ॥ వెల్లకిలంబరుండి పృథి ♦ వీజముక్రిందను నుమ్మలమ్ముచే
నుల్లము తల్లడిల్లఁబడ ♦ యుండఁగ నొక్కఁడు చాపకట్టుగా
భిల్లుఁడుచూచి బాణమును ♦ వేయ రవంతయు వీలుచిక్కమిన్
బుల్లవడంగ మోము కొఱ♦వ్రాఁవుచునుండఁగ నింతలోపలన్. ౬౮

గీ॥ కాలు కదలించి యిట్టట్టు ♦ కమలనాభుఁ
డెడమకాలిపైఁ గుడికాలు ♦ నిడిముసించి
నిదురపోవుచునుండెను ♦ గదలకుండ
నెఱుక కనిపెట్టి సంతోష ♦ మెనయుచుండ. ౬౯

గీ॥ వెడదవాతియమ్ము ♦ వెసలాగిపొదినుండి
వింటఁ దొడిగియొరుల ♦ కంటఁబడక
తివిచి యల్లెత్రాడు ♦ చెవిదాక గుఱిచూచి
విడిచిపుచ్చె దాని ♦ విధమెఱింగి ౭౦

సీ॥ ఎఱకలోఁగి తోడుపడుచుండ ♦ నెఱుకయమ్ము
జివ్వజివ్వన సూటిగా ♦ జెచ్చిపోయి
పోయి కృష్ణుని కుడికాలి ♦ బొట్టవ్రేలు
నెఱుక చెడిపోవ మొదలంట ♦ నఱికివైచె ౨౧

ఉ॥ కట్టిడియైన బోయ విశి ♦ ఖుమ్ముకరుక్కున దూసిపోవఁగా
బొట్టనవ్రేల్ చురుక్కనఁ జి ♦ వుక్కనఁ గృష్ణుఁడు కన్నువిప్పియు
టిట్టులుచూడఁ గట్టెదుట ♦ నే యగుపించెను బోయ; యొండొరుల్
గుట్టుగ భావముల్ తెలిసి ♦ కొంచునుమానముతోడనుండఁగన్ ౨౨

కం॥ వెనుకకు గిరుక్కునఁ దిరిగి
చనియెఁ బ్రహృష్టుండగుచు ని ♦ షాదుం డటుపై
వనజాక్షుఁడు వెనువెంటనె
తనువు వదలి తాఁబరమప ♦ దంబునుబొందెన్ ౨౩

కం॥ కులనాశకుఁడగు కృష్ణుని
కొలపెద్దలు సంతసింపఁ ♦ గూల్చితిననుచున్
గులికెను బోయఁడు ప్రాతప
గలుమాయునె? యూరకెంత ♦ కాలము చనినన్ ౨౪

వ॥ చౌశీతి వర్షంబులు భారత వర్షంబును నఱచేతనిడికొని డేగాట యాడించిన లీలామానుష విగ్రహుండగు శ్రీకృష్ణుండు కాలంబున కుంజిక్కి, నిషాదబాణవ్యాఘాత వ్యాజంబునఁ దనుత్యాగంబుఁ జేయవలసినవాఁడయ్యె. ఇంతకుమున్న యాదవ ప్రళయంబు సముద్రతీరంబున మహాఘోరంబుగాఁ బ్రవర్తించుచుండ నొక్కయెడ. ౨౫

సీ॥ బలుఁడు తెగఁద్రావికుత్తుక ♦ బంటిగాఁగ
నొడలు తెలియక తూలిత ♦ ప్పడుగు లిడుచు
దారిలోనున్న యొకకోడె ♦ త్రాఁచుఁద్రొక్కఁ
గస్సుమనిలేచి బలరాముఁ ♦ గాటువేయ. ౨౬

గీ॥ త్రాగియుండినవాఁడౌట ♦ నాగుబాముఁ
బట్టి యిట్టట్టు వేలార్చి ♦ పాఱవైచి
కదలి మత్తుతో నొకచెట్టు ♦ మొదటఁబండి
గుఱ్ఱుపెట్టుచు నిద్దురఁ ♦ గూరెనపుడు. ౭౭

కం॥ కసిఁబట్టిన యాపామో
పసిఁబట్టి యచటకువచ్చి ♦ పైఁబడివానిన్
బుసగొట్టుచుఁ గాటందెను
వెసమోమున దాన నతఁడు ♦ వెంటనెయీల్గెన్. ౭౮

వ॥ దారకునిచేఁ బంపఁబడినవార్త శూలాయమానమై చెవినిబడినంత
నె,పార్థుండు బయలుదేరి నిరంతర ప్రయాణంబుచే ద్వారవతింజేరి,
శ్రీకృష్ణసాత్యకి బలరామప్రముఖ మహావీర శూన్యంబును, నార్తా
లాప దైన్యంబునునై, యాపురంబు కురుక్షేత్ర యుద్ధానంతరము,
పెంపుచెడియున్న హస్తినాపురంబును జ్ఞప్తికి దేఁజాలసేపు వగ
చి, తన్నుఁ దానూరడించికొని, ధైర్యంబవలంబించి. ౭౯

కం॥ అంతఃపుర కాంతాజన
సంతాపముడించి సవ్య ♦ సాచి కడంకన్
గాంతల వృద్ధులబాలుర
చింతలుదీరంగఁజెప్పి ♦ చిడిముడిపడుచున్. ౮౦

కం॥ పసిపిల్లలఁ గసిగందుల
ముసలిముదుకవారినెల్ల ♦ ముసుగుతుపడుచున్
దెసలారసికొని తెచ్చుచు
వెస ద్వారక డించిపోవ ♦ వెడలినయంతన్. ౮౧

ఉ॥ ద్వారక చుట్టునున్న కొఱ ♦ వంజులమూఁకలు మూఁకఁగట్టుచున్
దారులుగట్టి యాదవని ♦ తంబినులెల్లరఁబట్టి ద్రోచుకో
బారులుగట్టి నిల్చె నతి ♦ బంధుర కాననసీమలందునన్
మోరకులై ప్రచండులయి ♦ పూర్వవిరోధముతోందరింపఁగన్. ౮౨

వ॥ పార్థుండొక్కఁడు రక్షణకార్య నిమగ్నుండై యాదవ స్త్రీజనంబులఁ
గొని తెచ్చుచుండ, నకస్మాత్తుగాఁ జెంచుదొరలువారల పైఁబ

డి నిర్దయులై దోపిడి మొదలుపెట్టి ౮౩

సీ॥ ఉన్మత్తచిత్తుఁడై ◆ యొకచెంచు చెలరేఁగి
నిలువుదోపిడిచేసె ◆ నెలఁతనొర్తు
కన్నుఁగానక బోయ ◆ కడముట్టి యొకకాంత
ముప్పేటహారంబు ◆ మొలనుదోపె
కొఱవంజి యొకఁడొక్క ◆ కొమరాలి నదలించి
ముంగెరఁ దెగగుంజి ◆ మూటఁగట్టె
శబరుఁడొక్కఁడు ధైర్య ◆ సాహసంబుల చేత
నొకకాంత మెడపేరు ◆ లూడలాగె

గీ॥ వ్యాధుఁడొక్కఁ డొక్కపడంతి ◆ నదిమిపట్టి
యొడలి బంగారమెల్లను ◆ నొలిచికొనియె
ఒక్క యెఱుకపేరాసతో ◆ నొక్కబోటి
పైడిమొలనూళ్లుపైఁబడి ◆ యూడఁదీసె ౮౪

గీ॥ ఆలగోలు బాల ◆ గోలయ్యె యాదవ
మదవతీ సమూహ ◆ మధ్యమందు
నేమిచెప్పువాఁడ ◆ నిదియెల్ల వీక్షించి
పార్థుఁ డుగ్రకోప ◆ భరముచేత. ౮౫

ఉ॥ బావురుమంచు నేడ్చుయదు ◆ భామినులందఱిఁ బాఱఁజూచి రో
షావిల చిత్తుఁడై యతిభ ◆ యంకర రూపముఁదాల్చి దివ్యగాం
డీవము నెక్కుపెట్టుటకు ◆ నేర్పున యత్నములెన్నొ చేసియున్
లేవడి యల్లెత్రాడుతగి ◆ లింపఁగ లేక కిరీటియంతటన్ ౮౬

గీ॥ వింటిపట్టుజార ◆ కంటిబొట్టులు గాఱ
నల్లెత్రాడు గూర్ప ◆ వల్లఁగాక
చిత్తమెల్లఁ జెదరఁ ◆ జీకాకు పడిపోయె
ముసలి చేయివణకి ◆ పోవుచుండ. ౮౭

కం॥ తెఱచిన కన్నులతోడన్
మఱచిన గాండీవచాప ◆ మధ్యముతోడన్

బఱచిన తలఁపులతోడన్
నరుఁడట్టే నిల్చియుండె ♦ నల్వురు నవ్వన్, ౮౮

గీ॥ నిలువుగ్రుడ్డుతోడ ♦ నిలిచియుండఁ గిరీటి
నిలువుదోపిడంత ♦ నిలిచిపోక
యదుపులేక సాఁగె ♦ యదువధూ జనమంత
క్రొత్తపోటరులకు ♦ మెత్తపడుచు. ౮౯

సీ॥ పూర్వార్జితములైన ♦ పొలముల నన్నిటిఁ
బొరలివచ్చిన వార్ధి ♦ పూడ్చివైవ
కాయకష్టముతోడ ♦ గడియించిపెట్టిన
ధనధాన్య సంపత్తి ♦ పొనుగుపడియె
పుట్టి పెఱిగినట్టి ♦ పుటభేదనంబెల్లఁ
గడలిలో క్షణములోఁ ♦ గలిసిపోయె
కనుకట్టు లేకుండ ♦ మనుగడ జరిపించు
పెనిమిటులనిలోన ♦ దునిసిపోవ

గీ॥ ఎఱుక లేని దేశాలకు ♦ నేగవలసె
నెఱుకతో మనియుండుట ♦ పరువుగాదె?
ఏల పరదేశమునకేగి ♦ యిలియుటెల్ల
ననుచు యాదవకామినీ ♦ జనము తలఁచి. ౯౦

సీ॥ కడగంటి వాల్చూపు ♦ గమిచేత నొకచెల్వ
సొగసుకానికిఁ జాల ♦ సూరెలంపె
సొక్కిసోలి మనస్సు ♦ చుక్కాని వెసఁద్రిప్పె
సుందరాంగునివైపు ♦ సుదతియొర్తు
కంచెల తెగిపడ్డ ♦ చంచలాక్షి యొకర్తు
వంచించి కొంపోయెఁ ♦ జెంచుమగని
పెరిగిపోయినపేరు ♦ వెదకుచునొకకాంత
మరులుచూపునుబంపె ♦ మరల మరలఁ

గీ॥ దోచుకొన్నవారు ♦ దోచఁబడినవారు
జంటజంటలైరి ♦ క్షణములోన
యాదవకులకాంత ♦ లటులౌటఁగన్నార
నర్జునుండుసూచి ♦ యాడుఁగఁజెచె. ౯౧

కం॥ నవరాగోదయమైనన్
నవలావణ్యంబుతోడ ♦ నవలాగుమి భ
ల్లవరులతోఁ గిలకిలమన
నవమానముఁ జూడలేక ♦ యలమటపడుచున్. ౯౨

వ॥ చెంచుదొరలనోపమి దన యెట్టయెనుట నతికుత్సితంబుగా నడుచు
చున్న యాకార్యంబు నాపఁజాలక భీభత్సుండొక్కయెడ నిల్చి
యుండ. ౯౩

గీ॥ రుక్మిణీదేవి సొదఁజొచ్చి ♦ రూపుమాసెఁ
జలిమలకు నేగెఁ దపియింప ♦ సత్యభామ
తక్కుకుఁ గాంత లేమైరో ♦ దైవమెఱుఁగు
యాదవకులంబు తుదకు ని ♦ ట్లాయె నకట! ౯౪

సీ॥ కామోపభోగముల్ ♦ కాంక్షించి వాంఛించి
చెలరేఁగి యాదవ ♦ స్త్రీజనంబు
మితిమీరి గతిఁదప్పి ♦ మ్లేచ్ఛకిరాతని
షాదపురుషపాళి ♦ పజ్జఁజేరి
కాంతారవీథులఁ ♦ గదలిపోయిరివారు
మరులెత్తి సరిక్రొత్త ♦ మగలతోడ
శ్రీకృష్ణునంతటి ♦ చిరయశోవంతుని
చెలిమి చుట్టరికంబుఁ ♦ జేసియుండి

గీ॥ యతఁడు చనినంత కులగౌర ♦ వాదులైన
సరకుసేయక దుశ్చింత ♦ జారపాళిఁ

గూడియేగిరి కామూర్త ♦ కుటిలలగుచు
నేమికలదు రామస్వామి! ♦ యింకఁ జెప్ప? ౯౫

గీ॥ లేచిపోవఁగా మిగిలిన ♦ లేమపిండుఁ
గొని ధనంజయుఁ డిభపురం ♦ బునకుఁ దెచ్చి
ధర్మసూతికి వినిపింప ♦ దద్దరిల్ల
భయముఁ గొల్పెడి యాదవ ♦ ప్రళయమెల్ల. ౯౬

వ॥ పెద్దప్రొద్దు వగచి నిట్టూర్పువిడచి ౯౭

చం॥ సరసిజనేత్రుచావు విని ♦ సాత్యకి దుర్మృతి యాలకించి వా
రిరువురు చిన్ననాఁటఁగొలె ♦ నెప్పుడు చేసినమేళ్ళ నెంచుచున్
బురపురపొక్కి ధర్మజుఁడు ♦ పోయినవారలఁగూర్చి యేడ్చినన్
బారయదు లాభమంచువగ♦పుస్ విడి యెల్లరసమ్ముఖమ్మునన్. ౯౮

గీ॥ వాసుదేవప్రపౌత్రుఁడౌ ♦ వజ్రుఁగాంచి
కురునృపాలుఁ డింద్రప్రస్థ ♦ పురమునిచ్చి
చుట్టలలరంగఁ బట్టంబుఁ ♦ గట్టి పాడి
తప్ప కేలుకొనుమటంచుఁ ♦ జెప్పిపంపె. ౯౯

గీ॥ సాత్యకి తనూజునకు నర ♦ స్వతిపురంబు
నిచ్చి మూర్తికావతపురం ♦ బిచ్చె భోజ
కులుఁడు కృతవర్మ పుత్రున ♦ కును నరాజ
కంబుగానది చెడియున్న ♦ కారణమున. ౧౦౦

వ॥ పదంపడి ధర్మతనూభవుఁ డొక్కదినంబున నతి దుఃఖావేశపర
వశుఁడై కలవరపడి యొంటరిగఁ గూర్చుండి దీర్ఘముగ విచారించి,
౧౦౧

ఉ॥ ప్రాణసమానుఁడై తనకుఁ ♦ ప్రాభవమిచ్చిన కృష్ణమూర్తి ని
ర్యాణముఁ జెందమన్గడ దు ♦ రంతవిచారముఁ గూర్చుచుండె. న

క్షోణిధరాధిరాజ్యమును ♦ శీఘ్రము మన్మనికిచ్చి యా జగ
త్ప్రాణపరాయణుం గుఱించి ధ్యానముఁ జేసికొనంగ మేలగున్ ౧౦౨

వ॥ అంచు నిశ్చయించి వెంటనే ద్రౌపదీభీమార్జుననకులసహదేవులం బిలిపించి కంపితస్వరంబుతో వారల నుద్దేశించి సంబోధించి. ౧౦౩

ఉ॥ కాలము మాఱిపోయె మన ♦ కాలము సర్వముఁ జెల్లిపోయె దు
ష్కాలము దాపరించె మన ♦ కన్నులముందటె యెంతమందియో
కాలముఁ జేసినారు గత ♦ కాలమె మేలుగఁదోచు నక్కటా!
గాలమురీతి గ్రుచ్చుకొను ♦ కష్టపరంపర వచ్చెఁ గంటిరే! ౧౦౪

ఉ॥ ఇష్టసఖుండు కృష్ణుడఖి ♦ లేశ్వరుఁడక్కట యస్తమింపఁగాఁ
గష్టసుఖాలు చెప్పికొనఁ ♦ గాదగువారలు కూడ లేరు సం
తుష్టియు మాయమయ్యె నెది ♦ తోఁచక యుంటిని గాన నిట్టి ప్ర
భ్రష్టజగంబునన్ నిలువ ♦ వచ్చునె? చెప్పుఁడి మీరలిప్పుడున్ ౧౦౫

ఉ॥ పౌత్రుని నీధరాస్థలికిఁ ♦ బట్టముగట్టి ముదంబుతోడనే
మాత్రము సంశయింపడక ♦ మౌనిజనంబుల సేవఁజేయుచున్
క్షత్రియ వృత్తినిన్ విడచి ♦ శాంతిని బూనుచు సన్యసించి లో
కత్రయ కారకుం బరముఁ ♦ గన్గొనఁబోవఁగ నిశ్చయించితిన్ ౧౦౬

కం॥ అన్నా! పూర్వాచారము
లన్నియు మనకండ్ల యెదుట ♦ నతివేగముగా
మన్నైపోవుచు నుండెను
ఛిన్నాభిన్నంబులగుచుఁ ♦ జెప్పఁగ నేలా? ౧౦౭

సీ॥ కానీనుఁడన్నచోఁ ♦ గసరికొట్టుటె కాని
కౌమరాండ్రు సరిపుచ్చు ♦ కొనరు నేఁడు
క్షేత్రజుండన్నచోఁ ♦ గేరడింపులె కాని
ప్రోయాండ్రు తలలూఁచఁ ♦ బోరు నేఁడు
మరి, సహోఢజుఁడన్న ♦ మందెమేలమె కాని
పడుచుకత్తియలిష్ట ♦ పడరు నేఁడు

అవురా! గూఢోత్పన్నుఁ ♦ డన్న దూరులె కాని
మగవాండ్రు మొగమిచ్చి ♦ మనరు నేడు

గీ॥ తాఱుమాఱయ్యె జగమెల్లఁ ♦ దండ్రి! వింటె!
యెట్టివిడ్డూరములు నేఁడు ♦ పుట్టుచుండెఁ
కాలమెంతలోఁ దలక్రిందు ♦ గాఁగనయ్యెఁ
గలిప్రవేశించినట్టియీ ♦ క్షణమునందె ౧౦౮

ఉ॥ పుత్రులు లేకయున్నయెడఁ ♦ బున్నరకంబు తొలంగిపోవఁగా
గోత్రమునిల్ప బ్రాహ్మణుని ♦ గూడి సుపుత్రులఁ గాంచుమన్న నే
మాత్రము మాటలన్ వినరు ♦ మారుతి? భార్యలె యింక నేఁడు తా
పత్రయమెట్లు తీరునోకో! ♦ బాపురె! యెంతటిచెడ్డకాలమో! ౧౦౯

సీ॥ బహుపతిత్వము తప్పు ♦ పనికిరాదనిచెప్పి
మగువ లీపెండ్లిండ్లు ♦ మానినారు
చూలాలు పెండ్లాడఁ ♦ జుల్కనౌనని చెప్పి
పడఁతులీపెండ్లిండ్ల ♦ నుడిగినారు
సంతుగాంచినఁబెండ్లి ♦ సల్పరాదనిచెప్పి
ముదిత లీపెండ్లిండ్లు ♦ వదలినారు
మారుమనువుగూర్పు ♦ మర్యాదకాదంచు
వెలఁద లీ పెండ్లిండ్లు ♦ విడచినారు

గీ॥ తాఱుమాఱయ్యె జగమెల్లఁ ♦ దండ్రి! వింటె!
యెట్టి విడ్డూరములునేఁడు ♦ పుట్టుచుండెఁ
గాలమెంతలోఁ దలక్రిందు ♦ గాఁగనయ్యెఁ
గలి ప్రవేశించినట్టి యీ ♦ క్షణమునందె. ౧౧౦

కం॥ సత్యమె చెప్పవలయునటె
సత్యమె వలయునటె కార్య ♦ సాధనకైనన్
సత్యముదప్పిన నరకము
సత్యముగావచ్చునటె! వి ♦ చారము లేలా! ౧౧౧

ఉ॥ ఏనియమంబులేనియెడ ♦ నిష్టముచొప్పున సంచరింపఁగా
నీనులు పుట్టవచ్చునని ♦ నేఁటికిఁ బెద్దలు బాల్యమందునే
మానక పెండ్లిచేసియును ♦ మాయురె యిటనునుంచుచుండ్రి,క
న్యానివహంబుపూర్వము వి♦నంబడెనేయిటువంటిచిత్రముల్? ౧౧౨

మ॥ మృగయాక్రీడలసైతమున్ మృగములన్ ♦ హింసింపఁగారాదు, మే
ధగవాశ్వంబులఁ జంపఁగూడదను వా ♦ దంబున్ బయల్ దేరె, నేఁ
డిఁగ నేచిట్టలుపుట్టనున్నవిక దే ♦ యేమైన కానిండహో!
తగదీరాజ్యమునందు నిల్వ నిఁకమీఁ♦దన్ జాము సేపేనియున్ ౧౧౩

కం॥ వేదం బార్షేయమటే
వేదంబెల్లరును జదువ ♦ వినఁజదివింపం
గాఁదగుదురటే, చిత్రము
గాదటె! యిదియెన్నఁడేని ♦ కంటిమె చెపుఁడీ! ౧౧౪

కం॥ మదిరాపానము తప్పటె!
మదిరాక్షులు దీనిమాట ♦ మన్నించుటె! త
ప్పిదమటె! పూర్వాచారము
లదవదలైపోయెనేమి ♦ యబ్బురమొక దే. ౧౧౫

ఉ॥ పోయెదనింక నేను వన ♦ భూముల మౌనుల సేవఁజేయుచుం
బ్రాయముపుచ్చెదన్ వినుఁడు ♦ ప్రాయముఁబట్టుదు గట్టిగాఁ దృణ
ప్రాయముగా శరీరమును ♦ బాసెద మోక్షపదంబుఁబొంద నీ
తోయముమంచిమార్గమని♦తోఁచెను బెక్కులిఁకేల చెప్పితిన్. ౧౧౬

కం॥ నాతో వత్తురయేనిన్
జేతో మోద బుతోడఁ ♦ జేకొని పోదున్
మీ తెఱఁగును వినిపింపుఁడు
వాతూలతనూజ! తకు ♦ వారలు నీవున్. ౧౧౭

వ॥ నావుడొకరిమొగంబు లొకరు చూచుకొని తుట్టతుదకు మీతోడ
నెందేని వచ్చుటకు సంసిద్ధులమ"ని యెల్లరు చెప్ప ధర్మజుఁడు పరీక్షి

త్తును వెంటనే పిలిపించి సకల కురురాజ్యంబునకుఁ బట్టంబుఁగట్టి "ఇది సంధికాల మగుటంజేసి ధర్మాధర్మ నిరూపణంబుఁ జేయుట మిగుల దుష్కరంబు, గాన నప్రమత్తుఁడవై, యతిశ్రద్ధాళుఁడవై రాజ్యపాలనంబు జేయుచు ననూకపరిపాటిని గాపాడు"మని మనుమనికి మనికి తెలుంగులు చెప్పి బుద్ధులుగఱపి హస్తినాపురంబు విడిచి,

౧౧

చం॥ ధృతిమెయి మాతృభూమి శత•శృంగ మహీధరసానుదేశమ
వతనుగ నేర్పరించికొని • వాసముఁజేయు తలంపుతోఁ బృథ
సుతుఁడు సహోదరుల్ ద్రుపద•సూతియుఁగొల్వఁగ రూక్షకం
వృతనధిఁబట్టిపోవఁ దొడ•వెన్ వెనుకాడక బంటుకైవడిన్. ౧

కం॥ దగదప్పలచే నాకఁటి
సెగచేఁ గ వలివలిపిరి • చే నగచే నా
మగువయు మగ లాకరాకరే
తెగటారఁగ ధర్మసుతుఁడు • త్రెళ్ళక చనియెన్. ౧౨౦

ముగింపు.

ఉ॥ ఆటలనాడినాఁ డడవు • లందున నావుల మేపుచుండి స
య్యాటలనాడినాఁడు కొమ•రాండ్రనుగూడి మనోహరంబుగాఁ
బాటలుపాడినాఁడు వసి•వాడినమ్రోళ్ళు చిగుర్పఁగా జగ
న్నాటకసూత్రధారుఁడయి•నాఁ డెతఁడో యతనిందలంచెదన్. ౧౨౧

—